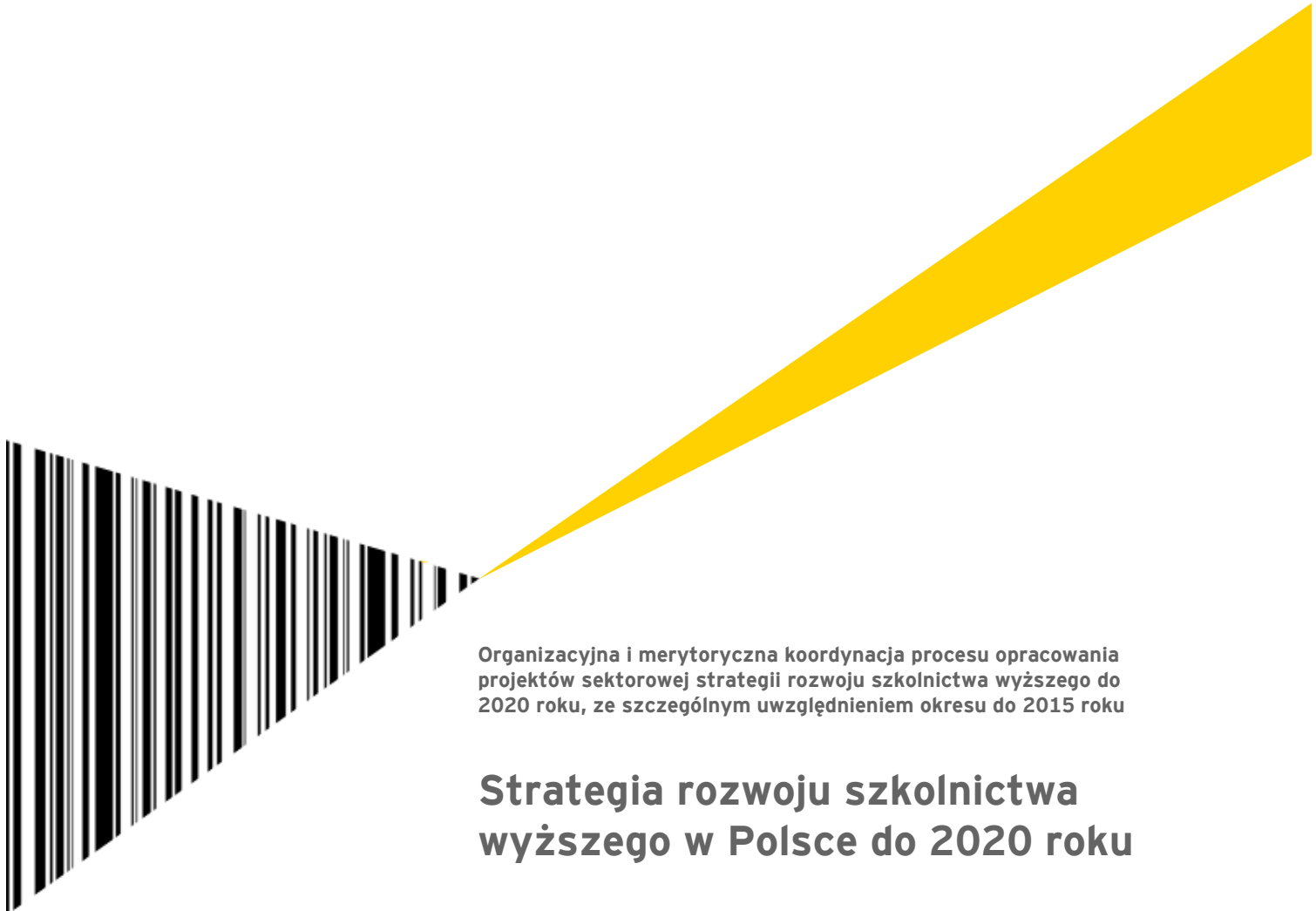

Organizacyjna i merytoryczna koordynacja procesu opracowania projektów sektorowej strategii rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 roku, ze szczególnym uwzględnieniem okresu do 2015 roku

Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do 2020 roku

Raport częściowy przygotowany przez konsorcjum:

- ▶ Ernst & Young Business Advisory
- ▶ Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową

Luty 2010

Spis treści

Streszczenie	5
1. Wstęp	10
2. Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce	13
<i>Światowe trendy w szkolnictwie wyższym</i>	13
<i>Europejska Przestrzeń Badawcza</i>	14
<i>Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego</i>	15
<i>Cele rozwojowe kraju</i>	17
<i>Uwarunkowania demograficzne</i>	20
<i>Uwarunkowania gospodarcze</i>	21
<i>Możliwości finansowania szkolnictwa wyższego</i>	22
<i>Uwarunkowania kulturowe i polityczne</i>	23
<i>Uwarunkowania prawne</i>	24
3. Diagnoza polskiego szkolnictwa wyższego	26
<i>Uczelnie publiczne – uczelnie niepubliczne</i>	26
<i>Kierunki „elitarne” – kierunki „masowe”</i>	29
<i>Jednostki badawcze – jednostki dydaktyczne</i>	30
<i>Badania globalne – badania lokalne</i>	31
<i>Jednostki silne kadrowo – jednostki odczuwające brak kadry</i>	32
<i>Jednostki zasobne – jednostki ubogie</i>	34
<i>Młodsza kadra – starsza kadra</i>	36
<i>Konkluzje</i>	37
4. Silne i słabe strony, szanse i zagrożenia polskiego szkolnictwa wyższego	38
5. Misja i wizja polskiego szkolnictwa wyższego	41
<i>Misja szkolnictwa wyższego</i>	41
<i>Wizja szkolnictwa wyższego w Polsce w 2020 roku</i>	42
6. Cele i działania strategiczne	44
7. Różnorodność uczelni i programów studiów	46
7.A. <i>Wprowadzenie programów dyplomowych w miejsce kierunków studiów</i>	47

<i>7.B. Wprowadzenie studiów w trybie standardowym i przedłużonym w miejsce studiów stacjonarnych i niestacjonarnych</i>	51
<i>7.C. Upowszechnienie trójstopniowego systemu studiów</i>	53
<i>7.D. Promowanie studiów I stopnia</i>	54
<i>7.E. Wprowadzenie kursów wyrównawczych</i>	55
<i>7.F. Wprowadzenie nowej typologii uczelni</i>	55
<i>7.G. Wzmocnienie i powiązanie systemów akredytacji kształcenia i ewaluacji badań</i>	59
<i>Mierniki realizacji celu strategicznego Różnorodność</i>	63
8. Otwartość na otoczenie społeczne i gospodarcze	65
<i>8.A. Wzmocnienie i usprawnienie systemu pomocy materialnej dla studentów</i>	65
<i>8.B. Rozszerzenie oferty edukacyjnej uczelni dla osób w różnym wieku</i>	67
<i>8.C. Wsparcie współpracy uczelni ze szkołami ponadgimnazjalnymi</i>	68
<i>8.D. Wzmocnienie partnerstwa uczelni z przedsiębiorstwami i pracodawcami</i>	68
<i>8.E. Pobudzenie aktywności i wrażliwości społecznej studentów</i>	70
<i>Mierniki realizacji celu strategicznego Otwartość</i>	72
9. Mobilność kadry akademickiej i studentów	75
<i>9.A. Wprowadzenie obowiązku mobilności do polityki zatrudniania</i>	75
<i>9.B. Upowszechnienie badawczych stanowisk podoktorskich</i>	76
<i>9.C. Pobudzanie mobilności międzysektorowej kadry akademickiej</i>	77
<i>9.D. Uwzględnienie mobilności w organizacji studiów</i>	78
<i>9.E. Utworzenie Krajowej Agencji Wymiany Akademickiej</i>	78
<i>Mierniki realizacji celu strategicznego Mobilność</i>	80
10. Konkurencja jako instrument poprawy jakości	83
<i>10.A. Wprowadzenie kontraktów na zadania dydaktyczne uczelni</i>	83
<i>10.B. Rozszerzenie konkursowego finansowania badań</i>	85
<i>10.C. Wzmocnienie niecenowych mechanizmów konkurencyjności o studentów</i>	87
<i>Mierniki realizacji celu strategicznego Konkurencja</i>	90
11. Efektywność wykorzystania zasobów	91
<i>11.A. Usprawnienie zarządzania strategicznego szkolnictwem wyższym przez państwo</i>	91
<i>11.B. Racjonalizacja systemu publicznego szkolnictwa wyższego</i>	92
<i>11.C. Zwiększenie elastyczności systemu wynagrodzeń nauczycieli akademickich</i>	93
<i>11.D. Usprawnienie systemów zarządzania uczelniami publicznymi</i>	94
<i>11.E. Wprowadzenie semestru wakacyjnego</i>	95

<i>Mierniki realizacji celu strategicznego Efektywność</i>	96
12. Przejrzystość działania	98
12.A. Wprowadzenie przejrzystego ustroju uczelni opartego na czytelnej odpowiedzialności jej organów	98
12.B. Poszerzenie obowiązków informacyjnych	101
12.C. Wprowadzenie ogólnopolskiego rejestru studentów i systemu rejestracji kandydatów na studia	102
12.D. Wprowadzenie przejrzystych zasad polityki kadrowej	103
<i>Mierniki realizacji celu strategicznego Przejrzystość</i>	106
13. System finansowania SW	108
<i>Główne cele i założenia</i>	108
<i>Proponowane zmiany</i>	109
<i>Zagrożenia</i>	119
14. Zestawienie najważniejszych zmian w systemie szkolnictwa wyższego	122
15. Harmonogram realizacji Strategii	128
16. Zmiany prawne niezbędne do realizacji Strategii	131
<i>Prawo o szkolnictwie wyższym</i>	131
<i>Ustawa o pożyczkach i kredytach studenckich oraz pomocy socjalnej</i>	135
<i>Zmiany innych ustaw</i>	136
17. Studium wykonalności Strategii	140
<i>Zgodność proponowanych działań z celami strategicznymi</i>	140
<i>Możliwości finansowania szkolnictwa wyższego ze środków publicznych</i>	142
Informacja o projekcie	150

Streszczenie

Punktem wyjścia do konstrukcji „Strategii” była ocena obecnego stanu szkolnictwa wyższego, a także analiza nadrzędnych wobec niej państwowych dokumentów strategicznych oraz czynników zewnętrznych – demograficznych, ekonomicznych i prawnych, które w najbliższym dziesięcioleciu będą w znaczący sposób determinowały sytuację szkolnictwa wyższego w Polsce.

Po roku 1989 nastąpił w Polsce gwałtowny wzrost liczby szkół wyższych i liczby studentów, wywołany przede wszystkim powstaniem wielu uczelni niepublicznych (na ogół niewielkich i oferujących kształcenie w nielicznych dyscyplinach) oraz rozwojem studiów niestacjonarnych na uczelniach publicznych. Ilościowy wzrost sektora szkolnictwa wyższego, wychodzący naprzeciw społecznemu zapotrzebowaniu, wywołał jednak istotne problemy. W wielu obszarach towarzyszył mu spadek jakości kształcenia, a dydaktyka zaczęła w coraz większym stopniu wypierać działalność naukowo-badawczą. Powszechne stało się zjawisko wielozatrudnienia, pozwalające kadrze uczelni osiągać wyższe dochody, lecz odciągające ją od prowadzenia badań i obniżające jakość pracy dydaktycznej. Niekorzystnie zmieniła się też struktura studiujących w podziale na główne grupy kierunków studiów – mamy zbyt wielu absolwentów i studentów na kierunkach należących do grup „nauki społeczne, handel i prawo” oraz „kształcenie”, natomiast już wkrótce może brakować absolwentów kierunków z grup „zdrowie i opieka społeczna”, „nauka” oraz „technika, przemysł i budownictwo”.

Krytykowany jest – zarówno przez krajowe środowisko akademickie, jak i przez ekspertów zagranicznych – scentralizowany sposób określania kierunków studiów i standardów kształcenia. Przyjęcie za podstawę programów nauczania wykazu kierunków ustalanych rozporządzeniem właściwego ministra powoduje trudności w elastycznym dostosowywaniu oferty edukacyjnej do potrzeb rynku i utrudnia konkurowanie uczelni oferowanymi programami.

Polskie uczelnie charakteryzuje mała otwartość. Przejawia się to zarówno w strukturze kadry, rekrutowanej przede wszystkim z własnych absolwentów i często pracujących do końca swej kariery zawodowej w tym samym miejscu, jak i w strukturze przychodów uczelni - znikomą ich część stanowią wpływy z badań realizowanych na potrzeby podmiotów zewnętrznych. Niepokoi też mała liczba polskich studentów, którzy studia odbywają – przynajmniej częściowo – w ośrodkach zagranicznych, jak i mała liczba studentów zagranicznych na polskich uczelniach.

Bardzo słaba jest pozycja polskich uczelni na arenie międzynarodowej. Najlepsze polskie uniwersytety plasują się w międzynarodowych rankingach na dalekich pozycjach, równie słabo wypadamy w statystykach obrazujących efekty działalności badawczej (liczba publikacji, liczba cytowań, zgłoszone patenty). Polskie uczelnie nie są też skuteczne w pozyskiwaniu zagranicznych środków na badania.

Proponowane zmiany w organizacji i funkcjonowaniu szkolnictwa wyższego powinny stanowić odpowiedź na wskazane powyżej problemy. Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego musi

również uwzględniać zewnętrzne uwarunkowania funkcjonowania szkolnictwa wyższego, z których wskazać trzeba przede wszystkim:

- ▶ przewidywany spadek (o co najmniej 25–30% do 2020 roku) liczby studentów, spowodowany czynnikami demograficznymi;
- ▶ utrzymujący się stan nierównowagi finansów publicznych, który – nawet przy wysokim tempie wzrostu gospodarczego – będzie ograniczał możliwość znaczącego zwiększenia obciążenia budżetu wydatkami na finansowanie szkolnictwa wyższego i nauki;
- ▶ zaangażowanie Polski w unijne inicjatywy i programy dotyczące sektora nauki i szkolnictwa wyższego.

Konstruując strategię wzięto również pod uwagę zmiany proponowane w rządowych projektach ustaw dotyczących funkcjonowania sfery nauki i szkolnictwa wyższego.

Nadrzędnym celem proponowanej strategii jest znaczące podniesienie jakości w trzech najważniejszych obszarach działania szkolnictwa wyższego: kształceniu, badaniach naukowych oraz relacji uczelni z ich otoczeniem społecznym i gospodarczym. Realizacja tego celu wymaga podjęcia działań koncentrujących się wokół sześciu celów strategicznych:

- ▶ **różnorodności** uczelni i programów studiów;
- ▶ **otwartości** uczelni na otoczenie społeczne i gospodarcze;
- ▶ **mobilności** kadry akademickiej i studentów;
- ▶ **konkurencji** w systemie szkolnictwa wyższego;
- ▶ **efektywności** wykorzystania zasobów przez uczelnie;
- ▶ **przejrzystości** działania uczelni.

Różnorodność

Proponuje się, by w zbiorowości uczelni wyróżnić trzy grupy uczelni, charakteryzujących się odmiennymi funkcjami:

- ▶ **kolegia akademickie**, nieznane w obecnym systemie, oferujące multidyscyplinarne studia I stopnia (licencjackie),
- ▶ **uczelnie zawodowe**, oferujące studia I i II stopnia, przygotowujące do wykonywania określonego zawodu,
- ▶ **uczelnie akademickie**, prowadzące działalność badawczą, które – oprócz studiów I i II stopnia będą prowadziły studia III stopnia (doktoranckie) w dyscyplinach, w których prowadzą działalność badawczą,
- ▶ **uczelnie badawcze**, stanowiące podgrupę uczelni akademickich charakteryzujących się wybitnymi osiągnięciami badawczymi w kilku dziedzinach wiedzy i koncentrujące się na działalności badawczej.

Do charakteru uczelni dostosowane zostaną stawiane im wymagania. Kolegia akademickie i uczelnie zawodowe nie będą zobowiązane do prowadzenia badań. Od uczelni akademickich i badawczych wymagać się będzie udokumentowanych wyników działalności badawczej.

Uczelnie będą samodzielnie opracowywały swoje programy dyplomowe (programy studiów), które podlegać będą zatwierdzeniu przez Państwową Komisję Akredytacyjną. Dla uzyskania statusu uczelni akademickiej lub badawczej niezbędna będzie ponadto pozytywna opinia Komisji Ewaluacji Jednostek Naukowych o prowadzonej w uczelni działalności badawczej.

Powszechnie obowiązujący stanie się trójstopniowy system studiów, co oznaczać będzie, że wszystkie programy dyplomowe będą przypisane do jednego z trzech stopni studiów. Studenci będą mieli możliwość swobodnego kształtowania ścieżki edukacyjnej. Zmiana dziedziny studiów (np. pomiędzy studiami I i II stopnia) będzie jednak wiązała się z koniecznością wykazania się umiejętnościami i wiedzą wymaganą w nowej dziedzinie. Uczelnie będą mogły wspierać przechodzenie między programami i dziedzinami wiedzy organizując odpłatne kursy wyrównawcze.

Zniesione zostaną studia niestacjonarne w obecnym kształcie. Uczelnie będą mogły oferować programy dyplomowe przeznaczone dla studentów pracujących, jednak programy te będą pod względem zawartości identyczne z programami dla studiujących w trybie standardowym z tym, że realizowane w dłuższym czasie i w bardziej elastycznym harmonogramie (w tzw. trybie przedłużonym).

W nowym systemie większa będzie rola instytucji akredytujących i oceniających. Wymagać to będzie kadrowego i finansowego wzmocnienia tak Państwowej Komisji Akredytacyjnej, jak i Komisji Ewaluacji Jednostek Naukowych.

Otwartość

Uczelnie będą zachęcane do opracowywania programów dyplomowych odpowiadających potrzebom zgłaszanym przez instytucje z otoczenia uczelni. Możliwe będzie również tworzenie wspólnych programów, realizowanych na zlecenie i przy ścisłej współpracy z pracodawcami. Promowany będzie udział wybitnych praktyków – nawet nieposiadających stopni akademickich – w realizacji programów dyplomowych o charakterze zawodowym. Uruchomiony zostanie program Partnerstwa na rzecz Transferu Wiedzy (PTW), którego celem będzie promocja i ułatwianie przepływu wiedzy i innowacji pomiędzy uczelniami a gospodarką.

W systemie pomocy materialnej dla studentów wprowadzone zostaną zmiany służące większej dostępności studiów. Kosztem rezygnacji ze stypendiów za wyniki w nauce zwiększone zostaną środki na stypendia socjalne. Stypendia socjalnego będą przyznawane i wypłacane w ramach systemu pomocy społecznej, a nie jak to ma miejsce obecnie – przez uczelnie.

Mobilność

Dla zapewnienia mobilności kadry naukowej proponuje się ustanowienie zasady, iż osoby, które uzyskały w danej uczelni stopień doktorski, mogłyby podjąć pracę w tej uczelni dopiero po dwuletniej pracy w innym ośrodku naukowym. Od osób zatrudnianych lub awansowanych na stanowisko profesora byłby wymagany trzyletni staż pracy poza macierzystą uczelnią.

Utworzona zostanie – z przekształcenia Biura Uznawania Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej – Krajowa Agencja Wymiany Akademickiej. Będzie ona wspierać przyjazdy studentów oraz stażystów podoktorskich do Polski. Będzie też dysponowała środkami na granty dla profesorów zagranicznych pragnących w trakcie urlopów naukowych (tzw. *sabbatical*) nauczać lub prowadzić badania w Polsce. Agencja będzie też prowadzić za granicą promocję Polski jako miejsca studiów.

Konkurencja

W nowym systemie finansowym główną rolę będzie nadal odgrywało finansowanie działalności uczelni środkami publicznymi, zwiększy się natomiast w zasadniczy sposób odsetek środków, które będą przyznawane uczelniom na zasadach konkurencyjnych. Znacznie szerszy dostęp do środków publicznych uzyskają przy tym uczelnie niepubliczne.

Proponowany system finansowania szkolnictwa wyższego przewiduje w szczególności:

- ▶ zniesienie obecnej dotacji stacjonarnej oraz dotacji na działalność statutową;
- ▶ finansowanie działalności dydaktycznej w formie kontraktowej, przy czym
 - kontrakty zawierane będą z uczelniami wyłonionymi w drodze konkursu ofert, w którym nacisk będzie położony na jakość oferowanego kształcenia;
 - w konkursie będą mogły uczestniczyć uczelnie niepubliczne;
 - zawarcie kontraktu na wykształcenie określonej liczby studentów będzie stanowiło gwarancję finansowania kształcenia studentów rozpoczynających studia w danym roku przez cały okres studiów;
- ▶ przyznawanie uczelniom publicznym dotacji stabilizacyjnej na utrzymanie infrastruktury badawczej i dydaktycznej; dotacje te będą stanowiły niewielką część przychodów uczelni;
- ▶ finansowanie badań naukowych prowadzonych przez uczelnie w formie konkursów projektów składanych przez uczelnie akademickie i przez zespoły badawcze z dowolnych uczelni.

Efektywność

Niezbędnym warunkiem efektywnego wykorzystania kadry naukowo-dydaktycznej są zmiany systemu płac, które pozwolą powiązać poziom wynagrodzenia ze stopniem i jakością realizacji zadań dydaktycznych i badawczych. Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów materialnych i kadrowych przez uczelnie będzie możliwe również dzięki wprowadzeniu uzupełniającego semestru wakacyjnego.

W uczelniach publicznych wprowadzone zostaną procedury controllingu strategicznego i finansowego. Wprowadzone zostaną zintegrowane systemy informatyczne wspomagające zarządzanie kluczowymi obszarami działania uczelni.

Przewidziano także zmiany w kompetencjach ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, proponując:

- ▶ przekazanie ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego uprawnień do tworzenia, znoszenia i łączenia (konsolidacji) uczelni publicznych;
- ▶ trwałe powiązanie funkcji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i ministra właściwego do spraw nauki;
- ▶ przyznanie ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego praw do elastycznego gospodarowania środkami budżetu państwa przeznaczonymi na finansowanie działalności dydaktycznej i naukowo-badawczej uczelni.

Przejrzystość

Ustrój uczelni publicznych zostanie zreformowany tak, aby rozdzielić funkcje nadzoru właścicielskiego, zarządzania uczelnią i reprezentacji pracowniczej. We wszystkich uczelniach publicznych powstaną rady powiernicze powoływane przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego. Rady powiernicze będą nadawały statut uczelni oraz powoływały władze wykonawcze uczelni (rektora, kanclerza) przeprowadzając postępowanie konkursowe.

Rozszerzone zostaną obowiązki informacyjne Ministerstwa, PKA, KEJN oraz uczelni, m. in. w zakresie podawania do publicznej wiadomości informacji o działalności uczelni oraz o ocenach tej działalności.

Zostanie wprowadzony ogólnopolski rejestr studentów i system rekrutacji studentów.

Wprowadzone zostaną również przejrzyste zasady polityki kadrowej, powiększające autonomię uczelni w zakresie określania wymagań kwalifikacyjnych na poszczególne stanowiska, a także wymaganie ogłaszania konkursów na stanowiska profesorskie w portalu internetowym Ministerstwa.

1. Wstęp

Ostatnie dwadzieścia lat to okres wielu zmian w szkolnictwie wyższym na całym świecie, związanych przede wszystkim z przemianami politycznymi oraz technologicznymi - w tym z rewolucją informatyczną.

Badania naukowe na nieznaną dotąd skalę wyszły poza mury uczelni i instytutów, koncentrując się w sektorze przedsiębiorstw. Czołowa rola uniwersytetów jako motoru postępu cywilizacyjnego i innowacji zaczęła być kwestionowana, choć z drugiej strony wyraźnie wzrosło zapotrzebowanie na ich najważniejszy produkt: wysoko kwalifikowaną siłę roboczą.

Uczelnie europejskie, tradycyjnie silnie związane z władzą państwową lub regionalną, w zakresie badań zostawały w tyle za północnoamerykańskimi konkurentami. Odpowiedzią na te tendencje były postulaty istotnych zmian w sposobie działania uczelni europejskich i głębokie reformy szkolnictwa wyższego podjęte w wielu krajach w ostatniej dekadzie. W ostatnich latach powstały też ważne inicjatywy europejskie: stworzenia Europejskiej Przestrzeni Badawczej oraz Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Opracowana przez Komisję Europejską Agenda Modernizacyjna Uniwersytetów rysuje kierunki reform europejskiego szkolnictwa wyższego.

W okresie ogólnoswiatowych turbulencji wokół szkolnictwa wyższego, w Polsce dokonywała się transformacja ustrojowa i gospodarcza, mająca poważne skutki dla społecznych, prawnych i materialnych warunków działania polskich uczelni.

Na dzisiejszy obraz szkolnictwa wyższego w Polsce decydujący wpływ wywarły trzy najważniejsze trendy:

- ▶ umasowienie studiów,
- ▶ pojawienie się prywatnych uczelni i opłat w uczelniach publicznych,
- ▶ rozszerzenie autonomii uczelni i samorządności środowiska akademickiego.

Ogromnemu rozwojowi ilościowemu szkolnictwa wyższego - także w zakresie infrastruktury badawczej i dydaktycznej - nie towarzyszyły w dostatecznym zakresie pozytywne zmiany jakościowe. Przeprowadzona analiza obecnego stanu szkolnictwa wyższego wskazała na bardzo liczne i dolegliwe słabości systemu szkolnictwa wyższego i działania uczelni. Proporcje liczby studentów na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych oraz różnych kierunkach studiów są niedostosowane do potrzeb gospodarki. Programy studiów i formy nauczania nie nadążają za zmieniającym się światem. Rozdrobnienie uczelni jest niepokojące. W światowych rankingach polskie uczelnie nie zajmują godnych miejsc, niezadowolająco przedstawiają się też statystyki obrazujące efekty prac polskich naukowców. Problemów jest znacznie więcej - polska kadra naukowa jest mało mobilna, uczelnie nie są otwarte na kontakty z otoczeniem, nie są też skuteczne w pozyskiwaniu środków na badania.

Chlubne wyjątki znaczących wyników badawczych, międzynarodowych sukcesów studentów, innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych w uczelniach wynikają w większym stopniu z wielkiego zaangażowania części środowisk akademickich, niż z prawidłowych mechanizmów.

Prezentowana strategia ma jednocześnie spełniać trzy podstawowe warunki:

- ▶ przyczyniać się do realizacji celów i wyzwań stojących przed Polską,
- ▶ uwzględniać uwarunkowania zewnętrzne,
- ▶ przyczyniać się do rozwiązywania problemów wynikających z obecnego stanu rozwoju szkolnictwa wyższego.

W układzie „Strategii” wyróżnić można trzy zasadnicze części. Treścią części pierwszej, obejmującej rozdziały 2-4, jest opis czynników, które kształtować będą możliwości wdrożenia niezbędnych zmian szkolnictwa wyższego. Omówiono zarówno czynniki wewnętrzne (aktualny stan i problemy szkolnictwa wyższego), jak i czynniki zewnętrzne, wśród których najważniejsze znaczenie mają uwarunkowania demograficzne, finansowe i prawne. Analiza obecnej sytuacji wewnątrz szkolnictwa wyższego i w jego otoczeniu stała się podstawą do określenia głównych celów i zadań proponowanej strategii, a następnie posłużyła do weryfikacji możliwości przeprowadzenia konkretnych zmian służących realizacji celów strategii.

Część druga, obejmująca rozdziały 5-14, zawiera opis proponowanej strategii rozwoju szkolnictwa wyższego do roku 2020. W części tej omówiono kolejno wizję, misję, strategiczne cele szkolnictwa wyższego oraz najważniejsze przedsięwzięcia służące realizacji celów strategii:

- ▶ zwiększeniu różnorodności uczelni i programów studiów;
- ▶ otwarciu uczelni na ich otoczenie społeczne i gospodarcze;
- ▶ zwiększeniu mobilności kadry akademickiej i studentów;
- ▶ wzmocnieniu mechanizmów konkurencji między uczelniami;
- ▶ poprawie efektywności wykorzystania zasobów uczelni;
- ▶ zwiększeniu przejrzystości funkcjonowania uczelni.

Omówiono również proponowane zmiany systemu finansowania działalności dydaktycznej i naukowo-badawczej szkół wyższych, a podsumowaniem prezentacji strategii jest rozdział poświęcony docelowemu schematowi organizacyjnemu sektora szkolnictwa wyższego.

W części trzeciej, którą tworzą rozdziały 15-17 omówiono najważniejsze uwarunkowania dotyczące realizacji strategii – harmonogram działań, niezbędne ramy prawne, projekcję finansową oraz analizę adekwatności zaproponowanych działań do sformułowanych celów strategicznych.

„Strategia” poddana zostanie szerokim konsultacjom, do których zaprosić chcemy zarówno indywidualne osoby zainteresowane problematyką szkolnictwa wyższego, jak i instytucje. Chcemy uzyskać opinie o „Strategii” nie tylko od środowisk akademickich, ale również od tych,

dla których system szkolnictwa wyższego ma działać – od młodzieży i studentów (wraz z ich rodzicami) do przedsiębiorców i samorządowców. Wszystkich zainteresowanych zapraszamy też do przekazywania swych uwag i opinii za pośrednictwem specjalnie w tym celu zaprojektowanej strony internetowej:

<http://www.uczelnie2020.pl>

Liczymy na to, że konsultacje „Strategii” dadzą możliwość „niekonfrontacyjnej konfrontacji” proponowanych rozwiązań z założeniami alternatywnych koncepcji rozwoju szkolnictwa wyższego.

2. Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce

2.1. Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce to zestaw czynników znajdujących się poza polskim systemem szkolnictwa wyższego, które w najbliższej przyszłości będą w sposób istotny oddziaływać na jego funkcjonowanie, w niektórych zaś aspektach wręcz je determinować. W niniejszym rozdziale omówione zostaną: światowe i europejskie trendy w szkolnictwie wyższym, cele rozwojowe Polski oraz uwarunkowania demograficzne, gospodarcze, finansowe, kulturowe, polityczne i prawne.

Światowe trendy w szkolnictwie wyższym¹

2.2. W minionych dekadach nastąpił znaczny wzrost liczby studentów na świecie. O ile w 1970 r. na świecie studiowało ok. 28,5 miliona osób, to w 2005 r. już prawie 140 milionów, a dwa lata później ponad 150 milionów osób. Coraz powszechniejszy staje się udział około połowy populacji w wieku 19-24 lata w kształceniu na poziomie wyższym. W wielu krajach OECD poziom ten został już wyraźnie przekroczony, a w niektórych z nich będzie nadal rósł.

2.3. Rośnie liczba mobilnych studentów, pobierających naukę poza ojczystym krajem. W 2006 r. globalnie było ich 2,9 milionów, z czego aż trzy czwarte studiowało w zaledwie siedmiu krajach, przede wszystkim anglojęzycznych. Rozwijają się międzynarodowe programy wymiany studentów i kadry, a wiele uczelni prowadzi aktywnie politykę pozyskiwania studentów i nauczycieli w skali globalnej.

2.4. Kadra akademicka staje się coraz bardziej mobilna i zorientowana międzynarodowo, chociaż nadal funkcjonuje wedle regulacji o zasięgu krajowym. Tendencja ta ma duże znaczenie w obliczu powstawania Europejskiej Przestrzeni Badawczej (ERA), której założeniem jest swobodny przepływ badaczy między państwami UE.

2.5. Akademickie badania naukowe stają się coraz bardziej umiędzynarodowione. Przez ostatnich dwadzieścia lat dwukrotnie wzrosła liczba wspólnych publikacji międzynarodowych autorów pochodzących z różnych krajów. Wzrósł również poziom finansowania badań z funduszy międzynarodowych (w tym Unii Europejskiej). Inną wartą odnotowania tendencją jest rosnąca rola rankingów międzynarodowych, które w dużym stopniu opierają się na kryteriach badawczych. Prowadzi to do wzrostu globalnej konkurencji w badaniach.

¹ Zob., Paris: OECD, 2009, s. 39-50, *Higher Education to 2030*, Vol. 1, Paris: OECD, 2008. *Tertiary Education for the Knowledge Society*, Vol. 1, Paris: OECD, 2008. *Higher Education to 2030*, Vol. 2, *Globalisation*, Paris: OECD, 2009 oraz *Education at a Glance 2009*, OECD Indicators, Paris, OECD 2009.

2.6. Wykształcenie na poziomie wyższym jest coraz częściej traktowane jako dobro prywatne. Może to prowadzić do szerszej akceptacji wprowadzania (lub podwyższania poziomu) czesnego, przy jednoczesnym zwiększaniu pomocy materialnej dla studentów w formie stypendiów i pożyczek. Poparcie dla wprowadzenia czesnego w Europie rośnie zarówno wśród studentów, jak i kadry akademickiej².

2.7. Rośnie rola środków prywatnych przeznaczanych na badania naukowe i na kształcenie. W latach 1995–2005 łączny udział publicznego finansowania szkolnictwa wyższego w krajach OECD spadł z 80% do 74%, zmniejszając się w 22 z 28 krajów, dla których dostępne były dane³.

2.8. Następuje wzrost znaczenia mechanizmów quasi-rynkowych w zarządzaniu szkolnictwem wyższym. Obok tradycyjnych dotacji, wykorzystywane są modele alokacji funduszy oparte na wynikach i na konkurencji. Wzrost znaczenia finansowania badań naukowych opartego na takim właśnie modelu jest odzwierciedleniem globalnego dążenia do większej rozliczalności, skuteczności i efektywności uczelni.

2.9. Krajowe systemy zapewniania jakości kształcenia stają się coraz bardziej rozbudowane. Zwiększona autonomia uczelni idzie w parze z mocniejszymi systemami zapewniania jakości, opartymi na krajowych agencjach zapewniania jakości i systemach akredytacyjnych.

2.10. W UE i OECD mają miejsce silne trendy profesjonalizacji zarządzania uczelniami, w tym zwiększania roli zewnętrznych interesariuszy w funkcjonowaniu SW. W wielu krajach (np. Austria, Dania, Czechy, Finlandia, Portugalia, Szwajcaria, Wielka Brytania) dokonało się lub właśnie się dokonuje przejście od samorządowych wyborów do powoływania władz uczelni przez rady powiernicze na podstawie przeprowadzonego konkursu.

Europejska Przestrzeń Badawcza

2.11. Europejska Przestrzeń Badawcza (*European Research Area, ERA*) powstaje w ścisłym powiązaniu z prezentowaną w ostatniej dekadzie przez Komisję Europejską tzw. Europejską Agendą Modernizacyjną Uniwersytetów, która stanowi obecnie kluczowy element unijnej Strategii Lizbońskiej. Trzy najważniejsze obszary reform w ramach tej agendy to: reforma programów kształcenia, ustroju uczelni oraz finansowania szkolnictwa wyższego.

2.12. Funkcjonowanie ERA określają następujące zasady⁴:

- ▶ przepływ wykwalifikowanej kadry naukowej pomiędzy instytucjami, dziedzinami naukowymi, sektorami gospodarki i krajami;

² European Commission, *Perceptions of Higher Education Reforms*, Brussels: Eurostat, 2007 oraz European Commission, *Students and Higher Education Reform*, Brussels: Eurostat, 2009.

³ J. Salmi, *Scenarios for Financial Sustainability of Tertiary Education [w:] Higher Education to 2030, Vol. 2, Globalization*, Paris: OECD, 2009, s. 270.

⁴ European Commission, *Green Paper. The European Research Area: New Perspectives*, Brussels, 2007, COM(2007) 161.

- ▶ infrastruktura naukowo-badawcza zintegrowana, zorganizowana w sieć i eksploatowana w ramach wspólnych przedsięwzięć europejskich;
- ▶ instytucje naukowo-badawcze, działające w ramach efektywnej współpracy sektora publicznego i prywatnego, stanowiące trzon klastrów badawczych i innowacyjnych;
- ▶ skoordynowane programy i priorytety naukowo-badawcze.

2.13. Przepływ kadry naukowej pomiędzy instytucjami, dziedzinami naukowymi, sektorami gospodarki i krajami powinien być stymulowany przez jednolity rynek pracy o równych, atrakcyjnych warunkach zatrudnienia, bez przeszkód natury finansowej czy administracyjnej. Przepływ wiedzy powinien obejmować łatwy dostęp do publicznej bazy wiedzy (np. tworzenie bibliotek internetowych oraz baz publikacji i wyników badań naukowych finansowanych ze środków publicznych, jak również integrację tych elementów na poziomie europejskim), proste i zharmonizowane regulacje dotyczące praw własności intelektualnej oraz wspólnie wypracowane zasady transferu wiedzy i współpracy pomiędzy publicznym sektorem naukowym a sektorem przedsiębiorstw. Zakłada się przy tym silne powiązanie instytucji naukowo-badawczych w całej Unii Europejskiej z życiem społecznym i gospodarczym regionów, w których funkcjonują oraz ich systematyczną współpracę z sektorem przedsiębiorstw.

2.14. Wyrazem koordynacji programów badawczych i ustanowienia wspólnych priorytetów naukowo-badawczych powinno być przeznaczanie, w ramach wspólnych programów na poziomie europejskim, znaczących nakładów publicznych na badania naukowe uwzględniające wspólne priorytety krajów Unii Europejskiej. Priorytety te powinny wynikać z przyjęcia wspólnej perspektywy, wypracowanej z udziałem naukowców, otoczenia społecznego i sektora przedsiębiorstw.

2.15. W ramach ERA, Komisja Europejska sięga szeroko do mechanizmów rynkowych w badaniach naukowych i rozwojowych. Zasada tzw. „zmiennej geometrii”⁵ udziału w poszczególnych programach europejskich może prowadzić do koncentracji badań naukowych w najbardziej rozwijających się krajach i regionach, co tym samym może zwiększyć dysproporcje w zakresie rozwoju nauki pomiędzy poszczególnymi krajami UE.

Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego

2.16. Najważniejsze reformy w Procesie Bolońskim, który ma prowadzić do powstania Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, dotyczą trzech płaszczyzn:

- ▶ trójstopniowej struktury kształcenia i uzyskiwania dyplomów;
- ▶ systemów zapewniania jakości w SW;
- ▶ wzajemnej uznawalności kwalifikacji, dyplomów i okresów studiów.

⁵ Zob. T. G. Grosse, „Ekspertyza Instytutu Spraw Publicznych na temat: Zielonej Księgi: Europejska przestrzeń badawcza – nowe perspektywy”, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2008.

2.17. Pod względem politycznym o kierunkach Procesu Bolońskiego decydują przyjmowane formalnie (co dwa lata) komunikaty z konferencji europejskich ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe. Najważniejsze kierunki rozwoju Procesu Bolońskiego (tzw. *Bologna action lines*) obejmują m.in. następujące obszary: trzystopniowy system studiów, ramy kwalifikacji, mobilność, jakość kształcenia, zatrudnianie absolwentów, wspólne stopnie i tytuły naukowe, wzajemna uznawalność dyplomów oraz kształcenie ustawiczne.

2.18. Najnowsze dokumenty Procesu Bolońskiego zawierają m.in. następujące, ważne dla Polski, rekomendacje⁶:

- ▶ wprowadzić w życie ramy kwalifikacji, obejmujące wszystkie kwalifikacje na poziomie szkolnictwa wyższego;
- ▶ osiągnąć spójność w opisywaniu wszystkich programów studiów w terminach efektów kształcenia;
- ▶ rozwinąć i wprowadzić w życie spójne i przejrzyste praktyki dotyczące uznawania kwalifikacji na poziomie szkolnictwa wyższego;
- ▶ rozwijać kształcenie ustawiczne;
- ▶ promować większą mobilność studentów;
- ▶ zbierać i opracowywać rzetelne dane i wskaźniki pozwalające mierzyć postępy Procesu Bolońskiego.

2.19. Szczególnym wyzwaniem dla polskiego szkolnictwa wyższego jest wprowadzenie Europejskich Ram Kwalifikacji dla kształcenia przez całe życie (EQF), przyjęte przez Parlament Europejski w kwietniu 2008 r. w formie zalecenia obowiązującego kraje Europejskiego Obszaru Gospodarczego. EQF mają zwiększyć przejrzystość, porównywalność i możliwość przenoszenia kwalifikacji. Każdy poziom kwalifikacji powinien być zasadniczo osiągalny przez osoby podążające różnymi ścieżkami edukacji i kariery. Ponadto, dokument zaleca państwom członkowskim stosowanie podejścia opartego na efektach uczenia się przy definiowaniu i opisywaniu kwalifikacji. Państwa członkowskie UE opracowują obecnie Krajowe Ramy Kwalifikacji, które muszą być zgodne z EQF.

2.20. Niezbędne reformy systemów szkolnictwa wyższego pozostają silnie osadzone w europejskich wartościach – autonomii uczelni, wolności akademickiej i równości społecznej. W komunikacie ministerialnym przyjętym w Leuven⁷ w 2009 r. za priorytety szkolnictwa wyższego na najbliższe lata (do roku 2020) uznano:

- ▶ równy dostęp do szkolnictwa wyższego i możliwość ukończenia studiów – społeczność studentów uczelni powinna odzwierciedlać różnorodność populacji europejskich;
- ▶ uczenie się przez całe życie jako integralną część systemów edukacji;

⁶ Rauhvargers, Andrejs i.in. *Bologna Process Stocktaking Report 2009*, Ministerial Conference in Leuven, 28-29 April 2009.

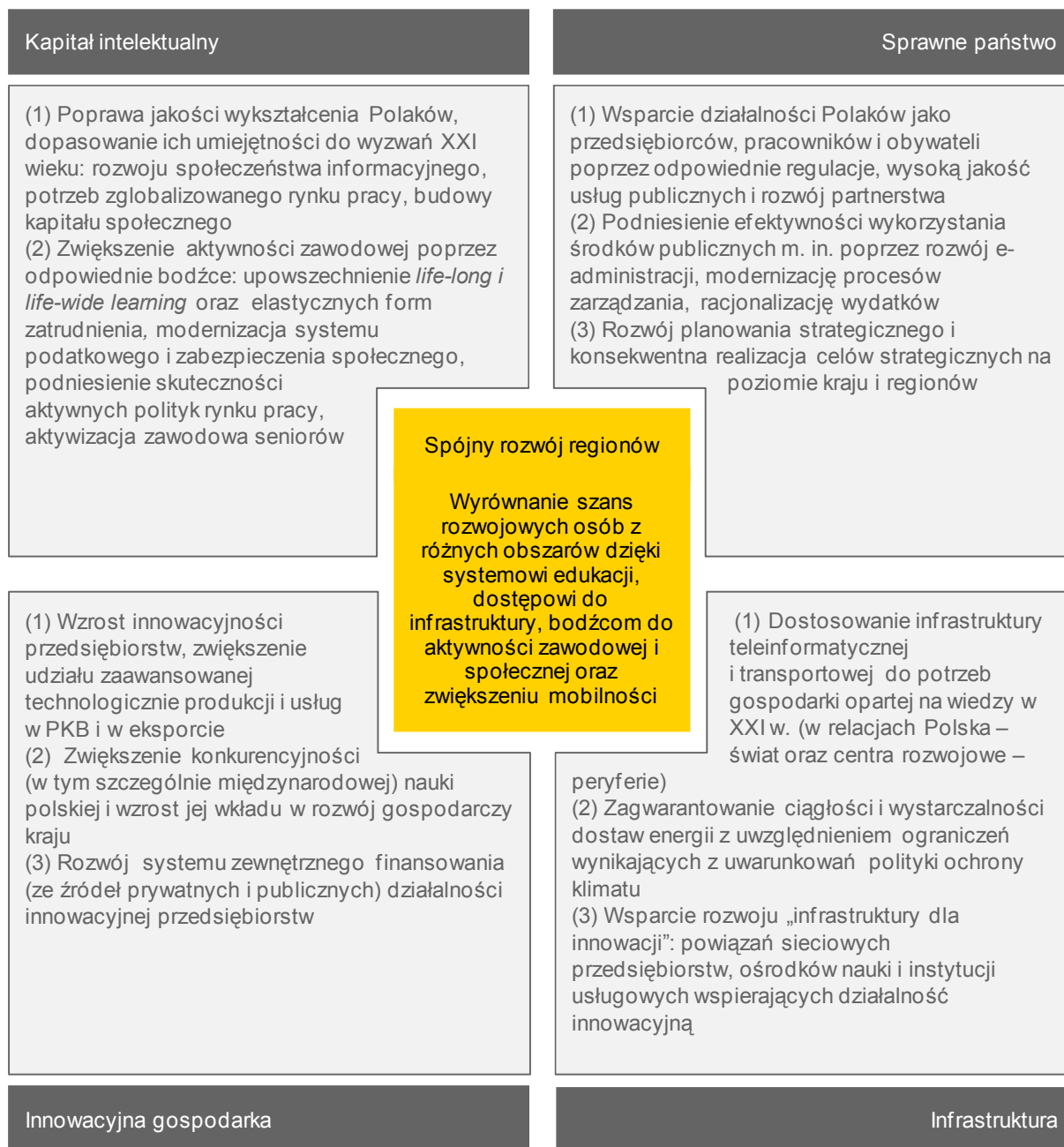
⁷ *The Bologna Process 2020 - The European Higher Education Area in the New Decade*, Communique, 28-29 April, 2009.

- ▶ elastyczne ścieżki uczenia się, studia w niepełnym wymiarze oraz uczenie się w środowisku pracy;
- ▶ opracowanie Krajowych Ram Kwalifikacji i odniesienie ich do Europejskich Ram Kwalifikacji;
- ▶ wyposażenie studentów w zaawansowaną wiedzę, umiejętności i kompetencje, jakich potrzebują przez całe swoje życie zawodowe;
- ▶ doradztwo zawodowe i praktyki zawodowe wbudowane w programy studiów;
- ▶ konieczność ciągłej reformy programów kształcenia ukierunkowanej na określenie i doskonalenie efektów kształcenia;
- ▶ otwartość w wymiarze międzynarodowym i umiędzynarodowienie działań uczelni;
- ▶ zwiększenie poziomu mobilności w ramach Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego;
- ▶ możliwość przenoszenia w całości stypendiów i pożyczek studenckich zaciągniętych w jednym kraju do innego kraju;
- ▶ atrakcyjne warunki pracy i ścieżki awansu zawodowego oraz otwarta międzynarodowa rekrutacja dla kadry;
- ▶ ujednolicone ogólne warunki dostępu do przenoszenia ubezpieczeń społecznych i uprawnień emerytalnych;
- ▶ priorytet dla finansowania szkolnictwa wyższego środkami publicznymi, przy jednoczesnym poszukiwaniu nowych i zróżnicowanych źródeł oraz metod finansowania;
- ▶ inwestycje publiczne w szkolnictwie wyższym.

Cele rozwojowe kraju

2.21. Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce powinna być zgodna z długookresowymi celami rozwojowymi Polski. Przegląd kluczowych dokumentów strategicznych o zasięgu ogólnokrajowym i regionalnym pozwala wyodrębnić zestaw celów rozwojowych, które są relatywnie spójne między analizowanymi dokumentami⁸. Przedstawia je zamieszczony poniżej schemat.

⁸ Przeanalizowane dokumenty o zasięgu ogólnokrajowym to: Raport Polska 2030, Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015, Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007-2013, Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Kierunki Zwiększania Innowacyjności Gospodarki na lata 2007-2013, Strategia Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego w Polsce do roku 2013, Krajowy Program Reform na lata 2008-2011, Raport o Kapitale Intelektualnym Polski, Wyniki Narodowego Programu Foresight Polska 2020. Analizie poddane zostały również 53 dokumenty regionalne. Dla każdego województwa analiza objęła strategię rozwoju województw, strategię innowacji oraz regionalne programy operacyjne. Ponadto, przeanalizowano pięć regionalnych strategii rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Zestawienie spójnych celów rozwojowych wynikających z krajowych i regionalnych dokumentów strategicznych

Źródło: opracowanie własne.

2.22. Wizja Polski wynikająca z przedstawionego schematu stawia przed szkolnictwem wyższym wiele wyzwań. Sprostanie tym wyzwaniom wymaga szerokiego zestawu działań, w tym koordynacji polityki prowadzonej na różnych szczeblach, obejmującej nie tylko sektor szkolnictwa wyższego. Na podstawie przeglądu międzynarodowej literatury poświęconej analizie wpływu szkolnictwa wyższego na poszczególne obszary rozwoju krajów, można zestawić następującą listę kluczowych wyzwań i działań dla szkolnictwa wyższego:

Kapitał intelektualny

- ▶ Zapewnienie wystarczającej ilości wyedukowanej siły roboczej, której rola będzie rosła wraz z rozwojem gospodarki opartej na wiedzy.
- ▶ Zaangażowanie w rozwój kształcenia ustawicznego, co będzie istotne nie tylko ze względu na realizację celów strategicznych kraju w zakresie budowy kapitału intelektualnego i aktywizacji osób starszych, lecz także z powodu zmieniającej się struktury demograficznej społeczeństwa.

Sprawne państwo

- ▶ Realizacja celów wynikających bezpośrednio z koncepcji tzw. sprawnego państwa, zwłaszcza przez publiczną część sektora szkolnictwa wyższego. Niezależnie od skali bezpośredniego zaangażowania państwa w zarządzanie i finansowanie szkolnictwa wyższego, oznacza to⁹:
 - świadczenie wysokiej jakości usług w obszarze edukacji, badań oraz innych usług publicznych (np. doradztwo, opieka lekarska i weterynaryjna, upowszechnianie wiedzy przez rozwój bibliotek, otwarte wykłady, itp.);
 - zarządzanie szkolnictwem wyższym prowadzące do efektywnego kosztowo wykorzystania środków publicznych;
 - aktywne uczestnictwo szkolnictwa wyższego w realizacji strategicznych celów rozwoju kraju i poszczególnych regionów.

Innowacyjna gospodarka

- ▶ Wsparcie wykorzystania wiedzy w działalności gospodarczej i społecznej poprzez rozwijanie kapitału ludzkiego oraz budowanie fundamentów, rozpowszechnianie, gromadzenie i przechowywanie wiedzy¹⁰.
- ▶ Reorientacja części prowadzonych prac badawczo-rozwojowych na zastosowania komercyjne oraz zacieśnienie współpracy uczelni z sektorem przedsiębiorstw i z sektorem publicznym w zakresie prowadzenia i finansowania badań.
- ▶ Zapewnienie światowego poziomu prowadzonych przez SW badań naukowych, poparte wysoką liczbą publikacji zagranicznych w renomowanych czasopismach.

Infrastruktura

- ▶ Udział w tworzeniu infrastruktury badawczo-rozwojowej, w tym regionalnej infrastruktury dla innowacji.
- ▶ Zapewnienie odpowiedniej podaży absolwentów o kwalifikacjach wymaganych do tworzenia i utrzymania infrastruktury, nie tylko badawczo-rozwojowej, lecz także teleinformatycznej, energetycznej, transportowej itp.

⁹ Analizę różnych aspektów zarządzania szkolnictwem wyższym z perspektywy różnych wizji funkcjonowania sektora publicznego przedstawia opracowanie Ferliego, Musselina i Andresani, *The „steering” of higher education systems: a public management perspective*, European Science Foundation, 2007.

¹⁰ OECD, *Tertiary education for the knowledge society*, Vol.2, OECD, Paryż 2008.

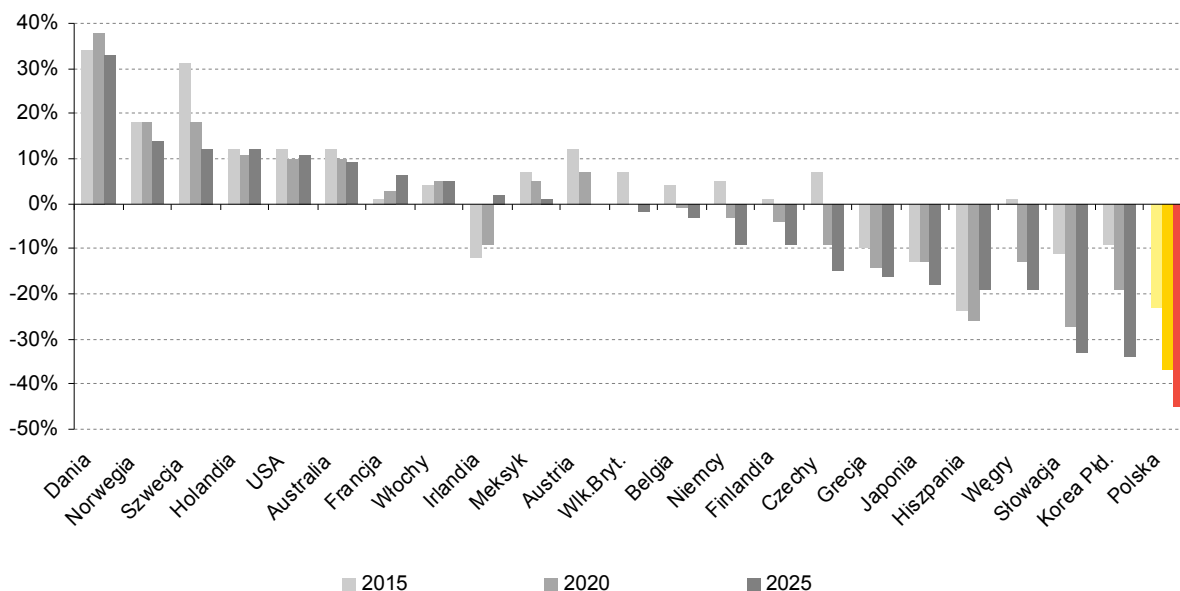
Spójny rozwój regionów

- ▶ Wsparcie budowy potencjału regionu w zakresie kapitału intelektualnego i innowacyjności, m.in. poprzez tworzenie i transfer wiedzy, wypełnianie luk w podaży siły roboczej, budowanie relacji pozaregionalnych, budowanie marki regionu i kraju w świecie, przyciąganie kapitału ludzkiego i fizycznego, wsparcie rozwoju kulturalnego regionu.
- ▶ Oferowanie możliwie szerokiego i dopasowanego do potrzeb lokalnych wachlarza usług publicznych, np. doradztwa w kwestiach prawnych związanych z rynkiem pracy oraz przedsiębiorczością, świadczenie tradycyjnych usług, np. w zakresie opieki lekarskiej i weterynaryjnej, upowszechnianie wiedzy przez biblioteki, otwarte wykłady itp., a także przez wsparcie władz lokalnych w zakresie rozwoju infrastruktury i ochrony środowiska (opracowywanie ekspertyz, upowszechnianie dobrych praktyk itp.).

Uwarunkowania demograficzne

2.23. Polska stoi w obliczu bardzo istotnych zmian demograficznych. W latach 2008-2020 liczba osób w grupie wiekowej 18-24 lata, a więc w tradycyjnym wieku studenckim spadnie o około 1,5 miliona.

2.24. Bezpośrednim efektem zmian demograficznych będzie spadek liczby studentów: jeśli wskaźniki skolaryzacji pozostaną na obecnym poziomie, do 2020 r. możliwy jest spadek liczby studentów nawet o 600-800 tysięcy w porównaniu z sytuacją obecną.

Prognoza liczby studentów w 2015, 2020 i 2025 r. w wybranych krajach OECD przy założeniu stałej stopy partycypacji (zmiana w % w stosunku do 2005 r.).

Źródło: OECD, *Higher Education to 2030*, Vol. 1, OECD, Paryż, 2008.

2.25. Jednocześnie procesy demograficzne będą wpływać na sektor szkolnictwa wyższego w sposób pośredni poprzez inne kanały:

- ▶ starzenie się społeczeństwa będzie sprzyjało ograniczaniu finansowania szkolnictwa wyższego ze środków publicznych (wypieranie przez inne kategorie wydatków charakteryzujących się większą bezpośrednią użytecznością z punktu widzenia starszych osób) i ze środków prywatnych; OECD szacuje, że publiczne wydatki na szkolnictwo wyższe w Polsce wyniosą w 2020 r. 1,1% PKB wobec 1,6% w 2005 r.;
- ▶ odsetek osób z wyższym wykształceniem w grupie osób w wieku 25-64 lata zwiększy się w Polsce z 17% w roku 2005 do 25-30% w roku 2025, co może doprowadzić do spadku popytu na kształcenie w szkołach wyższych;
- ▶ wzrost udziału osób starszych w populacji doprowadzi do istotnych zmian w strukturze konsumpcji, a tym samym w strukturze popytu na siłę roboczą oraz – w efekcie – w strukturze popytu na kształcenie na poszczególnych kierunkach studiów.

2.26. Spadek liczby studentów ograniczy popyt uczelni na nauczycieli akademickich. Według OECD utrzymanie w 2020 r. w Polsce relacji liczby studentów do liczby etatów nauczycieli akademickich na poziomie z 2005 r. (18,2 studentów na jednego nauczyciela) oznaczałoby konieczność redukcji liczebności kadry o 23-26%. Dodatkowym niekorzystnym skutkiem ograniczonego popytu na kadrę akademicką będzie jej szybkie starzenie się.

Uwarunkowania gospodarcze

2.27. Porównanie gospodarki Polski z gospodarkami innych krajów Unii Europejskiej wskazuje, że jeśli Polska chce nadrobić dystans gospodarczy dzielący ją od krajów bogatszych, będzie musiała istotnie zwiększyć innowacyjność gospodarki. Dotyczy to zwłaszcza małych i średnich przedsiębiorstw, których rola w tym zakresie będzie w przyszłości rosła. W nadchodzących latach można spodziewać się wzrostu zatrudnienia w usługach opartych na wiedzy oraz zaawansowanych technologicznie sektorach przemysłu, gdyż obecnie struktura gospodarki polskiej odbiega w tym zakresie od struktury krajów rozwiniętych. W efekcie należy oczekiwać istotnych zmian na rynku pracy w Polsce, w tym znacznego wzrostu popytu na pracowników o wysokich kwalifikacjach i umiejętnościach szybkiego pozyskiwania wiedzy.

2.28. Jeśli polskie uczelnie chcą korzystać z efektów transformacji w kierunku gospodarki opartej na wiedzy, będą musiały rozwinąć umiejętność współpracy z przedsiębiorstwami w ramach sieci wzajemnych powiązań. Współpraca ta powinna obejmować nie tylko prace badawczo-rozwojowe o zastosowaniach komercyjnych, lecz także wspólne (z zainteresowanymi przedsiębiorstwami) konkurowanie o środki na B+R, a także dostrzeganie i wykorzystywanie szans wynikających ze wspierania rozwoju nowych firm z nowoczesnych sektorów we wczesnej fazie ich rozwoju. Analizy prowadzone dla innych krajów wskazują, że w rozwiniętych gospodarkach opartych na wiedzy uczelnie pełnią te role, stanowiąc naturalne centrum procesu innowacyjnego, w szczególności dla małych i średnich przedsiębiorstw ulokowanych w tych samych regionach.

2.29. Trendy w zakresie zmian oczekiwanych przez rynek kwalifikacji pracowników tworzą istotne wskazania dla szkolnictwa wyższego. Dostosowanie podaży i jakości kształcenia do prognozowanych wymagań rynku pracy może przynieść dodatkowe korzyści w postaci zmniejszenia skali spadku popytu na kształcenie na poziomie wyższym, wynikającej np. z uwarunkowań demograficznych. Obserwowane i prognozowane tendencje pozwalają również uzasadnić, dlaczego celem kształcenia na poziomie wyższym, obok czysto specjalistycznych kompetencji, powinno być rozwijanie osobowości młodych ludzi, pobudzanie ich kreatywności, rozszerzanie horyzontów i wyposażanie ich w wiedzę pozwalającą na rozumne funkcjonowanie w złożonym świecie i szybkie przystosowywanie się do nowych, trudnych do przewidzenia warunków, w tym wielokrotną zmianę zawodu.

Możliwości finansowania szkolnictwa wyższego

2.30. Głównym źródłem finansowania szkolnictwa wyższego w Polsce są środki publiczne. Finansowanie szkolnictwa wyższego z budżetu państwa odbywa się przez określenie globalnej kwoty wydatków, które są następnie rozdysponowywane między uczelnie według przyjętych zasad, opisanych w ustawach i rozporządzeniach.

2.31. Możliwości wzrostu obciążenia budżetu wydatkami na szkolnictwo wyższe są ograniczone, bowiem:

- ▶ aktualna sytuacja finansów publicznych wymaga podjęcia pilnych i zdecydowanych działań mających na celu powstrzymanie narastania długu publicznego, co prowadzić będzie do konieczności ograniczania wydatków publicznych, podnoszenia podatków lub zastosowania kombinacji tych dwóch działań ¹¹;
- ▶ w wyniku działania czynników demograficznych należy oczekiwać istotnego spadku liczby studentów w Polsce w najbliższych latach; oznaczać to będzie, że nawet w przypadku utrzymywania w przyszłości finansowania szkolnictwa wyższego na tym samym poziomie, nakłady w przeliczeniu na jednego studenta będą rosły;
- ▶ prognozowany spadek liczby studentów wpłynie również na spadek popytu na kształcenie finansowane z czesnego i tym samym ograniczy dostępność tego źródła finansowania.

2.32. Uczelnie muszą się też liczyć z utrudnionym dostępem do środków Unii Europejskiej po 2013 roku. Wynika to zarówno z prawdopodobnego zmniejszenia (w perspektywie finansowej 2014–2020) dopływu do Polski środków z budżetu Unii Europejskiej, jak i z przewidywanych zmian w sposobie gospodarowania środkami na 8. Program Ramowy.

¹¹ Komisja Europejska zażądała od Polski, by do 2012 r. deficyt sektora finansów publicznych zredukowany został do wymaganego prawem europejskim poziomu 3% PKB. Według prognoz Eurostatu z jesieni 2009 r., deficyt sektora finansów publicznych w Polsce wyniósł w 2009 r. ok. 6,4% PKB i przy braku zdecydowanych działań w latach 2010-2011 osiągnie 7,5-7,6% PKB. W efekcie dług publiczny wzrośnie z 51,7% PKB w 2009 r. do ponad 60% w 2011 r., a więc przekroczy próg określony przez Konstytucję RP.

Uwarunkowania kulturowe i polityczne

2.33. Prowadzone przez CBOS od 1993 r. badania aspiracji i motywacji edukacyjnych Polaków¹² pokazują, że niezmiennie wymienianym na pierwszym miejscu powodem kontynuowania nauki na poziomie wyższym przez przedstawicieli wszystkich grup społeczno-demograficznych są szanse na wysokie zarobki. Ponadto, osoby o wysokim poziomie wykształcenia, częściej doceniają rolę niezależności, samodzielności, a także prestiżu społecznego, jaki wiąże się z poszerzaniem wiedzy i doskonaleniem umiejętności.

2.34. W latach 1993–2009 znacząco zmalały różnice między aspiracjami edukacyjnymi mieszkańców wsi i miast różnej wielkości. Jeszcze na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku wyższego wykształcenia pragnęła dla swoich dzieci zaledwie ponad połowa badanych żyjących na wsi i większość mieszkańców miast. Dziś natomiast relacje te są zbliżone. Jednak nadal najbardziej przekonane o wartości wykształcenia są osoby zajmujące najwyższą pozycję społeczno-ekonomiczną. Im niższe wykształcenie, pozycja zawodowa, dochody i warunki materialne, tym mniejsza jest wartość przypisywana edukacji.

2.35. Najistotniejszym wymiarem uwarunkowań politycznych dla realizacji strategii rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce jest skala politycznej akceptacji dla reform szkolnictwa wyższego. Na podstawie stanowisk i opinii kluczowych osób w tym procesie można stwierdzić, że:

- ▶ Istnieje powszechna zgoda, co do konieczności dokonania gruntownych zmian w polskim szkolnictwie wyższym, w szczególności w zakresie podniesienia jakości dydaktyki i badań, wprowadzenia mechanizmów konkurencji, ale również współpracy pomiędzy uczelniami i otoczeniem społeczno-gospodarczym, a także do silniejszego niż do tej pory powiązania systemu finansowania z jakością działalności dydaktycznej i badawczej.
- ▶ Nie ma natomiast zgody na zwiększanie roli bezpośredniego udziału studentów w finansowaniu szkolnictwa wyższego, o czym mogą świadczyć wypowiedzi przedstawicieli Rządu po prezentacji głównych założeń środowiskowej strategii szkolnictwa wyższego, w której pojawił się postulat wprowadzenia powszechnego czesnego.

Trudno jest przewidywać, w jaki sposób uwarunkowania te będą się zmieniały do 2020 roku, a więc w perspektywie obowiązywania strategii. Kluczowymi wydarzeniami w tym zakresie będą wybory prezydenckie w latach 2010 i 2015 oraz wybory parlamentarne, z których najbliższe odbędą się w 2011 r.

¹² *Aspiracje i motywacje edukacyjne Polaków w latach 1993–2009*, CBOS, Warszawa 2009.

Uwarunkowania prawne

Uwarunkowania konstytucyjne

2.36. Dla tworzenia i wdrażania zmian systemu szkolnictwa wyższego podstawowe znaczenie mają regulacje rozdziału II Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej „Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela”. Na pierwszy plan wysuwa się tu prawo do nauki zawarte w art. 70 ust. 1 oraz zasada, że nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna, z zastrzeżeniem, iż ustawa może dopuścić świadczenie niektórych usług edukacyjnych przez publiczne szkoły wyższe za odpłatnością. Ponadto w art. 70 ust. 4 wprowadzono zasadę, iż władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia, tworząc i wspierając w tym celu systemy indywidualnej pomocy finansowej i organizacyjnej dla uczniów i studentów. Warunki udzielania pomocy ma określać ustawa.

2.37. Niezależnie od prawa do nauki, art. 73 Konstytucji gwarantuje wolność badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, a także wolność nauczania, przy czym - zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji - ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Zasada ta odnosi się tak do prawa do nauki, jak i prawa do badań naukowych, prawa ogłaszania ich wyników oraz wolności nauczania.

2.38. Przy tworzeniu systemu szkolnictwa wyższego, ustroju uczelni i innych jednostek edukacyjnych konieczne jest również uwzględnienie takich przepisów Konstytucji, jak:

- ▶ art. 51 dotyczący ograniczeń zbierania informacji osobowych i ich przetwarzania;
- ▶ art. 52 zapewniający wolność poruszania się i wyboru miejsca zamieszkania i pobytu;
- ▶ art. 54 zapewniający wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji;
- ▶ art. 61 gwarantujący dostęp do informacji publicznych.

2.39. Z punktu widzenia twórczości naukowej, nauczania, publikowania oraz wyników badań naukowych i ich rozpowszechniania, istotne jest też gwarantowane przez art. 64 ust. 1 Konstytucji prawo do własności i innych praw majątkowych, a więc i praw autorskich, a także innej własności intelektualnej. Ustęp 3 w art. 64 stanowi, że własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa własności.

2.40. Przy organizacji i zapewnianiu procesu dydaktycznego zasadne jest też przywołanie zapisu z art. 65 Konstytucji RP - wolności wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy, przy czym wyjątki może określać ustawa.

Regulacje Unii Europejskiej

2.41. Przy tworzeniu i wdrażaniu prawa dotyczącego szkolnictwa wyższego w Polsce, należy uwzględnić uwarunkowania wynikające z następujących regulacji Unii Europejskiej:

- ▶ dyrektywa Rady z dnia 21 grudnia 1988 r. nr 89/48/EWG w sprawie ogólnego systemu uznawania dyplomów szkół wyższych, przyznawanych na zakończenie przynajmniej trzyletniego kształcenia i szkolenia zawodowego;
- ▶ dyrektywa Rady z dnia 18 czerwca 1992 r. nr 92/51/EWG w sprawie drugiego ogólnego systemu uznawania dyplomów szkół wyższych i kwalifikacji zawodowych wymaganych do wykonywania zawodów regulowanych;
- ▶ dyrektywa 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych;
- ▶ decyzja Rady z dnia 16 lipca 1985 r. w sprawie porównywalności kwalifikacji wynikających z kształcenia zawodowego między Państwami Członkowskimi Wspólnoty Europejskiej;
- ▶ dyrektywa 99/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 czerwca 1999 r. ustanawiająca procedurę uznawania kwalifikacji w zakresie działalności zawodowych objętych dyrektywami w sprawie liberalizacji i środków przejściowych oraz uzupełniająca ogólne systemy uznawania kwalifikacji;
- ▶ decyzja nr 1720/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r. ustanawiająca program działań w zakresie uczenia się przez całe życie.

Regulacje związane w polskim systemie prawa

2.42. Regulacja systemu szkolnictwa wyższego, wymaga uwzględniania na bieżąco, na każdym etapie procesu zmiany, jak i przy każdej regulacji, wzajemnych zależności w systemie tak prawa prywatnego, jak i publicznego. Konieczne jest prowadzenie procesu tak, aby zapewnić kompatybilność, jak i komplementarność regulacji w sposób umożliwiający proste przeprowadzenie wykładni systemowej i udzielenie odpowiedzi co do tego, gdzie są definiowane pojęcia istotne dla konstrukcji instytucji i procedur systemu.

3. Diagnoza polskiego szkolnictwa wyższego

3.1. Podstawowe cele szkolnictwa wyższego, a więc prowadzenie badań naukowych, tworzenie i przekazywanie wiedzy studentom i otoczeniu, wyrabianie umiejętności oraz kształtowanie postaw obywatelskich pozostają niezmiennie przez wieki. Zmieniające się otoczenie i uwarunkowania społeczne, ekonomiczne i technologiczne powodują jednak konieczność ciągłych przemian w sposobach działania uczelni. Szkolnictwo wyższe wносиło bardzo duży wkład w przemiany społeczno-gospodarcze, które dokonały się w Polsce od 1989 roku. Rozwiązania sprawdzające się przed laty nie zawsze pozwalają jednak sprostać nowym wyzwaniom. Diagnoza stanu szkolnictwa wyższego w Polsce koncentruje się na problemach występujących obecnie w szkolnictwie wyższym i utrudniających realizację jego podstawowych zadań¹³.

3.2. System szkolnictwa wyższego w Polsce, chociaż opiera się na zuniformizowanym modelu i regulacjach, jest wewnętrznie bardzo zróżnicowany, a nawet spolaryzowany, przy czym istnieje kilka osi polaryzacji.

Uczelnie publiczne – uczelnie niepubliczne

3.3. W ostatnim dwudziestolecu nastąpił ogromny wzrost liczby uczelni. Był on spowodowany przede wszystkim umożliwieniem tworzenia uczelni niepublicznych. W 1990 r. w Polsce istniało 112 uczelni, w 2000 r. już 310, w tym aż 195 niepublicznych. Tak duży sektor niepubliczny jest charakterystyczną cechą polskiego szkolnictwa wyższego – w żadnym innym europejskim kraju OECD nie jest on tak silnie rozwinięty.

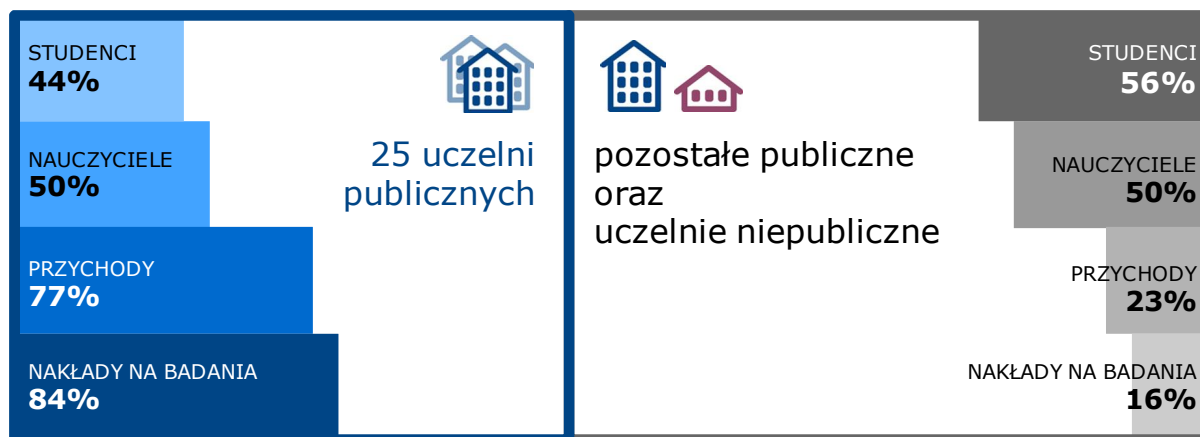
3.4. Uczelnie publiczne i niepubliczne różnią się znacznie pod względem średniej liczby studentów. W uczelni publicznej uczy się przeciętnie 9,7 tysiąca studentów, zaś w uczelni niepublicznej – średnio 2 tysiące. Wśród uczelni publicznych przeciętnie najwięcej studentów uczy się na uniwersytetach – 29,2 tysiąca.

3.5. Szkolnictwo wyższe w Polsce jest bardzo rozdrobnione – w strukturze uczelni przeważają zdecydowanie jednostki małe, głównie z sektora niepublicznego. Ponad połowa uczelni niepublicznych oferuje mniej niż cztery kierunki studiów. Rozdrobnienie uczelni, zwłaszcza w sektorze niepublicznym, będzie wyzwaniem, szczególnie wobec nadchodzącego niżu demograficznego. Spodziewana liczba kandydatów na studia w 2020 r. będzie blisko o połowę mniejsza niż obecnie i mniejsza od liczby miejsc oferowanych dziś przez uczelnie publiczne.

3.6. Uczelnie publiczne są znacznie większe i wszechstronne – największe z nich posiadają ustabilizowaną, liczną kadrę, bazę materialną, a ich sytuacja finansowa jest stabilna.

¹³ Szczegółowa diagnoza stanu szkolnictwa wyższego w Polsce zawarta została w oddzielnej publikacji pt. „Diagnoza szkolnictwa wyższego w Polsce” dostępnej na stronie www.uczelnie2020.pl

3.7. Uczelnie niepubliczne są znacznie mniejsze, koncentrują się na kształceniu w niewielu kierunkach i na studiach niestacjonarnych, bazują na *outsourcingu* zasobów – kadry, treści nauczania, bazy materialnej, przez co mogą elastycznie reagować na popyt, od którego są całkowicie zależne. Są zarządzane przez właściciela.

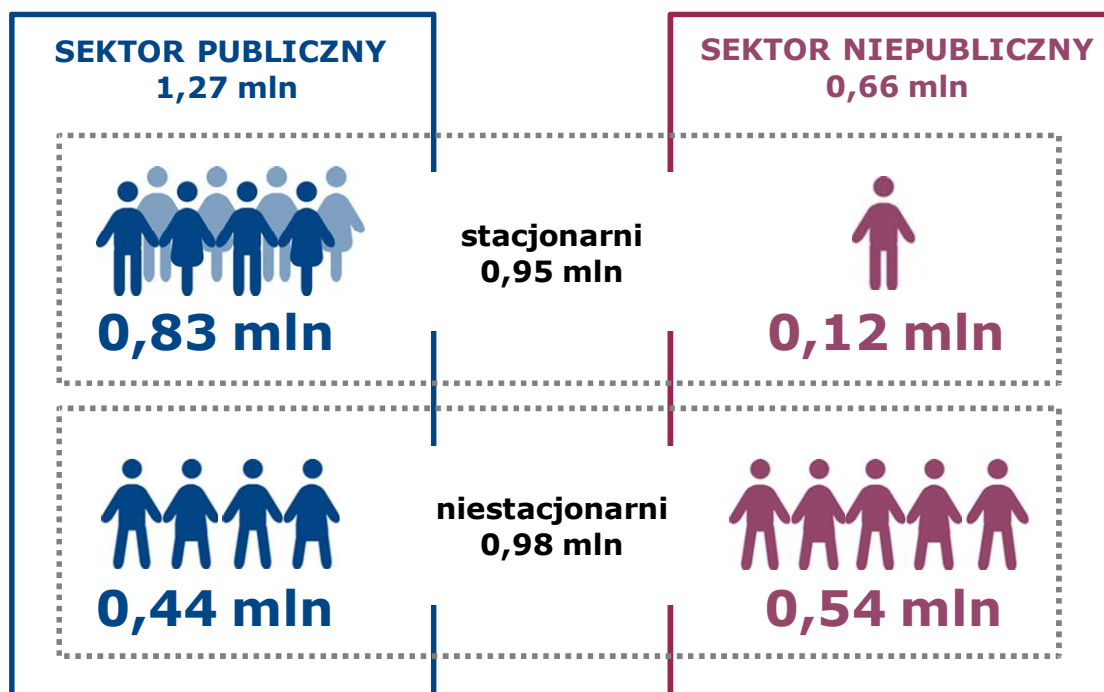

Struktura szkolnictwa wyższego w Polsce - uczelnie duże i uczelnie małe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

3.8. Uczelnie publiczne są zarządzane przez samorząd, w którym dominującą rolę odgrywają profesorowie. Role władzy wykonawczej, stanowiącej i reprezentacji pracowniczej są pomieszczone. Wybieralne senaty i rady wydziałów reprezentują społeczność akademicką, a więc są to organy samorządowe. Organy te stanowią wewnętrzne prawo, podejmują lub opiniują decyzje zarządcze (w tym kadrowe), nadzorują rektorów i dziekanów, którzy organom tym przewodniczą. Organy samorządowe pełnią rolę zarządu i organu nadzoru - jednocześnie reprezentują społeczność akademicką i nią zarządzają. Powszechne jest fasadowe działanie tych ciał, które są najczęściej zbyt liczne, aby mogły działać efektywnie. Powierzenie takim organom funkcji naukowych (nadawania stopni i wnioskowania o tytuł) prowadzi do zaniku krytyki naukowej.

3.9. W 2008 r. w Polsce kształciło się ok. 1,9 miliona studentów, a struktura w podziale na rodzaje uczelni i typy studiów była następująca:

Struktura szkolnictwa wyższego w Polsce - studenci

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

3.10. Zakładając, że edukację opłacają wszyscy studenci w uczelniach niepublicznych oraz studenci niestacjonarni w uczelniach publicznych, można stwierdzić, że w 2008 r. udział studentów płacących za swoją edukację wyniósł 58%.

3.11. Znaczna część studentów jest skoncentrowana w dużych ośrodkach akademickich zlokalizowanych w największych miastach. Największym ośrodkiem akademickim jest Warszawa (15% wszystkich studentów). Inne ważne ośrodki akademickie to Kraków, Wrocław, Poznań, Łódź, Lublin, Gdańsk i Katowice, gdzie kształciło się w sumie 43,3% ogółu studentów. W pięciu województwach o największej liczbie studentów (mazowieckim, dolnośląskim, śląskim, wielkopolskim i małopolskim) kształciło się na początku 2008 r. 57% ogółu studentów. Z drugiej strony, dzięki rozwiniętemu sektorowi niepublicznemu, sieć uczelni w Polsce jest stosunkowo gęsta¹⁴.

¹⁴ Więcej: „Diagnoza...”, par. 4.26-4.28.

Kierunki „elitarne” – kierunki „masowe”

3.12. Kierunki studiów wymienione w rozporządzeniu MNiSW¹⁵, których jest 118, oraz kierunki unikatowe są analizowane w grupach, zdefiniowanych przez UNESCO (klasyfikacja ISCED 1997), zgodnie z przyporządkowaniem dokonany przez GUS¹⁶.

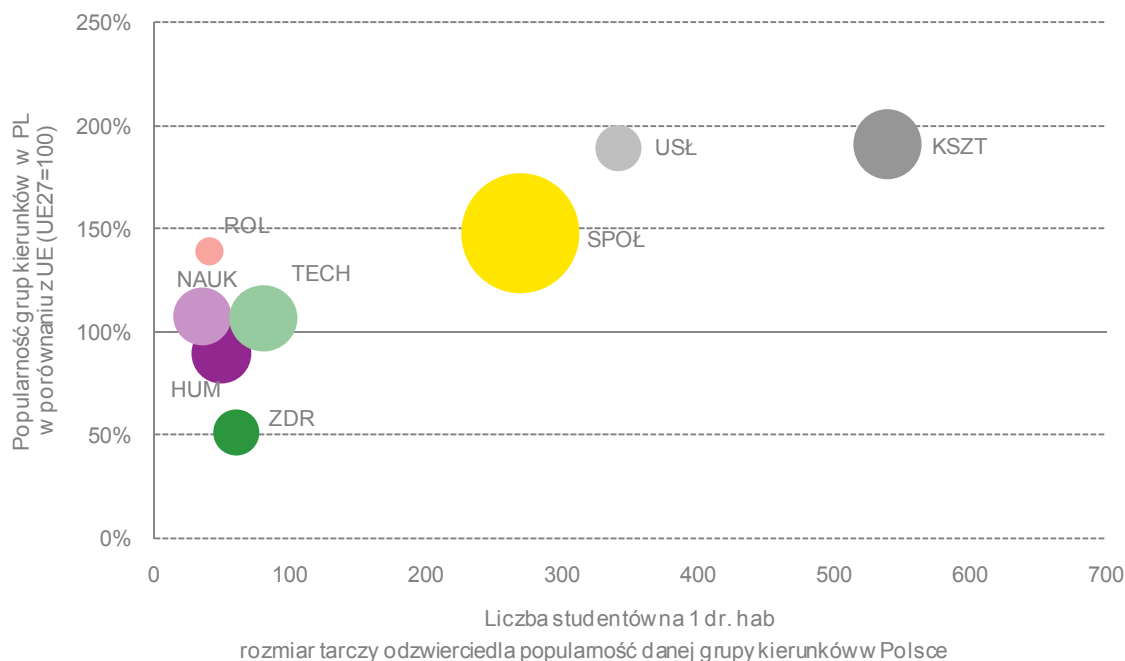
3.13. Kierunki masowe charakteryzuje duża liczba studentów, niewielka liczba kadry oraz wysoki udział studentów niestacjonarnych. Są to kierunki z grup „nauki społeczne, gospodarka i prawo” oraz „kształcenie”, na których studiuje łącznie ponad połowa studentów. Jakość kształcenia na tych kierunkach jest niska: na jednego nauczyciela akademickiego przypada tam kilkakrotnie więcej studentów niż przeciętnie. Na tych kierunkach, prowadzonych w uczelniach niepublicznych, koncentrują się też negatywne oceny Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

3.14. Kierunki „niszowe” to (poza studiami artystycznym) przede wszystkim kierunki z grupy „nauka”. Niewielka liczba studentów pozwala licznej grupie nauczycieli akademickich na zapewnienie znacznie wyższej jakości studiów. Studia niestacjonarne stanowią w tej grupie zanikający margines.

1.14. Poniższy rysunek ilustruje liczbę studentów przypadających na jednego doktora habilitowanego (nieposiadającego tytułu naukowego) w poszczególnych dziedzinach kształcenia, oraz popularność poszczególnych dziedzin w porównaniu ze średnią w UE27:

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 26 sierpnia 2009 r. zmieniające rozporządzenie z dnia 13 czerwca 2006 r. w sprawie nazw kierunków studiów (Dz.U. Nr 150, poz. 1213) oraz rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 16 października 2009 r. zmieniające rozporządzenie z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz.U. Nr 180, poz. 1407).

¹⁶ GUS „Szkoly wyższe i ich finanse w 2008 roku” s. 348 i nast.

KSZT	kształcenie (studia pedagogiczne)
HUM	nauki humanistyczne i sztuka
SPOŁ	nauki społeczne, handel i prawo
NAUK	nauka (studia z zakresu biologii, biologii medycznej, inżynierii i ochrony środowiska, chemii, fizyki, geologii, oceanografii, geografii, geofizyki, matematyki i informatyki)
TECH	technika, przemysł i budownictwo
ROL	rolnictwo
ZDR	zdrowie i opieka społeczna
USŁ	usługi

Popularyzacja grup kierunków studiów w Polsce i UE27 oraz liczba studentów przypadających na jednego doktora habilitowanego w Polsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS i danych Eurostat

Jednostki badawcze – jednostki dydaktyczne

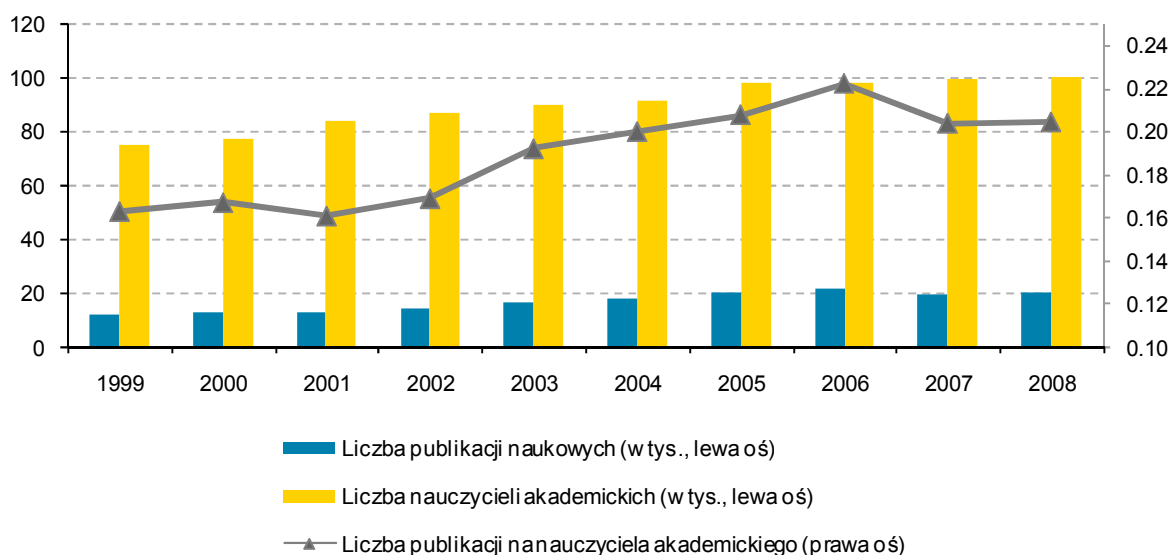
3.15. Działalność badawcza jest skoncentrowana w wąskiej grupie jednostek. Uczelnie prowadzące masowe studia z reguły prowadzą marginalną działalność badawczą.

3.16. Przychody z działalności badawczej są silnie skoncentrowane w małej grupie uczelni: 25 uczelni otrzymuje 84% środków na badania, a 50% wszystkich środków trafia do 8 uczelni. Jednocześnie, te same 25 uczelni uzyskuje aż 62% wszystkich przychodów z działalności dydaktycznej. Uczelnie, do których trafia większość środków na badania nie są więc, jak w innych krajach, wyspecjalizowanymi jednostkami badawczymi prowadzącymi dydaktykę w ograniczonym zakresie. Koncentracja środków na działalność badawczą w tych uczelniach wynika raczej z dużej skali (w porównaniu z innymi uczelniami) ich działalności dydaktycznej.

Badania globalne – badania lokalne

3.17. Wyrazista linia podziału występuje między dziedzinami globalnymi (głównie z grupy „nauka”), w których publikuje się niemal wyłącznie w języku angielskim i dziedzinami lokalnymi, zamkniętymi w kręgu języka polskiego. Krąg dziedzin lokalnych jest w Polsce znacznie szerszy niż w innych krajach i obejmuje niemal cały obszar nauk humanistycznych i społecznych.

3.18. W Polsce średnia roczna liczba publikacji naukowych¹⁷ jest blisko pięciokrotnie mniejsza od liczby etatów nauczycieli akademickich. W latach 2001–2006 można było zaobserwować wzrost liczby publikacji naukowych przypadających na jednego nauczyciela akademickiego. W latach 2007–2008 relacja ta nieco się pogorszyła.

Liczba publikacji naukowych pracowników naukowych afiliowanych w Polsce, liczba nauczycieli akademickich w Polsce oraz relacja liczby publikacji naukowych do liczby nauczycieli akademickich w Polsce

Źródło: www.scimagojr.com, Baza Danych Regionalnych GUS

3.19. Dużym problemem polskiego szkolnictwa wyższego jest marginalna międzynarodowa widzialność badań naukowych. Przeciętna liczba cytowań jednej publikacji naukowej ogłoszonej przez pracowników naukowych afiliowanych w Polsce pozwala na zajęcie 38. pozycji w grupie 68 krajów ogłaszających rocznie minimum tysiąc publikacji i zaledwie 19. pozycji wśród 22 krajów UE¹⁸.

¹⁷ Liczona wg metodologii *SCImago Journal & Country*, więcej na ten temat w: „Diagnoza...”, par. 9.9.

¹⁸ Wg. rankingu *SCImago Journal & Country*.

3.20. W międzynarodowym zestawieniu najczęściej cytowanych naukowców można odnaleźć tylko dwóch naukowców z Polski. Dla porównania Węgry mają ich 7, Hiszpania – 24, Dania – 31, Włochy – 86, Holandia – 99, Niemcy – 258, USA – 4098.

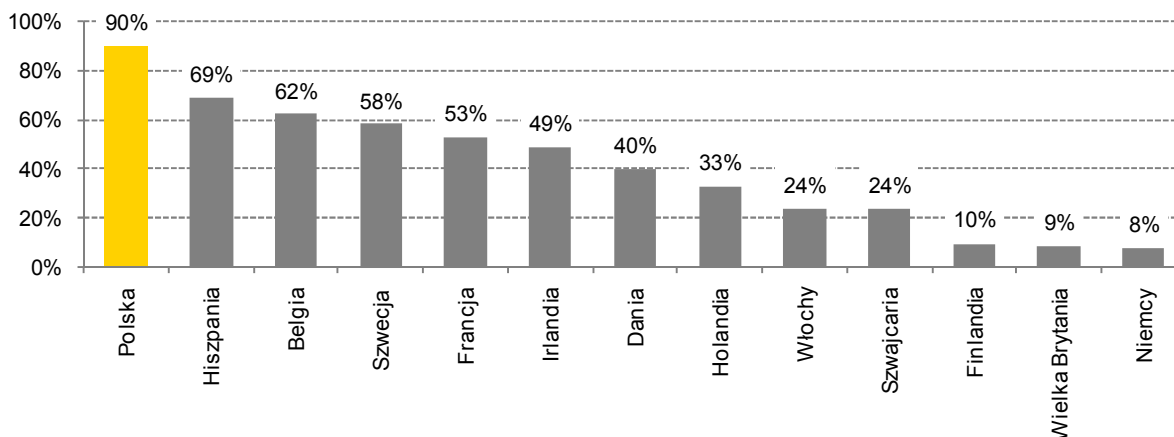
3.21. Innowacyjność polskich badań naukowych mierzona liczbą patentów jest również niska. W 2006 roku do Europejskiego Urzędu Patentowego zgłoszono ok. 130 polskich patentów. Według danych Eurostatu, prezentującego dane o liczbie patentów w przeliczeniu na milion mieszkańców, polski wskaźnik (3,4 patentu na milion mieszkańców) był dwukrotnie niższy niż dla Słowacji, siedemdziesiąt razy niższy niż dla Finlandii i 127 razy niższy niż dla Szwajcarii.

3.22. W międzynarodowych rankingach pozycja polskich uczelni (tych, które w ogóle są w nich widoczne) jest bardzo słaba i w ostatnich latach ma tendencję stagnacyjno-sпадkową. Najlepsze polskie uczelnie lokują się o setki miejsc od światowej i europejskiej czołówki, niezależnie od konstrukcji rankingu. W pewnym stopniu dystans ten wynika ze specyfiki rankingów międzynarodowych, które preferują naukę anglojęzyczną. Z drugiej strony, w większości dyscyplin nauka ma charakter globalny i tworzenie jej w innych językach niż angielski automatycznie skazuje ją na marginalizację.

3.23. Na wyższych lokatach pojawiają się niektóre polskie uczelnie i wybrane programy studiów w rankingach branżowych i specjalistycznych.

Jednostki silne kadrowo – jednostki odczuwające brak kadry

3.24. Silne uczelnie akademickie, posiadające uprawnienia do nadawania stopni naukowych w wielu dziedzinach nie mają na ogół problemu z zaspokojeniem własnych potrzeb kadrowych. Zatrudniają one bowiem z reguły własnych doktorów, co niekorzystnie wyróżnia polskie szkolnictwo wyższe wśród innych krajów Europy.

Porównanie udziału własnych doktorów wśród pracowników uczelni notowanych w rankingu szanghajskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MNISW i Aghion, P. (red.), *The Governance and Performance of Research Universities: Evidence from Europe and the U.S.*, NBER Working Paper No. 14851, 2009.

3.25. Poważnym problemem szkolnictwa wyższego w Polsce jest wieloetatowość i wielozatrudnienie – etatowe zatrudnianie w więcej niż jednej uczelni lub innym miejscu pracy oraz prowadzenie działalności dydaktycznej w wielu uczelniach na podstawie innego typu umów. Obecnie prawie dwie trzecie profesorów w Polsce zatrudnionych jest w więcej niż jednym miejscu pracy. Najprawdopodobniej, główną przyczyną tak częstego poszukiwania dodatkowego zatrudnienia jest niski, niekonkurencyjny poziom wynagrodzeń w uczelniach publicznych.

3.26. Wielo zatrudnienie kadry akademickiej może także w pewnym stopniu tłumaczyć fakt, że relacje pomiędzy uczelniami a otoczeniem gospodarczym są mało rozwinięte. Relacje uczelnia – przedsiębiorstwa i uczelnia – administracja zostały bowiem opanowane przez indywidualną aktywność pracowników uczelni, którzy na własną rękę podejmują różne formy współpracy.

3.27. Tendencje dotyczące liczby doktoratów i tytułów profesorskich uzyskiwanych w ostatnich latach są niepokojące. Liczba nadanych stopni doktora w 2008 roku spadła do poziomu najniższego od 2001 r., a liczba profesur (z wyłączeniem 2007 r.) spada systematycznie od 2002 r. Na studiach doktoranckich uczy się wiele osób, ale mała część z nich otwiera przewody doktorskie. Polska ma przy tym najniższy wśród krajów OECD odsetek doktoratów uzyskiwanych w naukach przyrodniczych i technicznych: wynosi on poniżej 20%, podczas gdy w większości najbogatszych gospodarek zbliża się lub przekracza 50%.

3.28. Niewielka jest mobilność pomiędzy uczelniami i przedsiębiorstwami. Podstawowym problemem jest brak wsparcia administracyjnego dla nauczycieli akademickich oraz nieprzygotowanie uczelni do właściwego wykorzystania wiedzy i kompetencji osób mających doświadczenie w pracy w przedsiębiorstwach. Warto podkreślić, że mobilność kadry pomiędzy

uczelniami i przedsiębiorstwami to najbardziej promowany przez Komisję Europejską typ mobilności naukowej w ramach agendy modernizacyjnej uniwersytetów europejskich. Mobilność międzynarodowa kadry naukowej jest niewielka i koncentruje się na krótkich wyjazdach o charakterze dydaktycznym.

Jednostki zasobne – jednostki ubogie

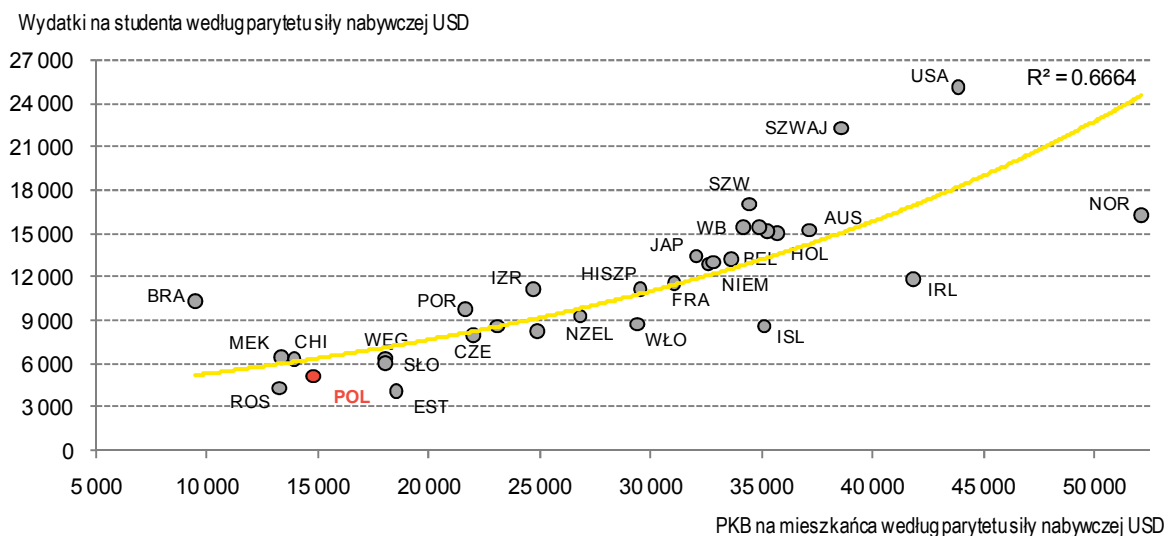
3.29. Sytuacja finansowa uczelni i ich jednostek jest ogromnie zróżnicowana, również w sektorze publicznym. Podstawowym źródłem dużej zamożności uczelni jest prowadzenie studiów niestacjonarnych, podyplomowych itp. Zamożność jest też często budowana dzięki dochodom z niemających wartości naukowych ekspertyz i innych zleceń, albo nawet z wynajmu pomieszczeń. Niewielkie grupy badawcze, posiadające wysokie granty, mogą być wyspami zamożności w ubogich ośrodkach.

3.30. Podobne podziały mają miejsce na poziomie indywidualnym: najwyższe dochody z pracy akademickiej pochodzą z działalności dydaktycznej na studiach masowych; nawet znaczące dokonania naukowe są nieproporcjonalnie skromnie wynagradzane, co powoduje spadek zainteresowania prowadzeniem badań.

3.31. Wydatki na szkolnictwo wyższe stanowiły w Polsce w 2006 r. ok. 1,4% PKB, były więc porównywalne ze średnią dla krajów OECD. Wyższy od średniej jest natomiast w polskim szkolnictwie wyższym udział wydatków prywatnych w ogólnej kwocie wydatków: wynosi on ok. 30%, co jest jednym z najwyższych wskaźników w Europie. Wydatki na szkolnictwo wyższe w przeliczeniu na jednego studenta wyniosły w 2006 r. 5,2 tys. USD (z uwzględnieniem parytetu siły nabywczej)¹⁹. Jest to jeden z najniższych poziomów wśród krajów analizowanych przez OECD, wynika on jednak z niskiego poziomu zamożności Polski mierzonej PKB na mieszkańca: wydatki na szkolnictwo wyższe w przeliczeniu na studenta rosną wraz ze wzrostem zamożności kraju. W latach 2000-2006 wydatki na szkolnictwo wyższe w przeliczeniu na studenta, wyrażone w dolarach z uwzględnieniem parytetu siły nabywczej, wzrosły w Polsce o prawie 30%, podczas gdy w tym samym okresie przeciętnie w krajach OECD o zaledwie ok. 10%.

19

W przypadku Polski dane te są zaniżone, gdyż dotyczą tylko wydatków uczelni publicznych.

Porównanie wysokości wydatków na SW w przeliczeniu na jednego studenta i PKB na mieszkańca w 2006 roku

Źródło: OECD, *Education at a Glance*, 2009.

3.32. Najbardziej znaczące dotacje wypłacane uczelniom publicznym z budżetu państwa, czyli dotacje na działalność dydaktyczną oraz dotacje na działalność statutową i badania własne, mają charakter dotacji podmiotowych, co wyklucza powiązanie ich rozliczenia z wykonaniem ściśle określonych zadań dydaktycznych i badawczych. Algorytmy ustalania wysokości i podziału dotacji na działalność dydaktyczną nie wiążą jej wysokości z potrzebami kraju odnośnie do liczby i struktury absolwentów. Ponadto, przyznawane są w sposób bardzo konserwatywny i nie wymuszają podwyższenia jakości i efektywności działania uczelni.

3.33. Faktyczny dostęp uczelni niepublicznych do środków z budżetu państwa jest obecnie bardziej ograniczony, niż wynikałoby to z przepisów ustawowych, bowiem brak jest przepisów wykonawczych przewidzianych w Prawie o szkolnictwie wyższym.

3.34. Praktyczne efekty funkcjonowania systemu finansowania szkolnictwa wyższego spowodowały szereg implikacji dla struktury przychodów i kosztów uczelni.

- ▶ Zarówno w uczelniach publicznych, jak i niepublicznych, przychody z działalności dydaktycznej znacznie przeważają nad przychodami uzyskiwanymi z działalności naukowo-badawczej. W uczelniach publicznych stanowią one 81%, zaś w niepublicznych 93% przychodów operacyjnych. W praktyce działalność badawcza uczelni jest silnie wspierana finansowo z przychodów z działalności dydaktycznej, bowiem z tych środków pokrywane są wynagrodzenia oraz w znacznej mierze koszty utrzymania infrastruktury, służącej zarówno dydaktyce jak i badaniom.
- ▶ Źródła przychodów z działalności dydaktycznej uczelni publicznych i uczelni niepublicznych są całkowicie odmienne – w przypadku uczelni publicznych są to głównie środki publiczne (74%), dla uczelni niepublicznych podstawą funkcjonowania są środki z wnoszonych przez studentów opłat za studia (93%). Oznacza to, że przy zachowaniu obecnego systemu

finansowania oczekiwany w nadchodzącej dekadzie spadek liczby studentów doprowadzi do znacznie większych problemów finansowych w uczelniach niepublicznych niż w publicznych.

- ▶ Udział środków publicznych w finansowaniu działalności naukowo-badawczej (82 %) jest znacznie wyższy niż w przypadku działalności dydaktycznej (62%).

3.35. W najbliższym czasie istotnym obciążeniem finansowym wielu uczelni może stać się ich infrastruktura. Brakuje dostatecznego planowania zarówno na poziomie miast, w których znajdują się uczelnie (brak planów miejscowych), jak i samych uczelni, które budując nowe zespoły akademickie rozrzutnie gospodarują przestrzenią oraz nie przewidują przyszłych kosztów eksploatacji. Problemem jest też planowanie w skali jednostek organizacyjnych (wydziałów), a nie potrzeb całej uczelni oraz niedostateczne przewidywanie możliwych zmian, np. liczby studentów czy też rozwoju dyscyplin naukowych.

3.36. Stypendia za wyniki w nauce lub sporcie otrzymuje ok. 13% studentów, mają one dość niski próg wymagań i są niskie, co sprawia, że nie są one efektywnym narzędziem motywacyjnym. Stypendia socjalne częściej trafiają do studentów na studiach stacjonarnych. W przypadku uczelni publicznych oznacza to, że pomoc socjalna trafia częściej do studentów korzystających z bezpłatnych studiów. Kryteria przyznawania stypendium socjalnego są uznaniowe i silnie zróżnicowane między uczelniami.

Młodsza kadra – starsza kadra

3.37. W latach 1996-2008 liczba pełnozatrudnionych nauczycieli akademickich w Polsce wzrosła o 40%, w tym liczba profesorów i docentów o ok. 80%, adiunktów o ok. 70%, a lektorów o ok. 10%. W tym samym okresie liczba asystentów spadła o prawie 30%, co można wiązać ze zmianą zasad obliczania dotacji dydaktycznej, w wyniku której liczba asystentów przestała mieć wpływ na jej wartość.

3.38. W ostatnich latach niekorzystnie zmieniała się struktura wiekowa kadry akademickiej. Najbardziej dynamicznie rosła liczba osób zatrudnionych na stanowisku profesora, jednocześnie rosła średnia ich wieku. Obecnie ponad 30% profesorów tytularnych ma ponad 70 lat. Często są oni zatrudniani jedynie w celu uzyskania uprawnień do prowadzenia studiów akademickich.

3.39. Niepokojącym zjawiskiem jest luka pokoleniowa w rocznikach, które kończyły studia w latach osiemdziesiątych, spowodowana niżem demograficznym oraz emigracją, a także przejściem w okresie boomu transformacyjnego wielu osób ze środowiska akademickiego do biznesu lub służby publicznej. Ta grupa wiekowa (obecnie między czterdziestym i pięćdziesiątym rokiem życia) powinna być siłą napędową szkolnictwa wyższego. Uzupełnianie kadry nie następuje w pożądanym sposób: liczba habilitacji utrzymuje się od lat na stałym poziomie, natomiast liczba doktoratów od 2006 r. przestała szybko wzrastać.

3.40. Potencjalnym czynnikiem przyciągającym młodą kadrę do kariery akademickiej może być prestiż zawodu profesora uczelni wyższej, który niezmiennie jest zawodem najwyższej cenionym przez Polaków²⁰.

Konkluzje

- ▶ Opisana polaryzacja następuje w warunkach, w których przepisy dotyczące szkolnictwa wyższego są dość zuniformizowane. Ustawa prawo o szkolnictwie wyższym (PSW) obejmuje wszystkie typy uczelni, promując przy tym „dryf akademicki”, bowiem stopień autonomii uczelni i prawo do używania prestiżowych nazw uczelni zostały silnie powiązane z liczbą uprawnień do nadawania stopni naukowych.
- ▶ Zdaniem pracodawców kierunki studiów nie są dobrze dostosowane do potrzeb rynku pracy, a zasada ich odgórnego definiowania była wielokrotnie krytykowana przez zagranicznych ekspertów.
- ▶ Skutkiem ubocznym takiego systemu jest utrudnienie modernizacji studiów, dostosowywania ich do zmian zachodzących w nauce, technologii i otoczeniu uczelni. Ponadto, ściśle powiązanie prowadzenia kierunków studiów z jednostkami organizacyjnymi uczelni, a nie z uczelnią jako całością powoduje nieefektywną alokację środków i zasobów (kadrowych, lokalowych, aparaturowych itp.) oraz rozproszenie ich pomiędzy niewielkie jednostki.
- ▶ Obecny ustrój systemu szkolnictwa wyższego w Polsce oraz ustrój poszczególnych uczelni jest wynikiem długiego procesu przemian, uwarunkowanego zarówno czynnikami zewnętrznymi jak też wewnętrznymi. W efekcie, w szkolnictwie wyższym mamy nieczytelną i mało sprawną strukturę zarządzania, a władze państwowe, chociaż regulują drobiazgowo bardzo wiele spraw, mają znikome możliwości realizowania założonej polityki dydaktycznej i naukowej.
- ▶ Szeroka z pozoru autonomia uczelni publicznych jest w istocie ograniczona wieloma przepisami prawa, wymuszającymi podporządkowanie się założonym przez pracodawcę wzorcom. Autonomia merytoryczna uczelni, zwłaszcza możliwość kształtowania programów nauczania, jest w Polsce mniejsza niż w wielu innych krajach UE i OECD. Istotną i negatywnie oddziałującą na stan szkolnictwa wyższego cechą obowiązującego podziału kompetencji jest ograniczenie zakresu wpływu uczelni na kształtowanie swojego profilu poprzez uruchamianie nowych kierunków oraz ustalanie treści kształcenia. Jest to jedna z przyczyn niepełnego dostosowania oferty dydaktycznej do potrzeb otoczenia, w którym uczelnie działają. Utrudnia ona również aktywne uczestnictwo uczelni, szczególnie zawodowych, i w rozwiązywaniu problemów lokalnych i regionalnych.
- ▶ Podsumowaniem diagnozy i zewnętrznych uwarunkowań rozwoju szkolnictwa wyższego jest zamieszczona w rozdziale 4 analiza silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń polskiego szkolnictwa wyższego (SWOT).

²⁰ CBOS „Prestiż zawodów. Komunikat z badań” 2009

4. Silne i słabe strony, szanse i zagrożenia polskiego szkolnictwa wyższego

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY	
SYSTEM		
Gęsta sieć uczelni w kraju Zakorzeniony system akredytacji Wysoki udział środków prywatnych w nakładach na kształcenie na poziomie wyższym	Niedostateczne instrumenty do realizacji polityki państwa w obszarze szkolnictwa wyższego Brak strategicznego zarządzania na poziomie systemu i poszczególnych uczelni Nieklarowny ład wewnętrzny uczelni publicznych, utrudniający dokonywanie oceny działania władz uczelni Duża liczba bardzo małych uczelni, szczególnie niepublicznych	Rozdrobnienie wewnętrzne dużych uczelni publicznych niesprzyjające efektywnemu wykorzystaniu zasobów System finansowania nie sprzyja podnoszeniu jakości Niewielki wpływ Polski na politykę europejską w zakresie szkolnictwa wyższego oraz badań i rozwoju
KSZTAŁCENIE		
Wysoki współczynnik skolaryzacji w grupie wiekowej 20-29 Postępy we wdrażaniu Procesu Bolońskiego	Organizacja studiów, nie sprzyja efektywnemu wykorzystaniu zasobów Sztuczne programy studiów, regulowane rozporządzeniem MNiSW Brak zorientowania na efekty kształcenia i potrzeby rynku pracy Nadmierna liczba studentów w grupach kierunków „kształcenie” oraz „nauki społeczne, gospodarka, prawo”, zbyt mała w grupie „zdrowie i opieka społeczna” oraz na kierunkach technicznych	Nadmierna liczba studentów niestacjonarnych Niska jakość kształcenia na popularnych kierunkach studiów i na studiach niestacjonarnych Niski stopień umiędzynarodowienia studiów Niewielki zakres pomocy stypendialnej dla studentów Nieefektywny system przydzielania stypendiów

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY	
KADRA AKADEMICKA		
Wysoki prestiż zawodu profesora Silna kadra naukowa w niektórych dyscyplinach skoncentrowana w kilku jednostkach	Zatrudnienie endemiczne w dużych uczelniach, niska mobilność i małe doświadczenie międzynarodowe Wielozatrudnienie; mała liczba nauczycieli akademickich zatrudnionych w uczelniach niepublicznych jako pierwszym miejscu pracy	Niekorzystna struktura wieku kadry akademickiej Pobłażanie dla nieetycznych zachowań Obniżenie poziomu i rangi stopni naukowych Brak motywacyjnego systemu wynagradzania
BADANIA NAUKOWE		
Rozpoznawalne w świecie osiągnięcia badawcze w kilku dyscyplinach Zakorzeniony system konkursowego finansowania projektów badawczych Koncentracja nakładów na badania naukowe w silnych ośrodkach	Niska produktywność naukowa Mała liczba wdrożeń i patentów Lokalny zasięg wyników badań w wielu dziedzinach, niewidocznych poza krajem	Niski udział środków na badania z sektora prywatnego i z programów badawczych Unii Europejskiej

SZANSE

Wzrost zainteresowania studiami wśród uczniów ponadgimnazjalnych

Wzrost zainteresowania kształceniem się wśród osób w wieku postudenckim

Zwiększenie środków na badania płynących z sektora przedsiębiorstw, powodowany poszukiwaniem innowacji

Wzrost popytu na wykształconych pracowników związany ze zmianami w gospodarce

Wzrost zaangażowania samorządów terytorialnych we wspieranie uczelni ważnych dla regionu

Presja konkurencyjna na uczelnie spowodowana czynnikami demograficznymi, także ze strony uczelni zagranicznych

Dostęp do środków i programów międzynarodowych, szczególnie UE

Rosnące przekonanie w społeczeństwie o konieczności reform szkolnictwa wyższego

ZAGROŻENIA

Brak możliwości wzrostu stopnia obciążenia budżetu finansowaniem szkolnictwa wyższego, m. in. wskutek presji spowodowanej trudną sytuacją finansów publicznych oraz starzeniem się społeczeństwa

Zmniejszenie liczby studentów związane z czynnikami demograficznymi

Drenaż kadry akademickiej i ambitnych studentów

Zaniechanie reform szkolnictwa wyższego z powodu uwarunkowań politycznych

Marginalizacja Polski w Europejskiej Przestrzeni Badawczej i w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego

5. Misja i wizja polskiego szkolnictwa wyższego

5.1. Szkolnictwo wyższe odgrywa dużą rolę w osiąganiu narodowych celów społecznych i gospodarczych oraz w budowie kapitału intelektualnego i społecznego kraju. Jego dwie zasadnicze, powiązane ze sobą funkcje – kształcenie i prowadzenie badań naukowych – mają kluczowe znaczenie dla zdolności dostosowywania się jednostek i społeczności do zmian oraz dla kształtowania przyszłości. Te dwie tradycyjne misje szkolnictwa wyższego uzupełnia trzecia – działalność uczelni na rzecz jej otoczenia. Trzecia misja dodatkowo zakorzenia uczelnię w społeczności, stwarzając bezpośredni związek jej działań z potrzebami społecznymi oraz gospodarczymi kraju i regionu.

Misja szkolnictwa wyższego

5.2. Misją szkolnictwa wyższego jest przyczynianie się do podwyższania jakości życia Polaków przez tworzenie, poszerzanie i upowszechnianie wiedzy, kształtowanie umiejętności wykorzystywania wiedzy ku pożytkowi indywidualnemu i ogólnemu oraz przez wpływ na podwyższanie jakości usług publicznych. Misją uczelni jest także rozwijanie powiązań krajowego środowiska akademickiego z globalną wspólnotą akademicką i intelektualną, a także z krajowym i regionalnym otoczeniem gospodarczym i społecznym. Osiągnięcia polskich uczonych powinny pozytywnie wpływać na wizerunek Polski na świecie.

5.3. Szkolnictwo wyższe wypełnia swą misję realizując następujące zadania:

W zakresie kształcenia:

- ▶ rozwijanie osobowości studentów, wyposażanie w wiedzę i umiejętności niezbędne w pracy zawodowej i w funkcjonowaniu w złożonym świecie, wyrabianie umiejętności samodzielnego zdobywania i uzupełniania wiedzy przez całe życie oraz krytycznego myślenia;
- ▶ wyrabianie umiejętności współpracy opartej na wzajemnym zaufaniu oraz umiejętności pracy zespołowej;
- ▶ wyrabianie umiejętności dostosowywania się do zmian zachodzących na rynku pracy;
- ▶ kształtowanie racjonalnych, etycznych i zaangażowanych postaw obywatelskich;
- ▶ przełamywanie barier i uprzedzeń etnicznych, budowanie pozytywnych relacji między ludźmi różnych narodowości, religii i poglądów;
- ▶ wyrabianie otwartości na świat i wrażliwości na kulturę;
- ▶ wyrabianie wrażliwości na środowisko naturalne.

W zakresie badań naukowych:

- ▶ tworzenie nowej wiedzy przez prowadzenie badań naukowych zarówno motywowanych ciekawością poznawczą, jak i myślą o dobru wspólnym;
- ▶ przyswajanie wyników badań prowadzonych w świecie i przekazywanie ich do użytku społecznego;
- ▶ popularyzowanie nauki i upowszechnianie świadomości jej znaczenia dla społeczeństwa wiedzy;
- ▶ rozwijanie kontaktów z otoczeniem społecznym i gospodarczym, także w zakresie komercjalizacji wyników badań.

Do zadań szkolnictwa wyższego należy także współdziałanie z otoczeniem społecznym, a w szczególności:

- ▶ wspomaganie wiedzą ekspercką władzy i administracji publicznej;
- ▶ wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz debaty i komunikacji społecznej;
- ▶ przyczynianie się do rozwoju regionów i modernizacji kraju;
- ▶ pielęgnowanie dziedzictwa narodowego;
- ▶ pielęgnowanie i rozwijanie języka polskiego i kultury polskiej.

5.4. Zadaniem polityki państwa w stosunku do szkolnictwa wyższego jest tworzenie warunków i stosowanie bodźców pobudzających uczelnie do osiągnięcia wysokiego międzynarodowego poziomu w zakresie kształcenia i badań, do troski o studentów, a także do budowania wartościowych relacji z otoczeniem społecznym, gospodarczym i międzynarodowym.

Wizja szkolnictwa wyższego w Polsce w 2020 roku

5.5. Poniżej przedstawiamy wizję szkolnictwa wyższego w Polsce w 2020 roku. Opisujemy ją z punktu widzenia najważniejszych podmiotów zaangażowanych w jego funkcjonowanie.

5.6. **Władza centralna** tworzy warunki i stosuje bodźce motywujące uczelnie do osiągnięcia wysokiego międzynarodowego poziomu w zakresie kształcenia i badań, do troski o studentów, do budowania wartościowych relacji z otoczeniem społecznym, gospodarczym i międzynarodowym. Premiowane są uczelnie realizujące cele strategiczne szkolnictwa wyższego, wpisane w cele rozwojowe kraju. Przedstawiciele Polski uczestniczą w kształtowaniu Europejskiej Przestrzeni Badawczej oraz Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.

5.7. **Władze samorządowe** promują rozwijanie relacji uczelni z regionalnym otoczeniem społecznym i gospodarczym. Inicjują i wspierają współpracę uczelni ze środowiskami

gospodarczymi oraz instytucjami publicznymi w celu skutecznego wykorzystywania atutów regionu.

5.8. **System szkolnictwa wyższego** składa się z uczelni publicznych i niepublicznych, mających zróżnicowane misje badawcze i edukacyjne. Działają silne instytucje akredytowania i ewaluacji jakości kształcenia i badań. Rozwinięta jest mobilność międzyuczelniana, międzysektorowa oraz międzynarodowa nauczycieli akademickich i studentów. Szkolnictwo wyższe kształci wysoko wykwalifikowane kadry dla gospodarki i instytucji publicznych.

5.9. **Uczelnie** posiadają szeroką autonomię. Tworzone przez nie programy nauczania i badań uwzględniają potrzeby rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego kraju. Współpracują z systemem szkolnictwa średniego i instytucjami kształcenia ustawicznego. Uczelnie kierują się wieloletnimi strategiami rozwoju uwzględniającymi cele strategiczne szkolnictwa wyższego w skali kraju. Kształcą kadrę naukowo-dydaktyczną, tworzą warunki do jej mobilności geograficznej, instytucjonalnej i międzysektorowej. Najlepsze polskie uczelnie są rozpoznawane w świecie. Aktywnie uczestniczą w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego i Europejskiej Przestrzeni Badawczej.

5.10. **Kadra akademicka** jest wysoko wykwalifikowana, mobilna i otwarta na świat. Wielu nauczycieli akademickich ma doświadczenie badawcze i dydaktyczne zdobyte w innych niż macierzysta uczelniach. Kadra akademicka prowadzi w zrównoważonych proporcjach badania naukowe i działalność dydaktyczną, jest rzetelnie oceniana i godnie wynagradzana. Dorobek polskich uczonych jest zauważalny w świecie naukowym. W kształceniu o profilu zawodowym uczestniczą wybitni praktycy z kraju i z zagranicy.

5.11. **Studenci** mają szerokie możliwości dostosowywania profilu studiów do swoich zdolności i zainteresowań oraz do kształtującej się w trakcie studiów wizji kariery zawodowej. Podejmują świadome decyzje o wyborze programu, przedmiotów, uczelni itp. na podstawie szeroko dostępnej i wyczerpującej informacji o uczelniach i potrzebach rynku pracy. Odbывают praktyki zawodowe organizowane przez uczelnie we współpracy z pracodawcami. Studenci wykazujący się postępami w nauce, a potrzebujący wsparcia finansowego, otrzymują niezbędną pomoc.

5.12. **Absolwenci** uczelni są wyposażeni w wiedzę i umiejętności pozwalające im podjąć pracę i przystosowywać się do zmian gospodarczych i społecznych. Uczelnie i absolwenci podtrzymują obopólnie korzystne kontakty. Absolwenci pomagają uczelniom rozpoznawać potrzeby rynku pracy oraz zdobywać kandydatów na studia, a uczelnie pomagają absolwentom podnosić kwalifikacje w ramach programów kształcenia ustawicznego.

5.13. **Pracodawcy** uczestniczą w zarządzaniu uczelniami, pomagają uczelniom identyfikować kwalifikacje i wiedzę potrzebną na rynku pracy. Dyplom licencjata i inżyniera jest przez pracodawców uznawany za wiarygodny dyplom ukończenia studiów wyższych, potwierdzający przygotowanie do podjęcia pracy zawodowej.

6. Cele i działania strategiczne

6.1. Po okresie gwałtownego wzrostu liczby studentów oraz liczby uczelni, trwającym od 1990 r., **nadrzędnym celem strategicznym** w perspektywie 2020 r., a zarazem efektem realizacji strategii powinno być:

**ZNACZĄCE PODNIESIENIE JAKOŚCI W TRZECH NAJWAŻNIEJSZYCH
OBSZARACH DZIAŁANIA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO:
KSZTAŁCENIA, BADAŃ NAUKOWYCH ORAZ
RELACJI UCZELNI Z OTOCZENIEM SPOŁECZNYM I GOSPODARCZYM.**

6.2. Jakość w szkolnictwie wyższym oznacza przede wszystkim kultywowanie tradycyjnych ideałów akademickich: dążenia do doskonałości oraz poszukiwania prawdy. Te tradycyjne ideały podlegają nieustającej reinterpretacji wobec zmian otaczającego uczelnie świata. Działania projakościowe powinny być naturalnie wspierane przez szczególną zdolność społeczności akademickiej do otwartej, krytycznej autorefleksji i stawiania sobie wysokich wymagań.

6.3. **W obszarze kształcenia** niezbędne są takie zmiany w organizacji i programach studiów, które ułatwią absolwentom odnalezienie swojego miejsca na szybko zmieniającym się rynku pracy. Oznacza to konieczność elastycznego dostosowywania programów studiów do potrzeb i szerszego uczestnictwa uczelni w procesie uzupełniania i aktualizacji wiedzy absolwentów.

6.4. Działania **w obszarze badań naukowych** powinny prowadzić do poprawy jakości i wolumenu wyników badawczych, czego odzwierciedleniem będzie podwyższenie pozycji polskich uczelni w uznanych, międzynarodowych rankingach i poprawa wizerunku Polski w świecie. Prowadzone badania będą miały także bezpośrednie przełożenie na udoskonalenie procesów dydaktycznych.

6.5. W obu tych wymiarach podstawowe znaczenie ma wspieranie rozwoju kadry akademickiej, która jest kluczowym czynnikiem sukcesu.

6.6. **W obszarze relacji z otoczeniem społecznym i gospodarczym** konieczne jest zacieśnienie współpracy uczelni z pracodawcami przyszłych absolwentów, a także z aktywnymi zawodowo absolwentami. Współpraca ta jest niezbędna zarówno dla ciągłego doskonalenia oferty edukacyjnej, jak i dla intensyfikacji transferu wiedzy do sektora przedsiębiorstw i do instytucji publicznych. Istotne będzie również regionalne zaangażowanie uczelni. Regiony zjednoczonej Europy coraz silniej ze sobą konkurują, a kapitał wiedzy jakim dysponują, staje się kluczowy dla ich przyszłości ekonomicznej.

6.7. Osiągnięcie nadrzędnego strategicznego celu strategii szkolnictwa wyższego wymaga istotnych zmian w funkcjonowaniu uczelni i całego systemu szkolnictwa wyższego. Analiza opisanych w rozdziale 4 silnych oraz słabych stron szkolnictwa wyższego, szans i zagrożeń oraz sformułowanej w rozdziale 5 misji i wizji szkolnictwa wyższego, pozwala na wskazanie przedsięwzięć, które zadecydują o jakości i efektywności działania szkolnictwa wyższego w przyszłości.

6.8. Przedsięwzięcia te koncentrują się wokół sześciu celów strategicznych (CS):

- ▶ **CS RÓŻNORODNOŚĆ:** różnorodność uczelni i programów studiów;
- ▶ **CS OTWARTOŚĆ:** otwartość na otoczenie społeczne i gospodarcze;
- ▶ **CS MOBILNOŚĆ:** mobilność kadry akademickiej i studentów.
- ▶ **CS KONKURENCJA:** zwiększenie konkurencji między uczelniami;
- ▶ **CS EFEKTYWNOŚĆ:** poprawa efektywności funkcjonowania szkół wyższych;
- ▶ **CS PRZEJRZYSTOŚĆ:** zapewnienie rozliczalności, jawności i przejrzystości funkcjonowania uczelni i systemu szkolnictwa wyższego.

7. Różnorodność uczelni i programów studiów

7.1. Szybki wzrost odsetka studiującej młodzieży, wzrost znaczenia wiedzy w gospodarce i związane z tym poszerzenie oczekiwań wobec szkolnictwa wyższego wymagają pogłębienia różnorodności studiów i uczelni. Umiejętności nabywane na studiach powinny być dostosowane do rozmaitych sytuacji zawodowych i aspiracji edukacyjnych, a także uwzględniać duże zróżnicowanie przygotowania absolwentów szkół średnich do dalszej nauki. Wraz z rozwojem gospodarki opartej na wiedzy zmienia się również zestaw kompetencji wymaganych od absolwentów. Uczelnie muszą zapewniać kształcenie odpowiednie do podjęcia zróżnicowanych zadań: od rutynowej pracy umysłowej (tzw. „umysłowi robotnicy”²¹), przez zadania szczególnie użyteczne społecznie (leczenie, kształcenie), po dokonywanie odkryć naukowych i tworzenie innowacji technologicznych. Uczelnie muszą wyposażać absolwentów w umiejętności, które powinny umożliwiać rozpoczęcie pracy zawodowej, a w dłuższym okresie pozwalać poszerzać wiedzę, wykorzystywać zdobyte doświadczenie, umożliwiać rozwój kariery zawodowej i przygotowywać na zmianę rodzaju wykonywanej pracy.

7.2. Różnorodność polega na zrozumieniu i zaakceptowaniu odmienności misji poszczególnych typów uczelni. Jedne będą pełnić przede wszystkim funkcję dydaktyczną (uczelnie zawodowe, kolegia akademickie), w innych pierwszoplanowe staną się zadania badawcze (uczelnie badawcze), a jeszcze inne połączą kształcenie z badaniami (uczelnie akademickie). Każdy z tych typów uczelni będzie istotnym elementem systemu szkolnictwa wyższego, a w każdym z zakresów działalności jest miejsce na wysoką jakość.

7.3. Konieczność dostosowywania studiów do zmieniających się warunków i lokalnej specyfiki wymaga powierzenia uczelniom samodzielnego tworzenia programów nauczania. Proponujemy odejście od ogólnego ustalania kierunków studiów opartych na standardach kształcenia definiowanych przez Ministra i nadania uczelniom uprawnień do projektowania programów dyplomowych. Jest to zgodne zarówno z zaleceniami ekspertów OECD dla Polski²², jak i z zasadami Europejskich Ram Kwalifikacji. Uruchomienie nowego programu dyplomowego będzie wymagało pozytywnej decyzji odpowiedniego organu akredytacyjnego, a jego realizacja będzie podlegać okresowej ewaluacji. Za prowadzenie studiów będzie odpowiedzialna uczelnia jako całość, a nie jak dotąd jej poszczególne podstawowe jednostki organizacyjne (wydziały). Będzie to sprzyjać rozwojowi programów interdyscyplinarnych, a także efektywnemu wykorzystaniu zasobów kadrowych i materialnych uczelni.

7.4. Zwiększenie różnorodności będzie sprzyjać rozwiązaniu problemu koncentracji olbrzymiego odsetka studentów na niewielkiej grupie masowych kierunków studiów²³. Proponujemy wprowadzenie nowego rodzaju programów i uczelni kształcących na poziomie licencjackim, oferujących studia multidyscyplinarne wyposażające studentów w uniwersalne umiejętności niezbędne do każdej pracy umysłowej. Zostaną też nałożone nowe wymagania

²¹ P. Drucker, *Landmarks of Tomorrow: A Report on the New 'Post-Modern' World*, 1959.

²² *Tertiary Education Reviews: Poland*, OECD, Paryż 2007.

²³ Por. rozdział 3 oraz bardziej szczegółowo *Diagnoza...*, dz. cyt. rozdział 8.

w stosunku do uczelni zawodowych tak, aby faktycznie przygotowywały do wykonywania określonych zawodów. Proponujemy także likwidację dotychczasowych studiów niestacjonarnych, zastępując je innymi ułatwieniami dla studentów pracujących.

7.5. Zwiększeniu samodzielności programowej uczelni musi towarzyszyć znaczące wzmocnienie systemu akredytacji oraz ewaluacji, a także powiązanie ze sobą ocen dotyczących działalności dydaktycznej z ewaluacją działalności badawczej. Konieczne będzie znaczne wzmocnienie roli oraz rozszerzenie autonomii Państwowej Komisji Akredytacyjnej oraz powiązanie jej decyzji z ocenami dokonywanymi przez Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych, którego powołanie przewiduje projekt ustawy o zasadach finansowania nauki.

7.A. Wprowadzenie programów dyplomowych w miejsce kierunków studiów

7.6. Programy dyplomowe będą zestawami wymagań, których spełnienie stanie się niezbędne do otrzymania odpowiedniego dyplomu ukończenia studiów. Charakterystyka programu dyplomowego będzie obejmować efekty kształcenia (wiedzę, umiejętności i kompetencje, które ma zdobyć student) określone w odniesieniu do Krajowych Ram Kwalifikacji dla odpowiedniego poziomu studiów oraz opis ścieżki kształcenia (*curriculum* – konkretne przedmioty wraz z oczekiwanym wkładem pracy, wyrażonym liczbą punktów zaliczeniowych ECTS). Przedmioty przewidziane programem będą się dzielić na obowiązkowe dla każdego studenta uczestniczącego w danym programie oraz fakultatywne. Student będzie mógł wybierać program w trakcie studiów (w ramach danej grupy programów dyplomowych), niekoniecznie podczas rekrutacji na uczelnię.

7.7. Programy dyplomowe będą projektowane przez uczelnie i przedkładane organowi akredytacyjnemu wraz z określeniem odpowiednich zasobów kadrowych i materialnych przypisanych do realizacji programu. Uzyskanie akredytacji będzie warunkiem uruchomienia programu.

7.8. Podmiotami odpowiedzialnymi za prowadzenie programów dyplomowych będą uczelnie jako całość, a nie podstawowe jednostki organizacyjne. W ramach wewnętrznego podziału zadań uczelnia może powierzyć prowadzenie programu dyplomowego jednostce organizacyjnej lub stworzyć *ad hoc* strukturę międzywydziałową (np. radę programu dyplomowego).

7.9. Uczelnie otrzymają dużą swobodę w ustalaniu zawartości programów. Minister lub organ akredytujący określi jedynie ogólne zasady, jakie muszą spełniać programy dyplomowe (zgodnie z Krajowymi Ramami Kwalifikacji). Może także zastrzec pewne nazwy programów wymagając, aby programy o tych nazwach spełniały określone warunki merytoryczne. Akredytacja nie będzie uzależniona od tego, czy program zgłaszany na danym poziomie studiów posiada kontynuację na poziomie wyższym.

7.10. Decyzja o akredytacji programu będzie określała pojemność programu, czyli maksymalną liczbę studentów, którzy mogą być kształceni w danym programie przez daną uczelnię.

Faktyczna liczba studentów na danym programie dyplomowym może być większa, jeśli uczelnia zwiększy zasoby przeznaczone dla tego programu proporcjonalnie do liczby studentów. Adekwatność zasobów do liczby studentów będzie przedmiotem oceny PKA.

7.11. Kształcenie na wszystkich typach programów będzie prowadzone przez nauczycieli akademickich posiadających co najmniej stopień doktora oraz udokumentowany dorobek badawczy (publikacje) lub praktyków spoza sektora szkolnictwa wyższego. W uzasadnionych przypadkach dopuszczalne będzie prowadzenie zajęć przez osoby niespełniające tych wymagań (np. lektorzy języków obcych itp.).

7.12. Przewidywane są następujące typy programów dyplomowych:

- ▶ **multidyscyplinarne** – oferowane jedynie na studiach I stopnia, bez ukierunkowania zawodowego lecz z dziedziną koncentracji (dziedziną główną) ustalaną nie później niż w trzecim semestrze studiów (ISCED 5A)²⁴;
- ▶ **zawodowe** – na studiach I i II stopnia, przygotowujące do wykonywania wskazanego zawodu lub grupy zawodów (ISCED 5B);
- ▶ **akademickie** – na studiach I i II stopnia, w zakresie danej dziedzin wiedzy (ISCED 5A);
- ▶ **badawcze** – na studiach III stopnia, przygotowujące do pracy twórczej w zakresie danej dziedziny wiedzy (ISCED 6).

7.13. Do różnych typów programów stosowane będą odmienne kryteria akredytacji:

- ▶ **Programy multidyscyplinarne** będą musiały zawierać przedmioty z różnych dziedzin wiedzy (wymaganie różnorodności) oraz kłaść nacisk na kształcenie umiejętności tranzytywnych niezbędnych przy wykonywaniu różnych zawodów. Zasady organizacji programu multidyscyplinarnego będą następujące:
 - student jest przyjmowany do programu i nie później niż w trzecim semestrze studiów wybiera specjalizację (dziedzinę główną);
 - student sam układa program zajęć, według zdefiniowanych wcześniej zasad: określony procent stanowią przedmioty obowiązkowe i fakultatywne z zakresu specjalizacji (dziedziny głównej), zaś pozostałą część przedmioty ogólne, mające zapewnić mu podstawy wszechstronnego wykształcenia oraz wyposażać go w niezbędne umiejętności intelektualne; do wyboru ma także zajęcia z dziedzin innych niż wybrana dziedzina główna;

²⁴ **ISCED** – [Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia](#).

ISCED 5A: Pierwszy etap kształcenia na poziomie wyższym (ogólny), nieprowadzący bezpośrednio do uzyskania stopnia naukowego. Programy 5A są w dużej mierze oparte na teorii i mają dostarczać kwalifikacji wystarczających do uzyskania dostępu do zaawansowanych programów badawczych i zawodów wymagających wysokich kwalifikacji.

ISCED 5B: Pierwszy etap kształcenia na poziomie wyższym (techniczny), nieprowadzący bezpośrednio do uzyskania stopnia naukowego. Programy 5B są w większym stopniu zorientowane zawodowo, mają dostarczać umiejętności i wiedzę niezbędną w określonym zawodzie.

ISCED 6: Drugi etap kształcenia na poziomie wyższym, prowadzący do uzyskania stopnia naukowego.

- szczególny nacisk kładzie się na umiejętności niezbędne do uczenia się przez całe życie oraz do świadomego i twórczego udziału w życiu społecznym: analityczne myślenie, praca z tekstem i danymi ilościowymi, umiejętność spójnego i przekonującego prezentowania swojego stanowiska w mowie i na piśmie.
- ▶ W realizacji **programów zawodowych** będzie wymagany udział praktyków, pracujących w zawodach, do których przygotowuje dany program.
- ▶ W realizacji **programów akademickich** I stopnia będzie wymagany udział nauczycieli akademickich posiadających dorobek badawczy w określonej dziedzinie, a w przypadku programów akademickich II stopnia i **programów badawczych** III stopnia – nauczycieli akademickich posiadających dorobek badawczy i prowadzących badania naukowe. Ewaluacji badań naukowych będzie dokonywać Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych (por. 10.B).

7.14. Zasadą będzie pełna drożność pomiędzy poszczególnymi typami programów i dziedzinami studiów na kolejnych stopniach kształcenia – absolwent dowolnego typu programu może ubiegać się o przyjęcie na dowolny program wyższego stopnia. Na studia I stopnia wszystkich typów studenci przyjmowani są na podstawie wyników egzaminu maturalnego. Przy przejściu z niższego na wyższy stopień studiów, poza wymaganiem posiadania dyplomu studiów niższego stopnia, uczelnia będzie mogła określić zakres kompetencji, których posiadanie przez kandydata będzie weryfikowane w drodze egzaminu. W celu zwiększenia drożności między poszczególnymi grupami programów dyplomowych, uczelnie będą mogły prowadzić odpłatne kursy wyrównawcze (por. 7.E) pozwalające kandydatom uzupełnić braki wiedzy i kompetencji wymaganych do podjęcia studiów na danym programie dyplomowym.

7.15. Prawo do nadawania stopnia naukowego doktora będzie przysługiwać wyłącznie uczelniom lub innym jednostkom prowadzącym studia III stopnia w danej dziedzinie. Stopień doktora będą mogły również uzyskać osoby, które nie odbyły studiów III stopnia, lecz przedłożyły rozprawę doktorską oraz zdały egzaminy potwierdzające posiadanie kompetencji odpowiadających programowi studiów III stopnia.

Uzasadnienie

7.16. Odgórne ustalanie listy kierunków studiów i minimów programowych (standardów kształcenia) było krytykowane przez ekspertów OECD w raportach z roku 1996 i 2007²⁵ jako niesprzyjające innowacjom w zakresie kształcenia oraz elastycznemu reagowaniu przez uczelnie na potrzeby społeczeństwa i gospodarki. Zaproponowane powyżej rozwiązanie, przekazujące inicjatywę programową uczelni, wychodzi naprzeciw ówczesnym rekomendacjom. Propozycja otwiera uczelniom szerokie możliwości tworzenia programów kształcenia oraz dostosowywania ich do potrzeb rynku pracy. Wzmocnienie systemu akredytacji zapewni nadzór merytoryczny, niezbędny dla zapewnienia wysokiej jakości kształcenia oraz upowszechnienia najlepszych praktyk. Zaproponowana procedura tworzenia programów dyplomowych jest podobna do praktyki holenderskiej, gdzie wpis programu dyplomowego zaproponowanego przez uczelnię do

²⁵ OECD, *Reviews of National Policies for Education: Poland, 1997*; OECD, *Tertiary Education Reviews: Poland, 2007*.

Centralnego Rejestru Programów Kształcenia Wyższego (CROHO) następuje po akredytacji przez agencję akredytującą (NVAO). Podobnie tworzone są programy studiów w Danii.

7.17. Powiązanie uprawnień do nadawania stopnia doktora z prowadzeniem studiów III stopnia proponujemy w celu podniesienia poziomu merytorycznego rozpraw doktorskich. Warunkiem akredytacji programu dyplomowego III stopnia będzie prowadzenie badań w odpowiedniej dziedzinie, a nie tylko zatrudnianie osób posiadających stopnie i tytuły naukowe.

7.18. Propozycja wprowadzenia licencjackich programów multidyscyplinarnych wzorowana jest na modelu amerykańskiego college, czyli najbardziej rozpowszechnionej formy studiów wyższych I stopnia w Stanach Zjednoczonych i wielu krajach pozaeuropejskich, a ostatnio wprowadzanej także przez uczelnie europejskie. Koncepcja takich programów powstała na Uniwersytecie Harvarda przeszło 100 lat temu i sprawdziła się w konfrontacji z upowszechnieniem wyższego wykształcenia, jakie dokonało się w USA w pierwszej połowie XX wieku. Do dziś koncepcja ta jest realizowana zarówno w najbardziej selektywnych uczelniach, jak też mających charakter masowy. Cechy wyróżniające programy multidyscyplinarne przedstawione są poniżej.

- ▶ Odroczenie wyboru specjalizacji, które pozwala studentom na ocenę swojego potencjału i wykorzystanie go w najlepszy sposób. Jak wskazują badania, wyboru kierunku dokonuje się przeważnie w oparciu o opinie innych osób (nauczycieli, kolegów, rodziców)²⁶. Opóźnienie wyboru specjalizacji i zapewnienie szerokiej bazy wykształcenia ogólnego daje szansę na lepsze zrozumienie konsekwencji tego wyboru i uniezależnienie się od opinii środowiska, co jest szczególnie istotne ze względu na dążenie do wyrównywania szans edukacyjnych.
- ▶ Samodzielne kształtowanie programu studiów, co uczy odpowiedzialności za własne decyzje edukacyjne i życiowe, pozwala rozwijać zainteresowania, a także kształci umiejętność uczenia się.
- ▶ Kształcenie interdyscyplinarne dobrze wpisuje się we współczesny charakter wiedzy, uczy studentów elastyczności i przygotowuje ich do przyszłych zmian zawodu.
- ▶ Nacisk na kształcenie umiejętności tranzytywnych zwiększa szanse absolwentów na rynku pracy.
- ▶ Indywidualizacja kształcenia, możliwości dostosowania programu do predyspozycji studenta.

Zagrożenia

- ▶ Niski, jak dotąd, prestiż kształcenia zawodowego i licencjackiego może zniechęcać do uruchamiania programów zawodowych i multidyscyplinarnych oraz podejmowania studiów w ramach tych programów.
- ▶ Uczelnie mogą, zwłaszcza początkowo, ograniczać się do uruchamiania programów studiów identycznych z dotychczasowymi kierunkami.

²⁶ Stalewski T. (red.), *Jakość kształcenia na kierunku zarządzanie i marketing*, Difin, Warszawa 2005.

7.B. Wprowadzenie studiów w trybie standardowym i przedłużonym w miejsce studiów stacjonarnych i niestacjonarnych

7.19. Nastąpi zmiana nazw i definicji trybów studiów. W miejsce studiów stacjonarnych zostaną wprowadzone studia w trybie standardowym, a w miejsce niestacjonarnych – studia w trybie przedłużonym.

7.20. Studia w trybie standardowym to takie, których program i organizacja wymaga pracy studenta – na zajęciach i samodzielnej – w pełnym wymiarze czasu pracy w ciągu dwóch semestrów w roku akademickim. Na studiach w trybie standardowym zajęcia dydaktyczne odbywają się wyłącznie od poniedziałku do piątku.

7.21. Studia w trybie przedłużonym będą przeznaczone dla studentów, którzy z powodu zatrudnienia, obowiązków rodzinnych lub warunków zdrowotnych nie mogą podjąć studiów w trybie standardowym. Na studiach w trybie przedłużonym ten sam program co na studiach w trybie standardowym (wymiar przedmiotów mierzony liczbą godzin zajęć z wykładowcą i liczbą punktów ECTS), będzie realizowany przez studenta przez większą liczbę semestrów, a więc tygodniowy czas pracy będzie odpowiednio mniejszy. Czas trwania studiów w trybie przedłużonym (liczony w semestrach) nie będzie mógł przekroczyć czasu studiów w trybie standardowym na tym samym programie dyplomowym o więcej niż $\frac{2}{3}$. Student będzie miał możliwość wyboru tempa studiowania w poszczególnych semestrach, przy czym, dla utrzymania ciągłości studiów, w jednym semestrze powinien uzyskać co najmniej $\frac{1}{3}$ liczby punktów zaliczeniowych ECTS wymaganych na jednym semestrze studiów w trybie standardowym. Na studiach w trybie przedłużonym zajęcia dydaktyczne mogą odbywać się w dowolnym dniu tygodnia. Okres realizacji programu studiów w trybie przedłużonym może zostać przez studenta skrócony poprzez udział w zajęciach przez trzy, zamiast dwóch semestrów w roku (por. 11.E).

7.22. Zarówno na studiach w trybie standardowym, jak i w trybie przedłużonym, zajęcia wymagające bezpośredniego udziału nauczyciela akademickiego i studenta nie mogą stanowić mniej niż 40% zakładanego całkowitego czasu pracy studenta. Na studiach w trybie przedłużonym nie może być więcej niż osiem godzin zajęć dziennie. Pozostała część czasu powinna być przeznaczona na samodzielną lub zespołową pracę studenta nad konkretnymi zadaniami, których stopień wykonania będzie weryfikowany przez nauczyciela prowadzącego dany przedmiot. Zakres i sposób weryfikacji pracy własnej również będzie przedmiotem oceny programów dyplomowych dokonywanej przez PKA.

7.23. W obu trybach studiów będzie możliwa realizacja części programu przez tzw. e-learning. Dopuszczony udział punktów zaliczeniowych ECTS za zajęcia w formule e-learningu może być wyższy na studiach w trybie przedłużonym, niż na studiach w trybie standardowym.

7.24. Na studiach obu trybów mogą być prowadzone programy dyplomowe na wszystkich stopniach kształcenia (tzn. na studiach I, II i III stopnia). Uczelnia publiczna będzie mogła realizować program dyplomowy w trybie przedłużonym tylko, gdy prowadzi ten program w trybie standardowym.

Uzasadnienie

7.25. Obecna definicja studiów stacjonarnych jako formy studiów, w której „program studiów jest realizowany w postaci zajęć dydaktycznych wymagających bezpośredniego udziału nauczycieli akademickich i studentów w wymiarze określonym standardami kształcenia dla tej formy studiów”²⁷ jest zdecydowanie niewystarczająca. Nie odzwierciedla bowiem bardzo ważnego elementu programu studiów, jakim jest samodzielna lub zespołowa praca studentów nad zagadnieniami zleconymi przez nauczycieli akademickich. Jeszcze bardziej niezadowolająca jest definicja studiów niestacjonarnych jako „innej formy studiów niż studia stacjonarne, z zachowaniem standardów kształcenia określonych dla tej formy studiów”²⁸.

7.26. Wprowadzone nowe pojęcia studiów w trybie standardowym i przedłużonym odpowiadają znanym w wielu krajach studiom w wymiarze *full-time* i *part-time* (np. Holandia, Dania, Szwecja, Stany Zjednoczone, Australia).

7.27. Definicja studiów w trybie standardowym jednoznacznie określa czas, który student powinien przeznaczać na naukę oraz zobowiązanie uczelni do zapewnienia mu odpowiednich zadań. Nowa definicja może pomóc w ograniczeniu niekorzystnego zjawiska jednoczesnego, nieskoordynowanego przez uczelnię studiowania na wielu kierunkach, a nawet kilku uczelniach.

7.28. Zaproponowane wyraźne wyróżnienie czasu pracy studenta na zajęciach z nauczycielem oraz czasu pracy nad zdefiniowanymi zadaniami ma pozwolić na zmianę modelu studiów na taki, w którym studenci nabywają umiejętności takich jak np. samodzielne zdobywanie i przyswajanie wiedzy, współpraca, dzielenie się wiedzą w ramach grupy, samodzielne i zespołowe rozwiązywanie konkretnych problemów itp. Tego typu umiejętności są wskazywane zarówno w badaniach zagranicznych, jak i polskich jako kluczowy warunek efektywnego funkcjonowania w nowoczesnej gospodarce opartej na wiedzy.

7.29. Student kształcący się w trybie przedłużonym ma zagwarantowane prawo do "wolniejszego" studiowania i realizacji równie wartościowego programu, co studenci studiów w trybie standardowym. Realizacja tego samego programu na studiach w trybie standardowym i przedłużonym pomoże wyrównać poziom obu trybów studiów. Umożliwi też szersze korzystanie przez studentów obu trybów studiów z tych samych zajęć dydaktycznych. Określenie maksymalnego dziennego czasu zajęć ma natomiast wyeliminować zjawisko komasowania nadmiernej ilości zajęć dydaktycznych w czasie weekendów (nierzadko 30 godzin), obserwowane obecnie na wielu studiach niestacjonarnych. Wprowadzenie powyższych zmian

²⁷ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 163 poz.1365, z późn. zm.).

²⁸ Tamże.

sprawi, że uzasadnione będzie wydawanie absolwentom obu trybów studiów takich samych dyplomów.

Zagrożenia

- ▶ Mniejsze zainteresowanie studiami w trybie przedłużonym niż dotychczasowymi niestacjonarnymi ze względu na konieczność poświęcenia większej ilości czasu na naukę.
- ▶ Przywiązywanie zbyt małej wagi (zarówno przez nauczycieli akademickich jak i przez studentów) do efektywnego wykorzystania czasu pracy przewidzianego na realizację zadań samodzielnych i zespołowych.

7.C. Upowszechnienie trójstopniowego systemu studiów

7.30. Zostaną zlikwidowane jednolite studia magisterskie; wszystkie programy dyplomowe będą przypisane do jednego z trzech stopni studiów.

7.31. W przypadku zawodów do wykonywania których wymagane jest obecnie ukończenie studiów jednolitych, stosowne uprawnienia będzie dawało ukończenie studiów II stopnia na odpowiednim programie dyplomowym.

7.32. W przypadku studiów II stopnia, których ukończenie daje określone kwalifikacje zawodowe, wstęp na studia II stopnia może być uwarunkowany zaliczeniem określonego materiału na studiach I stopnia (np. przedmioty ścisłe i przyrodnicze dla studiów medycznych).

7.33. Za zgodą Ministra, wydaną po zasięgnięciu opinii PKA dopuszczone będzie przyjmowanie kandydatów na zintegrowane studia I i II stopnia, przy czym studenci po czasie przewidzianym programem studiów I stopnia będą zobowiązani spełnić wymagania przewidziane programem studiów I stopnia. Na studiach tego typu nie będzie obowiązywał oddzielny proces kwalifikacyjny na studia II stopnia.

7.34. Uczelnie badawcze (por. 7.F) będą mogły przyjmować kandydatów na zintegrowane studia II i III stopnia, przy czym studenci po czasie przewidzianym na studia II stopnia są zobowiązani spełnić wymagania przewidziane programem studiów II stopnia. Na studiach tego typu nie będzie natomiast obowiązywał oddzielny proces kwalifikacyjny na studia III stopnia.

Uzasadnienie

7.35. Wprowadzenie trójstopniowego systemu studiów wynika ze zobowiązań, jakie podjęła Polska w ramach tzw. Procesu Bolońskiego. Za upowszechnieniem takiego systemu przemawia dodatkowo potrzeba umożliwienia studentom opóźnienia decyzji dotyczącej wyboru docelowej dziedziny kształcenia oraz stworzenia możliwości ewentualnego korygowania błędnych decyzji w tym zakresie bez konieczności rozpoczynania nowych studiów. W połączeniu z pełną drożnością systemu obejmującą możliwość zmiany dziedziny studiów daje to możliwość zdobycia

szerokiego wykształcenia bez konieczności jednoczesnego studiowania na kilku programach dyplomowych.

7.D. Promowanie studiów I stopnia

7.36. Promowane i rozwijane będą studia I stopnia o charakterze zawodowym i multidyscyplinarnym, wyposażające studentów w umiejętności specjalistyczne i tranzytywne, poszukiwane na rynku pracy.

7.37. Ważnym narzędziem upowszechnienia studiów I stopnia będzie zmiana dotychczasowego sposobu finansowania szkolnictwa wyższego ze środków publicznych. W proponowanym systemie (por. 10.A i rozdz. 13) finansowanie będzie odbywać się na podstawie kontraktów na wykształcenie określonej liczby studentów na określonym stopniu studiów w danej grupie programów dyplomowych. Daje to możliwość zwiększenia dostępności tego typu studiów poprzez zwiększenie liczby miejsc na tych studiach finansowanych ze środków publicznych.

7.38. Zmiana postrzegania studiów I stopnia przez pracodawców zostanie osiągnięta poprzez poszerzenie współpracy uczelni z pracodawcami nad tworzeniem i realizacją programów dyplomowych, szczególnie w obszarze programów zawodowych. Kompetencje zdobywane przez studentów tych programów będą w większym stopniu odpowiadać potrzebom pracodawców, co zwiększy skłonność do zatrudniania absolwentów tych studiów, a w efekcie podniesie ich prestiż społeczny i ekonomiczny.

7.39. Zostaną przeprowadzone dwie kampanie informacyjne:

- ▶ kampania społeczna promująca indywidualne i społeczne korzyści płynące z ukończenia studiów I stopnia, skierowana do młodzieży szkół ponadgimnazjalnych i ich rodziców;
- ▶ kampania skierowana do pracodawców promująca ideę studiów I stopnia jako studiów wyższych gwarantujących wykształcenie wystarczające do podjęcia pracy w wielu zawodach.

Uzasadnienie

7.40. Nadanie studiom I stopnia i tytułowi licencjata odpowiedniego statusu jest kluczowe dla procesu wyrównywania szans edukacyjnych i efektywnego wykorzystania kapitału ludzkiego w gospodarce. Z jednej strony, osoby pochodzące z grup o niższym statusie społecznym i ekonomicznym mogą uznawać perspektywę studiów dwustopniowych za zbyt długą (zwłaszcza gdy są to studia płatne). Z drugiej zaś, kompetencje zdobywane na I stopniu studiów są często wystarczające do podjęcia pracy w wielu zawodach bazujących na pracy umysłowej.

7.41. W Polsce udział studentów studiów II stopnia w całej populacji studentów jest wyraźnie wyższy niż w krajach OECD²⁹. Kształcenie I stopnia powinno więc być otwarte dla coraz

²⁹ *Education at a Glance*, OECD, Paryż, 2007, s. 68.

większego odsetka absolwentów szkół średnich, a kształcenie II stopnia powinno stawać się dobrem dostępnym selektywnie i dla najlepszych.

Zagrożenia

- ▶ Brak akceptacji niektórych środowisk akademickich dla wyraźnego różnicowania wymagań i charakteru studiów I i II stopnia.
- ▶ W przypadku szerokiej grupy stanowisk w administracji publicznej wymagany (formalnym lub zwyczajowym) warunkiem ich objęcia jest posiadanie „pełnego” wykształcenia wyższego rozumianego jako posiadanie tytułu magistra.

7.E. Wprowadzenie kursów wyrównawczych

7.42. Uczelnie będą prowadzić kursy wyrównawcze pozwalające uzupełnić braki w zakresie wiedzy i kompetencji wymaganych do podjęcia studiów na wybranych programach dyplomowych II i III stopnia. Kursy będą prowadzone w formie tradycyjnej, elektronicznej (e-learning) lub mieszanej.

7.43. Zakres oferowanych kursów wyrównawczych będzie wchodził w skład kryteriów oceny ofert składanych w ramach konkursów na kontrakty dydaktyczne finansowane ze środków publicznych. Kursy będą mogły być prowadzone odpłatnie.

7.44. Krajowa Agencja Wymiany Akademickiej (por. 9.E) będzie zamawiać kursy skierowane do studentów zagranicznych, zamierzających odwiedzić polskie uczelnie (np. w ramach programu Erasmus).

Uzasadnienie

7.45. Kursy wyrównawcze są niezbędnym elementem drożności pomiędzy poszczególnymi typami programów i dziedzinami studiów na kolejnych stopniach kształcenia. Drożność ta rozumiana jest jako możliwość ubiegania się przez absolwenta dowolnego typu programu o przyjęcie na dowolny program studiów wyższego stopnia. Kursy wyrównawcze (przygotowujące do nauki na kolejnym stopniu studiów) oraz adaptacyjne (dla nowo przyjętych) są szeroko stosowane w Stanach Zjednoczonych, np. w Western Carolina University, zdobywają też coraz większą popularność w Europie, np. na Uniwersytecie w Maastricht.

7.F. Wprowadzenie nowej typologii uczelni

7.46. Uczelnie będą dzielić się na dwie grupy ze względu na rolę, jaką pełni w nich działalność dydaktyczna i działalność badawcza. Wśród uczelni o niewielkiej roli działalności badawczej

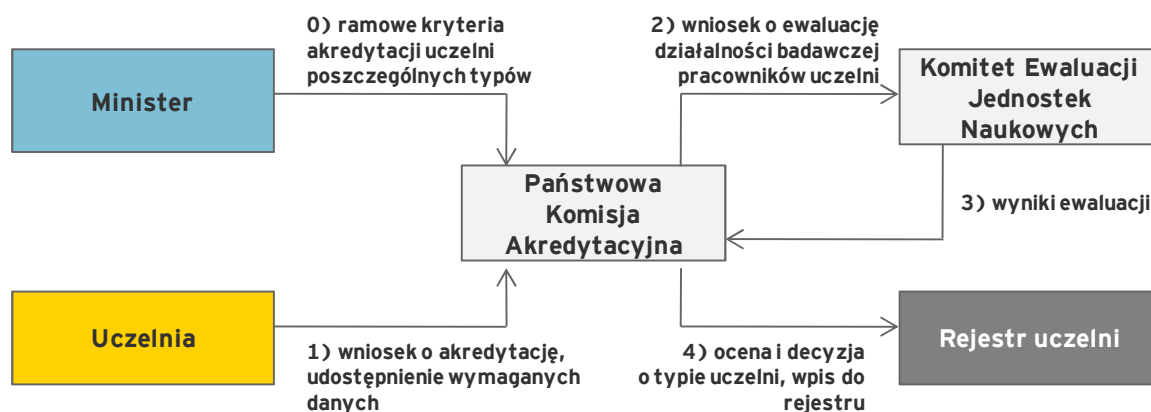
(uczelnie dydaktyczne) zostaną wyróżnione (ze względu na charakter dominujących w nich programów dyplomowych):

- ▶ **Uczelnie zawodowe**, prowadzące programy zawodowe na studiach I i II stopnia.
- ▶ **Kolegia akademickie**, prowadzące programy multidyscyplinarne na studiach I stopnia.

7.47. Uczelnie, w których działalność badawcza będzie pełnić znacznie większą rolę niż w uczelniach dydaktycznych (uczelnie naukowo-dydaktyczne), będą dzielić się na dwa typy:

- ▶ **Uczelnie akademickie** - prowadzące programy akademickie co najmniej na studiach I i II stopnia. Uczelnie akademickie mogą też prowadzić programy III stopnia, a także programy multidyscyplinarne i zawodowe.
- ▶ **Uczelnie badawcze** - uczelnie akademickie, które mają wybitne osiągnięcia badawcze w kilku dziedzinach wiedzy; zatrudniają pracowników do zadań naukowo-dydaktycznych przede wszystkim na podstawie osiągnięć badawczych, a nie potrzeb dydaktycznych; uczelnie te mogą prowadzić studia I i II stopnia, natomiast muszą prowadzić studia III stopnia w kilku dziedzinach wiedzy; liczba studentów przypadających na nauczyciela akademickiego w uczelniach badawczych powinna być znacznie niższa niż w innych typach uczelni.

7.48. Uczelnie będą podlegać akredytacji instytucjonalnej prowadzonej przez organ akredytujący (por. 7.G). Decyzja o akredytacji będzie określać typ uczelni. Może on ulec zmianie na wniosek uczelni lub przy odnowieniu akredytacji, która będzie następować co 5 lat. Kryteria akredytacji uczelni poszczególnych typów określi Minister.

Schemat procesu akredytacji uczelni i określania jej typu.

Źródło: Opracowanie własne

7.49. W uczelniach dydaktycznych nie będzie wymagane prowadzenie badań, a nauczyciele akademicki zatrudniani będą jedynie do zadań dydaktycznych. W przypadku prowadzenia badań będą mogli korzystać ze zniżki pensum. W uczelniach badawczych w charakterze nauczycieli akademickich będą zatrudniani wyłącznie pracownicy łączący prowadzenie badań z działalnością dydaktyczną oraz nauczyciele umiejętności praktycznych (np. lektorzy).

7.50. Proponowaną typologię uczelni prezentuje schemat poniżej:

Uczelnie dydaktyczne		Uczelnie naukowo-dydaktyczne	
Kolegia akademickie	Uczelnie zawodowe	Uczelnie akademickie	Uczelnie badawcze
Programy multidyscyplinarne I stopnia	Programy zawodowe I i II stopnia	Programy akademickie I i II stopnia	Programy badawcze III stopnia i akademickie II stopnia
Możliwość prowadzenia badań naukowych	Możliwość prowadzenia badań naukowych	Możliwość prowadzenia programów badawczych III stopnia oraz programów zawodowych i multidyscyplinarnych	Możliwość prowadzenia programów akademickich I stopnia, zawodowych I i II stopnia oraz programów multidyscyplinarnych
Kadra dydaktyczna, bez obowiązku prowadzenia badań	Kadra dydaktyczna, bez obowiązku prowadzenia badań oraz praktycy (spoza SW) w danych dziedzinach	Wymóg prowadzenia badań naukowych	Wymóg prowadzenia badań naukowych
		Wysoka jakość badań poparta pozytywną ewaluacją KEJN	Jakość badań na poziomie światowym poparta wyróżniającą ewaluacją KEJN
Kadra dydaktyczna, bez obowiązku prowadzenia badań	Kadra dydaktyczna, bez obowiązku prowadzenia badań oraz praktycy (spoza SW) w danych dziedzinach	Kadra naukowo-dydaktyczna, obowiązek prowadzenia badań oraz praktycy (spoza SW) w przypadku prowadzenia programów zawodowych	Kadra naukowo-dydaktyczna, obowiązek prowadzenia badań, liczba studentów na pracownika naukowo-dydaktycznego niższa niż w uczelniach akademickich

Proponowana typologia uczelni.

Źródło: Opracowanie własne

Uzasadnienie

7.51. W wielu krajach istnieje podział na uczelnie badawcze i dydaktyczne, wobec których formułowane są różne wymagania i które mają różne misje. Jednocześnie narasta tendencja koncentracji środków przeznaczonych na badania w najlepszych uczelniach badawczych (np. Francja, Niemcy).

7.52. Kolegia akademickie są wzorowane na amerykańskich uczelniach typu *college*. *College* może być fragmentem dużego uniwersytetu (np. Uniwersytetu Harvarda lub Kalifornijskiego w Berkeley), albo stanowić odrębną uczelnię (niekiedy bardzo prestiżową) koncentrującą się na doskonałej dydaktyce, lecz nieprowadzącą działalności badawczej. Takie niezależne uczelnie są

ważnymi centrami kulturotwórczymi w małych miejscowościach. W Europie uczelnie tego typu powstają w ciągu ostatnich 10 lat, także z myślą o studentach z Azji, gdzie ten model studiów rozpowszechnia się coraz bardziej.

7.53. Uczelnie typu *college* ma możliwość bliskiej współpracy z lokalną społecznością, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach, ponieważ aktywność obywatelska studentów jest wpisana w program studiów. Reprezentując różne dziedziny ma potencjał kulturotwórczy, gdyż zajęcia studentów nie ograniczają się do spędzania czasu w jej murach – wymaga się od nich, w ramach programu, aktywności kulturalnej i społecznej. Uczelnia staje się więc miejscem kultywowania tradycji inteligenckich, ogólnej wiedzy i społecznego zaangażowania.

7.54. Kolegia akademickie mogą stanowić narzędzie wyrównywania szans edukacyjnych, zapobiegając błędnym decyzjom edukacyjnym (wczesny wybór dziedziny studiów). Mogą być atrakcyjną alternatywą dla produkujących nadmiar absolwentów masowych kierunków studiów. W małych miejscowościach powinny zająć miejsce niewielkich, jednokierunkowych uczelni, otwierając w ten sposób przed młodzieżą, której nie stać na studia w większym ośrodku akademickim, szersze możliwości na kolejnych stopniach kształcenia.

7.55. Multidyscyplinarny charakter studiów powoduje znacznie bardziej zrównoważone dziedzinowo zapotrzebowanie na kadrę nauczającą. W efekcie łatwiej niż w obecnej formule studiów można zapewnić pożądaną relację liczby studentów do liczby nauczycieli na odpowiednim poziomie oraz podwyższyć jakość nauczania.

7.56. Sektor uczelni zawodowych, których programy skoncentrowane są na kompetencjach potrzebnych w konkretnych zawodach jest dobrze rozwinięty w wielu krajach, m.in. w Holandii (Hogeschole, HBO). Zdecydowana większość ich absolwentów pracuje w wyuczonym zawodzie i na stanowisku, które wymaga wyższego wykształcenia.

Zagrożenia

- ▶ Niski prestiż studiów I stopnia i tytułu licencjata; w efekcie – niski popyt na studia oferowane przez kolegia akademickie.

7.G. Wzmocnienie i powiązanie systemów akredytacji kształcenia i ewaluacji badań

7.57. Znaczące poszerzenie autonomii uczelni w zakresie ustanawiania programów dyplomowych wymaga wzmocnienia instytucji akredytujących uczelnie i programy oraz oceniających jakość kształcenia i badań naukowych. Centralną rolę w tym zakresie będą pełnić, współpracując ze sobą, Państwowa Komisja Akredytacyjna (PKA) i Komitet Ewaluacji Jednostek Naukowych (KEJN), przewidziany w projekcie ustawy o zasadach finansowania nauki³⁰.

7.58. PKA będzie organem administracji państwowej, wydającym decyzje administracyjne. Status KEJN jako organu doradczego Ministra określa projekt ustawy o zasadach finansowania nauki.

7.59. PKA będzie akredytować nowe uczelnie i programy dyplomowe oraz odnawiać akredytację na podstawie okresowych ocen funkcjonowania uczelni i realizacji programów dyplomowych.

7.60. Do najważniejszych zadań PKA będzie należeć:

- ▶ ustalanie ramowych kryteriów akredytacji programów dyplomowych, z uwzględnieniem Krajowych Ram Kwalifikacji;
- ▶ akredytacja uczelni, w tym określanie typu uczelni (w znaczeniu opisanym w rozdz. 7.F), opiniowanie projektów tworzenia i przekształcania uczelni publicznych, cofanie akredytacji;
- ▶ akredytacja, monitorowanie realizacji i ewaluacja (okresowe odnawianie akredytacji) programów dyplomowych na studiach I, II i III stopnia.

7.61. Oceny działalności badawczej, niezbędnej do akredytacji uczelni naukowo-dydaktycznych i prowadzenia przez nie programów akademickich i badawczych, PKA dokonuje na podstawie wyników ewaluacji przeprowadzanej przez KEJN.

7.62. Zostanie rozszerzona autonomia organizacyjna PKA. Ustawa nie będzie, jak ma to miejsce obecnie, regulować jej wewnętrznej struktury organizacyjnej (np. podziału na zespoły dziedzinowe). Zostaną wprowadzone zasady powoływania PKA zapewniające udział w niej osób ze znaczącym doświadczeniem w zakresie oceny jakości w szkolnictwie wyższym. Będzie zapewniona zrównoważona reprezentacja różnych dziedzin, a także udział przedstawicieli studentów i pracodawców. Odpowiednio do wzrostu zakresu zadań, zostaną powiększone zasoby materialne i kadrowe PKA.

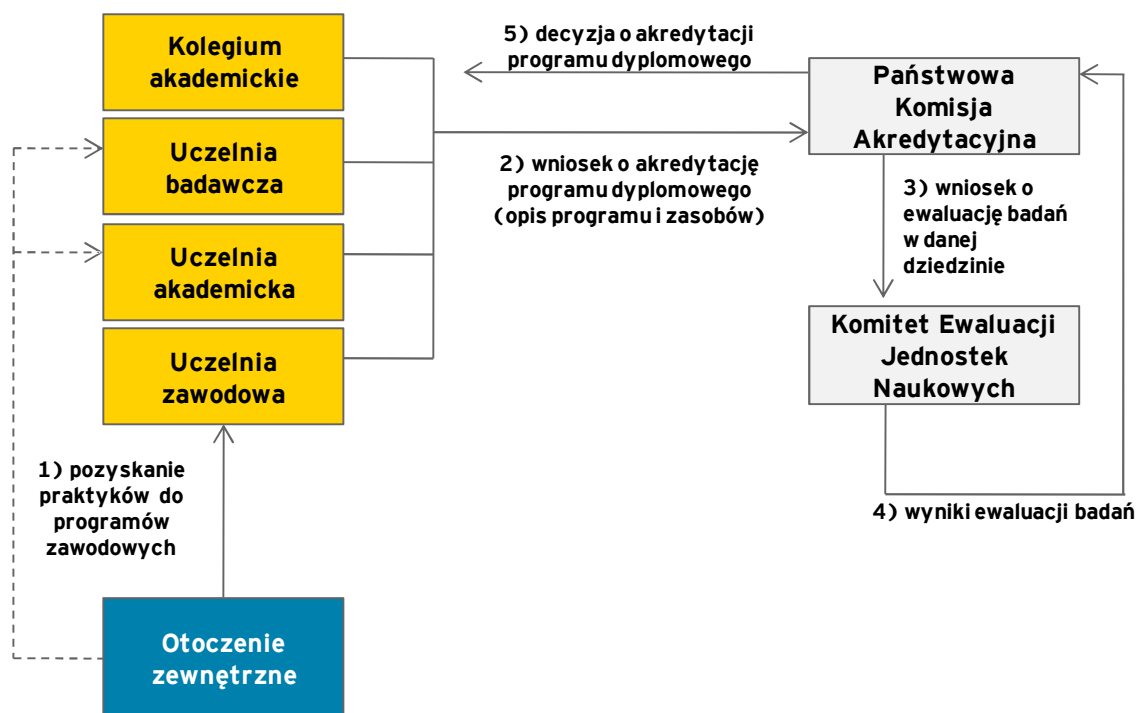
7.63. KEJN będzie wykonywał zadania określone w projekcie ustawy o zasadach finansowania nauki. W przypadku ewaluacji instytucjonalnej (uczelni), ocena badań naukowych prowadzonych w uczelni będzie dokonywana w ramach dziedzin i dyscyplin naukowych, a nie jednostek

³⁰ [Projekt ustawy o zasadach finansowania nauki](#), MNiSW, Warszawa, 6 stycznia 2009 r.

organizacyjnych. Zostanie przyjęty ustandaryzowany podział na dyscypliny, ułatwiający porównania międzynarodowe (np. wg OECD, European Research Council lub brytyjskie Units of Assessment). Oceny osiągnięć w poszczególnych dyscyplinach będą dokonywać specjalistyczne panele. Nie będą brane pod uwagę stopnie i tytuły naukowe badaczy zatrudnionych na uczelni.

7.64. Ocena KEJN będzie podstawą akredytacji uczelni jako akademickiej lub badawczej oraz akademickich i badawczych programów dyplomowych. Warunkiem akredytacji programów badawczych będzie otrzymanie najwyższej kategorii ewaluacji KEJN w odpowiedniej dziedzinie. Ponadto ocena KEJN będzie jednym z kryteriów branych pod uwagę przy ocenie wniosków składanych w ramach dotacji na rozwój potencjału badawczego uczelni (por. rozdz. 13).

7.65. PKA i KEJN będą korzystać ze współpracy instytucji i ekspertów zagranicznych, szczególnie w obszarach, w których poziom badań w Polsce jest niezadowalający. Wspierane będą działania zmierzające do zwiększenia różnorodności w zakresie realizacji zadań w zakresie akredytacji i ewaluacji np. tworzenie branżowych, środowiskowych lub międzynarodowych jednostek akredytujących, zawieranie umów o wzajemnym uznawaniu akredytacji i ewaluacji.

Schemat procesu akredytacji programów dyplomowych.

Źródło: Opracowanie własne

Uzasadnienie

7.66. Wzmocnienie systemu akredytacji i ewaluacji kształcenia i badań jest jednym z kluczowych warunków podniesienia jakości szkolnictwa wyższego. Oceny jakości badań i kształcenia będą bowiem istotnym kryterium podziału publicznych środków na badania i dydaktykę (por. rozdz. 10.A, 10.B oraz rozdz. 13).

7.67. Już obecnie PKA jest kluczowym ogniwem zapewniania jakości kształcenia. Niestety, jej zadania sprowadzają się obecnie do weryfikacji zgodności sposobu prowadzenia studiów z przepisami prawa, co nie pozwala na docenianie innowacji wychodzących poza sztywne przepisy oraz utrudnia napiętnowanie niskiej jakości. Poszerzenie zakresu kompetencji i zwiększenie zasobów PKA, a także zmiana jej struktury organizacyjnej zwiększy sprawność jej działania i pozwoli zapewnić uczelniom na dużą autonomię merytoryczną przy jednoczesnym zagwarantowaniu zachowania określonych standardów jakości.

7.68. Proponowany zakres kompetencji PKA jest zbliżony do kompetencji holenderskiej NVAO (*The Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders*), która akredytuje wszystkie programy studiów I i II stopnia oferowane przez uczelnie finansowane ze środków publicznych oraz programy kończące się uzyskaniem odpowiedniego tytułu prowadzone przez uczelnie niepubliczne. NVAO jest ciałem niezależnym od administracji rządowej, chociaż jej działalność z mocy prawa podlega kontroli państwowej. NVAO zajmuje się akredytacją początkową (programów, które jeszcze nie są zarejestrowane w krajowym rejestrze programów) oraz akredytacją programów realizowanych. Programy finansowane przez państwo podlegają również ocenie przez odpowiednie ministerstwo pod kątem przydatności ich absolwentów na krajowym rynku pracy oraz ich koncentracji geograficznej – podobne programy nie powinny być oferowane przez instytucje położone blisko siebie. Odmowa akredytacji oznacza niemożność otwarcia danego programu studiów lub konieczność zamknięcia programu istniejącego.

7.69. Proponowane zmiany w zakresie ewaluacji badań są konieczne, gdyż obecny model oceny parametrycznej jednostek podstawowych uczelni sprzyja fragmentacji uczelni, niekorzystnej z punktu widzenia procesu dydaktycznego. System pogłębia rozbięcie uczelni jako całości na autonomiczne jednostki, niekomunikujące się ze sobą, tworzące niezależne od siebie „samowystarczalne” ośrodki akademickie, dopuszcza powielanie prowadzenia tych samych badań w różnych miejscach. Jest to działanie nieefektywne i nieracjonalne, a przede wszystkim negatywnie wpływające na jakość prowadzonych badań naukowych.

7.70. Nowy model oceny badań będzie skłaniać uczelnie i zespoły badawcze do prowadzenia badań naukowych w wybranych obszarach, w których osiągają najlepsze wyniki oraz komunikowania się ze światem zewnętrznym – innymi instytucjami i wydziałami, w celu wymiany nauczycieli akademickich i pozyskiwania naukowców zajmujących się badaniami naukowymi w obszarach, w których dana jednostka nie posiada kompetencji. Nowy model powinien eliminować endemiczny charakter pracy badawczej jednostek podstawowych i innych jednostek organizacyjnych uprawnionych do występowania o środki na badania naukowe, a także wymuszać mobilność naukowców.

7.71. Istotnym elementem zmian będzie również powiązanie ewaluacji badań dokonywanych przez KEJN z akredytacją instytucji i programów dyplomowych, dokonywanych przez PKA. Jeszcze głębsze powiązanie ewaluacji kształcenia i badań ma miejsce we Francji, gdzie obie oceny są dokonywane przez jedną agencję *L'Agence d'évaluation de la recherche et de l'enseignement supérieur* (AERES).

Zagrożenia

- ▶ Zwiększenie zadań PKA wymaga znacznego jej wzmocnienia kadrowego i materialnego, w przeciwnym razie może stać się „wąskim gardłem” systemu programów dyplomowych; kluczową rolę dla efektywności proponowanego systemu akredytacji odgrywa sposób powoływania i skład PKA.
- ▶ Niedostateczna współpraca PKA z KEJN.

Mierniki realizacji celu strategicznego *Różnorodność*

Kod	Definicja	jednostka miary	Przekroje									Źródło danych	Rekomendacja kierunku	
			Sektor		Typ uczelni				Stopnie kształcenia					Dziedziny badań/kształcenia ³¹
			publiczny	niepubliczny	uczelnie zawodowe	kolegia akademickie	uczelnie akademickie	uczelnie badawcze	I	II	III			
R1	Liczba wniosków do PKA o akredytację nowych programów zakończonych pozytywnym wynikiem akredytacji ³²	%	x	x	x	x	x	x	x	x	x	PKA	Wzrost	
R2	Odsetek studentów trybu standardowego w ogólnej liczbie studentów	%	x	x	x	x	x	x	x	x	x	MNiSW	---	
R3	Odchylenie rozkładu liczby studentów według typów uczelni od rozkładu docelowego ³³	%	x	x	x	x	x	x	x	x	x	MNiSW	Spadek (do zera)	
R4	Wskaźnik przechodzenia między programami ³⁴	liczba	x	x	x	x	x	x	x	x	x	MNiSW	Wzrost	
R5	Odsetek absolwentów studiów II-go stopnia w całkowitej liczbie absolwentów studiów I-go stopnia	%	x	x	x	x	x	x	x		x		Spadek ³⁵	
R6	Odsetek punktów ECTS do zdobyć podczas realizacji przedmiotów, w których formalnie wskazano e-learning jako metodę dydaktyczną w całkowitej liczbie punktów ECTS możliwych do zdobycia	%	x	x	x	x	x	x	x	x		uczelnie	Wzrost ³⁶	

³¹ Według klasyfikacji ISCED.

³² Ostateczny wynik (po odwołaniach).

³³ Rozkład docelowy powinien być określony przez MNiSW po dokonaniu pierwszych pomiarów tego wskaźnika.

³⁴ Definicja poniżej. Wskaźnik jest tak skonstruowany, by promować konsekwencję w wyborze studiów: kształcenie zawodowe lub akademickie.

³⁵ Wskaźnik powinien dążyć do zdefiniowanego poziomu.

³⁶ PSW już od kilku lat dopuszcza e-learning jako metodę dydaktyczną możliwą do stosowania w SW. Pomimo już stosunkowo dużej popularności tej metody wśród społeczności akademickiej (nie tylko studentów, ale też nauczycieli) niewiele uczelni formalnie wprowadza e-learning do siatki zajęć. Wzrost wskaźnika R2 będzie wyraźnie świadczył o akceptacji technik ICT w szkołach wyższych poświadczając w ten sposób wzrost różnorodności metod kształcenia.

Wskaźnik przechodzenia między programami definiujemy następująco:

$$R_4 = \frac{\sum_{i=1}^5 \sum_{j=1}^4 A_{ij} \cdot w_{ij}}{\sum_{i=1}^5 \sum_{j=1}^4 A_{ij}},$$

gdzie:

A_{ij} – absolwenci i-tego rodzaju studiów (w danym roku), podejmujący naukę na studiach j-tego rodzaju (j=4 oznacza absolwentów, którzy nie kontynuują nauki);

w_{ij} – współczynniki z tabeli poniżej; powinny przybierać wartość 0 lub 1 w zależności od preferowanych trendów w kontynuacji studiów przez studentów odpowiednich poziomów kształcenia.

I \ J		1	2	3	4
		MA	MZ	D	BEZ KONT.
1	LO	W_{11}	W_{12}	W_{13}	W_{14}
2	LZ	W_{21}	W_{22}	W_{23}	W_{24}
3	LA	W_{31}	W_{32}	W_{33}	W_{34}
4	MZ	W_{41}	W_{42}	W_{43}	W_{44}
5	MA	W_{51}	W_{52}	W_{53}	W_{54}

Legenda:

L* - studia licencjackie

M* - studia magisterskie

*D - studia doktoranckie

*O - programy multidyscyplinarne

*A - programy akademickie

*Z - programy zawodowe

BEZ KONT. - brak kontynuacji studiów.

8. *Otwartość na otoczenie społeczne i gospodarcze*

8.1. Otwartość dotyczy kilku elementów relacji uczelni z otoczeniem gospodarczym i społecznym. Ważnym jej aspektem jest zapewnienie dostępu do usług edukacyjnych na poziomie wyższym różnorodnym grupom społecznym. Chodzi tu w szczególności o młodzież ze środowisk o niższym statusie materialnym, a także o osoby w niestandardowym dla studiów wieku, które pragną odświeżyć wiedzę lub uzupełnić wykształcenie, np. w związku ze zmianą zawodu. Otwartość uczelni na otoczenie społeczne i gospodarcze powinna służyć ciągłemu dostosowywaniu programów kształcenia do potrzeb stanowisk pracy i popytu na pracę. Elementem łączącym działalność badawczą uczelni z praktyką jest transfer wiedzy i innowacji między uczelniami a przedsiębiorstwami. Ważnym zadaniem uczelni związanym z zadaniami edukacyjnymi i badawczymi, jest budowa powiązań uczelni z regionem i otoczeniem społecznym.

8.2. Rozwój relacji uczelni z otoczeniem społecznym i gospodarczym stają się coraz istotniejszym elementem reform szkolnictwa wyższego w Europie. Tworzą one, obok kształcenia i badań naukowych, tzw. trzecią misję uczelni. W krajowych i międzynarodowych raportach na temat Polski podkreślano, występujące zwłaszcza na poziomie wykształcenia wyższego, niedopasowanie lokalnej oferty edukacyjnej do oczekiwań lokalnego rynku pracy. Proponujemy działania mające na celu zmianę tej sytuacji.

8.3. Instrumentami ułatwienia dostępu do kształcenia na poziomie wyższym są reformy systemu pomocy stypendialnej, zacieśnienie współpracy uczelni ze szkolnictwem ponadgimnazjalnym oraz działania mające na celu zachęcenie do edukacji na poziomie wyższym dla osób w niestandardowym wieku studenckim.

8.4. Partnerstwo uczelni z gospodarką jest jednym z priorytetów promowanej przez Komisję Europejską agendy modernizacyjnej uniwersytetów europejskich. Proponujemy stworzenie programu Partnerstwa na rzecz Transferu Wiedzy, mającego na celu usunięcie barier współpracy sektora przedsiębiorstw z uczelniami oraz zwiększenie świadomości korzyści, które mogą płynąć z tej współpracy.

8.5. Działania sprzyjające otwartości uczelni opisywane są też w rozdziałach 10 i 12.

8.A. Wzmocnienie i usprawnienie systemu pomocy materialnej dla studentów

8.6. Zostanie zwiększona dostępność bezzwrotnych form pomocy socjalnej, w szczególności stypendiów socjalnych poprzez:

- ▶ likwidację stypendiów za wyniki w nauce wypłacanych ze środków publicznych i przeniesienie zaoszczędzonych w ten sposób środków na stypendia socjalne;

- ▶ podwyższenie progów dochodowych uprawniających do otrzymania stypendium socjalnego;
- ▶ umożliwienie kandydatom na studia ubieganie się o promesę stypendium socjalnego, które zacznie być wypłacane w przypadku podjęcia przez nich studiów;
- ▶ zagwarantowanie prawa do otrzymywania stypendium socjalnego lub innych form wsparcia uwarunkowanych kryterium majątkowym studentom studiów w trybie standardowym i przedłużonym, niezależnie od wieku studenta.

8.7. Zostaną ustanowione nowe zasady przyznawania i wypłacania stypendiów, polegające m.in. na tym, że:

- ▶ wysokość stypendiów socjalnych może zostać zróżnicowana w zależności od kosztów utrzymania w miejscowości odbywania studiów;
- ▶ łączny czas otrzymywania stypendium socjalnego lub innych form wsparcia uwarunkowanych kryterium majątkowym będzie ograniczony do normatywnego czasu trwania jednego toku studiów;
- ▶ zadanie wypłacania stypendiów socjalnych zostanie przeniesione z uczelni do administracji rządowej, która będzie je zlecać gminom i finansować w formie dotacji celowej z budżetu państwa dla gminy;
- ▶ stypendia i nagrody za osiągnięcia sportowe, społeczne i kulturalne oraz fundusz na utrzymanie urządzeń socjalnych (domy studenckie) pozostaną w gestii uczelni.

8.8. Zwiększenie dostępności kredytów studenckich dla osób w trudnej sytuacji materialnej:

- ▶ uproszczenie procedur związanych z przyznaniem kredytu studenckiego i wprowadzenie elastycznych zasad jego spłaty;
- ▶ zwiększenie liczby poręczeń kredytowych udzielanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego.

Uzasadnienie

8.9. Według opinii ekspertów OECD³⁷, podstawowym instrumentem wyrównywania szans w dostępie do szkolnictwa wyższego winny być stypendia socjalne. Badania przeprowadzone w krajach OECD pokazują, że bezzwrotna pomoc w formie stypendium socjalnego istotnie wpływa na podwyższenie odsetka studentów z rodzin o niskich dochodach. Spośród 29 państw, analizowanych w raporcie OECD³⁸, w 11 funkcjonuje system pomocy oparty wyłącznie na stypendiach, a w pozostałych występuje system mieszany (stypendia i kredyty).

8.10. Propozycja likwidacji stypendiów za wyniki w nauce ma na celu zwiększenie puli przeznaczonej dla najbardziej potrzebujących. Stypendia i nagrody za wyniki w nauce będą mogły być wypłacane ze środków prywatnych przekazanych uczelni. Wprowadzenie promes

³⁷ *Tertiary Education for the Knowledge Society*, Vol.2, *Special features: Equity, Innovation, Labour Market, Internationalisation*, OECD, Paryż, 2008.

³⁸ OECD, dz. cyt.

stypendialnych powinno ułatwiać decyzje o podjęciu studiów kandydatom ze środowisk defaworyzowanych, a podkreślenie braku ograniczeń wiekowych ma służyć zachęceniu bezrobotnych do podjęcia studiów w celu podniesienia swoich kompetencji.

8.11. Postulat przeniesienia funkcji związanej z przyznawaniem stypendium socjalnego z uczelni do wyspecjalizowanych placówek administracji publicznej wynika z ograniczonych kompetencji uczelni w tym zakresie oraz braku pełnej wiedzy o sytuacji majątkowej, niezbędnej do podejmowania optymalnych decyzji. Dodatkowo w obecnym systemie stypendialnym pojawiają się wątpliwości co do zasadności udostępniania danych o sytuacji materialnej studenta jego koleżankom i kolegom z samorządu studentów. Niejednoznaczne zasady rozdziału środków na stypendia prowadzą do znaczących różnic w wysokości stypendiów socjalnych, nawet między różnymi wydziałami tej samej uczelni.

8.12. Obecnie system kredytów studenckich w Polsce jest skrzepowany przez zbyt skomplikowane procedury związane z ich przyznaniem. Ponadto, osoby z najbardziej potrzebujących rodzin mają trudności z uzyskaniem wymaganych do otrzymania kredytu poręczeń.

Zagrożenia

- ▶ Nierówny dostęp do stypendiów socjalnych wynikający ze zróżnicowanej sprawności funkcjonowania poszczególnych gmin.

8.B. Rozszerzenie oferty edukacyjnej uczelni dla osób w różnym wieku

8.13. Otwarcie na studentów z różnych grup wiekowych będzie realizowane przez:

- ▶ rozwijanie kursów wyrównawczych ułatwiających podejmowanie studiów I lub II stopnia osobom, które miały dłuższą przerwę w edukacji (por. rozdz. 7.E);
- ▶ przeprowadzenie przez MNiSW, wspólnie z MEN oraz innymi zainteresowanymi resortami i organizacjami, kampanii społecznej promującej kształcenie się osób, które znacząco przekroczyły tradycyjny wiek studencki; uruchomienie kampanii byłoby poprzedzone analizą regionalnych rynków pracy, ze szczególnym uwzględnieniem występujących na nich luk kompetencyjnych wśród osób powyżej trzydziestego roku życia;
- ▶ uruchomienie nowych form kształcenia, skierowanych do osób w niestandardowym wieku studenckim, których celem byłoby odnowienie kompetencji i wiedzy uzyskanych w trakcie odbytych wcześniej studiów.

Uzasadnienie

8.14. Obecnie Polska zajmuje jedno z ostatnich miejsc w krajach OECD pod względem udziału w edukacji osób, które przekroczyły tradycyjny wiek studencki. Nawet w 2025 r. poziom

wykształcenia polskiego społeczeństwa będzie znacząco niższy od średniej OECD. W tym kontekście ważne jest stworzenie zachęt do kształcenia przez całe życie.

8.C. Wsparcie współpracy uczelni ze szkołami ponadgimnazjalnymi

8.15. Zostanie zorganizowany program współpracy uczelni ze szkołami ponadgimnazjalnymi, który będzie koncentrować się na:

- ▶ włączeniu środowiska akademickiego w proces konsultacji programów nauczania w szkołach ponadgimnazjalnych oraz wymagań egzaminu maturalnego;
- ▶ instytucjonalizacji współpracy środowisk akademickich i nauczycielskich, mającej na celu bieżące zapoznawanie nauczycieli akademickich z programami nauczania w szkołach ponadgimnazjalnych i trudnościami ich realizacji, a nauczycieli szkolnych z lukami kompetencyjnymi odpowiedzialnymi za niepowodzenia studentów I roku;
- ▶ rozszerzeniu współpracy uczelni i szkół ponadgimnazjalnych w zakresie opracowywania i prowadzenia kursów wyrównawczych dla kandydatów na studia wyższe.

Uzasadnienie

8.16. Duży odsetek studentów napotyka problemy w sprostaniu wymaganiom egzaminacyjnym stawianym w czasie pierwszego roku studiów. Dotyczy to zwłaszcza kierunków matematyczno-przyrodniczych oraz technicznych i wynika w dużej mierze z niedopasowania zakresu kształcenia na poziomie średnim do programów studiów i oczekiwań nauczycieli akademickich. Potrzebna jest lepsza koordynacja oczekiwań wobec studentów w uczelniach, a programami kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych.

Zagrożenia

- ▶ Brak zainteresowania pogłębionym dialogiem w środowisku nauczycielskim i akademickim.

8.D. Wzmocnienie partnerstwa uczelni z przedsiębiorstwami i pracodawcami

8.17. Ustanowiony zostanie kompleksowy program Partnerstwa na rzecz Transferu Wiedzy (PTW), którego celem będzie promocja i ułatwianie przepływu wiedzy i innowacji pomiędzy uczelniami a gospodarką. Elementami programu będą:

- ▶ opracowanie propozycji zmian w prawie, niezbędnych do elastycznej współpracy uczelni publicznych z przedsiębiorstwami; zmiany te powinny obejmować m.in. uregulowanie kwestii praw majątkowych, w tym do aparatury badawczej, praw do własności intelektualnej

i podziału zysków pochodzących z komercjalizacji badań, zasad zamawiania usług edukacyjnych przez przedsiębiorstwa;

- ▶ wspomaganie uczelni w opracowaniu regulaminów ochrony własności intelektualnej oraz zasad komercjalizacji wyników badań naukowych;
- ▶ wspomaganie finansowe, organizacyjne i prawne tworzenia spółek celowych (*spin-off*) dla komercjalizacji dorobku naukowego uczelni;
- ▶ stworzenie publicznie dostępnego źródła informacji (w formie użytecznej dla przedsiębiorców) o kompetencjach zespołów badawczych i o zapotrzebowaniu innowacyjnych firm na unikalną wiedzę i badania naukowe;
- ▶ przeprowadzenie kampanii informacyjnej wśród przedsiębiorców o możliwościach i dobrych praktykach współpracy z uczelniami.

8.18. Zostaną uruchomione cykliczne regionalne badania satysfakcji pracodawców z przygotowania absolwentów uczelni do pracy. Wyniki badań będą gromadzone w ogólnopolskiej bazie danych, która będzie dostępna publicznie.

8.19. Uczelnie publiczne otrzymają możliwość tworzenia programów dyplomowych na zlecenie pracodawców oraz przy ich czynnym udziale (na etapie tworzenia zakresu tematycznego, ustalania zestawu kompetencji uzyskiwanych przez studentów oraz realizacji procesu dydaktycznego poprzez włączanie praktyków z sektora przedsiębiorstw i sektora publicznego). Przewiduje się także wprowadzenie możliwości kształcenia wspólnego z pracodawcą oraz na zlecenie pracodawców.

Uzasadnienie

8.20. Istotnym hamulcem instytucjonalnej współpracy uczelni i przedsiębiorstw są przepisy prawa ograniczające możliwości elastycznego kształtowania umów o współpracy. Dlatego podstawowym postulatem jest dostosowanie prawa na poziomie państwa oraz wsparcie uczelni w sformułowaniu zasad wewnętrznych odpowiadających ich specyfice.

8.21. Według raportu MNiSW³⁹ ok. 20% przedsiębiorstw zajmujących się działalnością produkcyjną w Polsce nie wie o możliwościach współpracy z uczelniami, a jedynie 40% z nich próbowało takiej współpracy. Raport konkluduje m.in., że istnieje „konieczność zwiększania świadomości przedsiębiorców na temat możliwości współpracy z ośrodkami naukowymi” oraz „edukacji przedsiębiorców na temat korzyści ze współpracy z ośrodkami naukowymi”. Zgodnie z raportem, kluczową rolę w tym zakresie powinno odegrać tworzenie internetowych platform wymiany kontaktów, bowiem dla 30% badanych przedsiębiorców internet był podstawowym źródłem informacji o ewentualnych możliwościach współpracy.

³⁹ Bariery współpracy przedsiębiorców i ośrodków naukowych, MNiSW, Warszawa, 2006.

8.22. Podobne wnioski wynikają z raportu Polsko-Amerykańskiej Izby Handlowej⁴⁰, zgodnie z którym jedną z głównych przeszkód w rozwoju tej współpracy jest brak informacji o możliwościach badawczych uczelni, a sposobem naprawy jest ich udostępnienie m. in. poprzez stworzenie odpowiednich platform komunikacji i baz danych.

8.23. Istnieje wiele przykładów zagranicznych, wskazujących na sposoby skutecznej promocji współpracy uczelni z przedsiębiorstwami. Brytyjska Rada Strategii Technologicznej (*Technology Strategy Board*), działająca od kilkunastu lat, prowadzi programy promujące innowacje, m.in. poprzez granty na wspólne prace firm i uczonych pracujących nad wprowadzeniem nowych innowacyjnych produktów i usług, wspieranie Sieci Transferu Technologii (*Knowledge Transfer Networks*) zrzeszających firmy, uniwersytety i instytucje finansowe w celu wspólnego wykorzystania pomysłów i transferu wiedzy, a także poprzez Partnerstwo na rzecz Transferu Wiedzy (*Knowledge Transfer Partnership*), wspierające udział młodych uczonych w pracy nad innowacyjnymi projektami w gospodarce.

Zagrożenia

- ▶ Brak zainteresowania przedsiębiorstw ofertą badawczą uczelni.

8.E. Pobudzenie aktywności i wrażliwości społecznej studentów

8.24. Zakres działalności Biur Karier funkcjonujących na uczelniach publicznych zostanie poszerzony o promowanie i ułatwianie aktywności społecznej studentów. Działalność ta będzie polegać na wsparciu studentów w zakresie nawiązywania kontaktów z otoczeniem społecznym przez:

- ▶ gromadzenie informacji o potrzebach lokalnych organizacji i instytucji zajmujących się pomocą i aktywizacją społeczną;
- ▶ stworzenie banku danych o kompetencjach studentów i czasie, który chcieliby przeznaczyć na działalność społeczną;
- ▶ zachęcanie studentów do podjęcia pracy na zasadzie wolontariatu jako drogi do pracy zawodowej po ukończeniu studiów.

8.25. Biura Karier będą mogły organizować kursy umiejętności społecznych i przywódczych oraz przyznawać stypendia za wyróżniającą się działalność społeczną na rzecz otoczenia społecznego.

⁴⁰ Polsko-Amerykańska Izba Handlowa, *Industry-Academia cooperation in Poland. Challenges and ways to narrow the gap*, Styczeń 2010.

Uzasadnienie

8.26. Centra prowadzące tego typu działalność są popularne zarówno w publicznych jak i niepublicznych uniwersytetach w USA (np. [Swearer Center for Public Service w Brown University](#)). Bywają prowadzone przez liczące się osobistości życia publicznego, często z prestiżowym doświadczeniem biznesowym. Prowadzą szkolenia i doradztwo.

Zagrożenia

- ▶ Brak doświadczeń organizacyjnych i brak zainteresowania ze strony studentów.

Mierniki realizacji celu strategicznego *Otwartość*

Kod	Definicja	jednostka miary	Przekroje									Źródło danych	Rekomendacja kierunku	
			Sektor		Typ uczelni				Stopnie kształcenia					Dziedziny badań/kształcenia ⁴¹
			publiczny	niepubliczny	uczelnie zawodowe	kolegia akademickie	uczelnie akademickie	uczelnie badawcze	I	II	III			
O1	Liczba licencji i patentów zgłoszonych przez uczelnie na 1000 pracowników naukowych ⁴²	liczba	x	x	x	x	x	x				x	uczelnie	Wzrost
O2	Udział punktów ECTS możliwych do zdobycia podczas realizacji przedmiotów prowadzonych w danym roku, w których co najmniej 30% godzin zajęć prowadzili praktycy ⁴³ w całkowitej liczbie punktów ECTS możliwych do zdobycia	%	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	uczelnie	Wzrost ⁴⁴
O3	Udział rozpraw doktorskich i prac dyplomowych zrealizowanych na zlecenie/we współpracy z sektorem przedsiębiorstw lub publicznym w całkowitej liczbie prac doktorskich i dyplomowych	%	x	x	x	x	x	x			x	x	uczelnie	Wzrost
O4	Wartość wydatków sektora przedsiębiorstw na badania w SW	PLN											Eurostat	Wzrost

⁴¹ Według klasyfikacji ISCED.

⁴² Ze względu na bardzo niską liczbę patentów w Polsce, proponujemy rozszerzenie wskaźnika o zgłoszenia wniosków o licencje i patenty do jednostek uczelnianych odpowiedzialnych za komercjalizację wyników badań.

⁴³ Osoby na stałe zatrudnione w sektorze przedsiębiorstw lub sektorze publicznym.

⁴⁴ Dotyczy przede wszystkim uczelni i programów zawodowych.

Kod	Definicja	jednostka miary	Przekroje									Źródło danych	Rekomendacja kierunku	
			Sektor		Typ uczelni				Stopnie kształcenia					Dziedziny badań/kształcenia ⁴¹
			publiczny	niepubliczny	uczelnie zawodowe	kolegia akademickie	uczelnie akademickie	uczelnie badawcze	I	II	III			
O5	Udział wydatków sektora prywatnego na badania w SW w całości środków przeznaczanych na badania w SW	%											Eurostat	Wzrost
O6	Udział członków rad powierniczych pochodzących spoza SW w łącznej liczbie członków rad powierniczych	%	x		x	x	x	x					uczelnie	Dojście do ustalonego poziomu (sugerowany: 2/3)
O7	Udział studentów płacących czesne w ogólnej liczbie studentów	%	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	GUS, Eurostat	Spadek
O8	Relacja współczynników skolaryzacji grup osób pochodzących z gospodarstw domowych o różnych poziomach dochodu do dyspozycji ⁴⁵	%						x	x	x			GUS	Dojście do poziomu 100%
O9	Relacja współczynników skolaryzacji grup osób pochodzących z miejscowości o różnej liczbie ludności	%						x	x	x			GUS	Dojście do poziomu 100%
O10	Średnia wysokość stypendium socjalnego w stosunku do dochodu do dyspozycji na osobę w gospodarstwie domowym	%	x	x				x	x	x			GUS	Dojście do poziomu 100%
O11	Udział osób w wieku 25-64 lat w edukacji formalnej na poziomie wyższym	%	x	x				x	x			x	GUS	Wzrost
O12	Udział osób bezrobotnych w wieku 25-64 lat w edukacji formalnej na poziomie wyższym	%	x	x				x	x			x	GUS	Wzrost
O13	Stopa bezrobocia wśród osób z wyższym wykształceniem	%						x	x	x		x	GUS	Spadek

⁴⁵ Szczególnie istotne będzie porównanie wartości tego wskaźnika pomiędzy sektorami publicznym i niepublicznym SW.

Kod	Definicja	jednostka miary	Przekroje									Źródło danych	Rekomendacja kierunku	
			Sektor		Typ uczelni				Stopnie kształcenia					Dziedziny badań/kształcenia ⁴¹
			publiczny	niepubliczny	uczelnie zawodowe	kolegia akademickie	uczelnie akademickie	uczelnie badawcze	I	II	III			
O14	Stopa bezrobocia wśród absolwentów po 3 miesiącach, 1 roku i 3 latach od ukończenia studiów	%	x	x	x	x	x	x	x	x	x	GUS	Spadek	
O15	Odsetek pracodawców twierdzących, że kompetencje absolwentów uczelni są wystarczające do podjęcia przez nich pracy ⁴⁶	%	x	x	x	x	x	x	x	x	x	GUS	Wzrost	

⁴⁶ Dane będą pochodzić z badania dotyczącego zadowolenia pracodawców z przygotowania absolwentów do pracy.

9. Mobilność kadry akademickiej i studentów

9.1. Pojęcie mobilności obejmuje zmianę:

- ▶ uczelni przez nauczycieli akademickich na kolejnych etapach kariery zawodowej (mobilność międzyuczelniana);
- ▶ sektora zatrudnienia - z uczelni do sektora przedsiębiorstw i odwrotnie (mobilność międzysektorowa);
- ▶ krótkoterminową wymianę kadry i studentów z uczelniami krajowymi i zagranicznymi.

9.2. Mobilność zwiększa doświadczenie i wiedzę nauczycieli akademickich i studentów, ułatwia budowanie kapitału relacyjnego, uczy otwartości na nowe idee i ludzi. Zatrudnianie osób spoza lokalnego środowiska przeciwdziała powstawaniu zamkniętych struktur i ułatwia wybór najlepszych kandydatów.

9.3. Mobilność międzysektorowa ułatwia współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym i dostosowanie dydaktyki oraz prowadzonych badań do potrzeb rynku. Jest niezbędnym elementem kształcenia zawodowego.

9.4. Niska mobilność międzyuczelniana jest poważnym problemem polskiego szkolnictwa wyższego. Częstym zjawiskiem jest odbywanie studiów, a następnie zatrudnienie w tej samej uczelni aż do emerytury, nierzadko niemal bez kontaktów z globalną społecznością akademicką.

9.5. Mobilność międzynarodowa studentów ma na celu przygotowanie ich do funkcjonowania w globalnej społeczności oraz na coraz bardziej integrującym się, światowym rynku pracy. Ważnym krokiem w tym kierunku powinno być pełne wdrożenie Procesu Bolońskiego.

9.A. Wprowadzenie obowiązku mobilności do polityki zatrudniania

9.6. W uczelniach publicznych wprowadzone zostaną wymagania mobilności w stosunku do nowo zatrudnianych pracowników naukowo-dydaktycznych i awansowanych na stanowiska profesorskie. Osobę, która uzyskała stopień doktora na danej uczelni, będzie można zatrudnić w tej samej uczelni na stanowisku naukowo-dydaktycznym pod warunkiem, że po uzyskaniu stopnia doktora przepracowała co najmniej dwa lata w innym miejscu pracy. Natomiast na stanowiska profesorskie będzie można zatrudnić lub awansować wyłącznie osobę, która od chwili uzyskania stopnia doktora pracowała co najmniej trzy lata w innym ośrodku akademickim w kraju lub za granicą.

9.7. W ramach dotacji mobilnościowej (por. rozdz. 13), uczelnia zatrudniająca wybitnego badacza z innego ośrodka będzie mogła uzyskać dofinansowanie na przygotowanie dla niego infrastruktury badawczej i zakup niezbędnej aparatury (*start-up*) oraz na stypendia doktoranckie i stanowiska podoktorskie w jego zespole.

9.8. Dla badaczy z zagranicy, którzy zostali zakwalifikowani na staż podoktorski lub na stanowisko nauczyciela akademickiego, wprowadzone zostaną ułatwienia wizowe oraz uproszczona procedura związana z uzyskaniem pozwolenia na pracę.

Uzasadnienie

9.9. Mobilność w początkowym etapie kariery naukowej jest niezbędna do uzyskania niezależności badawczej, doświadczenia, poszerzenia wiedzy i budowania kapitału relacji. W Polsce udział pracowników naukowo-dydaktycznych zatrudnionych na tej samej uczelni, w której uzyskali tytuł doktora jest bardzo wysoki. W wielu krajach przed otrzymaniem stałej pracy na uczelni młodzi kandydaci do pracy naukowej z reguły odbywają kilkuletnie staże naukowe, często także w ośrodkach zagranicznych.

Zagrożenia

- ▶ Opór przed mobilnością ze względu na konieczność zmiany miejsca zamieszkania i związane z tym koszty oraz możliwe trudności ze znalezieniem w nowym miejscu zamieszkania odpowiedniej pracy dla współmałżonka.
- ▶ Uwarunkowania kulturowe niesprzyjające mobilności.

9.B. Upowszechnienie badawczych stanowisk podoktorskich

9.10. W czołowych ośrodkach badawczych zostaną ustanowione trzyletnie asystentury badawcze (staże podoktorskie), o które na zasadach konkursowych będą się mogli ubiegać młodzi doktorzy z kraju i zagranicy, którzy uzyskali doktorat w innej uczelni i nie są zatrudnieni w uczelni ogłaszającej konkurs. Asystentury badawcze będą mogły być finansowane w ramach dotacji badawczej dla uczelni lub dotacji na finansowanie projektów badawczych (rozdz. 10.B i rozdz. 13). Celem stażu podoktorskiego będzie naukowe „usamodzielnienie się” młodych doktorów, a w przypadku kandydatów zagranicznych nawiązanie i pogłębienie kontaktów z polskim środowiskiem akademickim.

9.11. Młodzi doktorzy będą mogli się ubiegać o dofinansowanie asystentury badawczej w wybranej instytucji (innej niż ta, w której uzyskali doktorat), nawet jeśli ta instytucja nie ogłasza konkursu na staże podoktorskie.

Uzasadnienie

9.12. Pierwsze lata po doktoracie są kluczowe dla kariery badacza. Jest to czas na wybór własnej drogi naukowej, na merytoryczne uniezależnienie się od promotora i sposobu uprawiania danej dziedziny w macierzystej uczelni. Staże podoktorskie stanowią korzyść zarówno dla stażysty (stabilne zatrudnienie na czas określony, środki na badania), jak i dla uczelni przyjmującej (dodatkowa kadra, zróżnicowane, inspirujące środowisko). Staże są z założenia instrumentem mobilności, ponieważ odbywa się je w uczelni innej niż własna. W USA odbycie stażu jest coraz częściej wymagane przy ubieganiu się o dalsze stałe zatrudnienie na uczelni (*tenure track*).

9.C. Pobudzanie mobilności międzysektorowej kadry akademickiej

9.13. Wprowadzone zostaną praktyczne staże podoktorskie, współfinansowane z środków na naukę oraz przez przedsiębiorstwa, instytucje publiczne lub organizacje pozarządowe, w których staże te będą się odbywały. Będą one przeznaczone dla młodych doktorów realizujących program zdobywania praktycznego doświadczenia. O przyznanie takiego stażu występował będzie zainteresowany, przy udziale uczelni oraz instytucji, w której staż będzie odbywany.

9.14. Na stanowisko profesora wizytującego w uczelniach mogą być również powoływani wybitni praktycy, bez kwalifikacji naukowych. W okresie pracy na uczelni uposażenie w wysokości otrzymywanej w macierzystym miejscu pracy będzie pokrywane w ramach Partnerstwa na rzecz Transferu Wiedzy (rozdz. 8.D).

Uzasadnienie

9.15. Mobilność międzysektorowa jest jednym z kluczowych pojęć w realizacji Strategii Lizbońskiej i rozwoju Europejskiej Przestrzeni Badawczej. Podkreśla się konieczność przepływu kadry w obu kierunkach: z uczelni do innych sektorów oraz z innych sektorów (szczególnie z przedsiębiorstw) do uczelni.

9.16. W Niemczech mobilność międzysektorowa powszechna jest w takich dziedzinach jak m. in. inżynieria czy też doradztwo. Młodzi badacze znajdują zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw bezpośrednio po doktoracie, a po kilku latach często wracają na uczelnię, żeby kontynuować pracę badawczą.

9.D. Uwzględnienie mobilności w organizacji studiów

9.17. Kryteria akredytacji i ewaluacji programów dyplomowych będą uwzględniać ich dostosowanie do potrzeb mobilności studentów, a w szczególności:

- ▶ możliwość uzyskiwania zaliczeń przedmiotów w odcinkach nie dłuższych niż semestralne;
- ▶ prawidłowe przypisanie przedmiotom punktów zaliczeniowych ECTS i przenoszenie zaliczeń między programami;
- ▶ ogłaszanie szczegółowych zakresów przedmiotów i informacji o wymaganym przygotowaniu, zasadach uzyskiwania zaliczenia i skali ocen;
- ▶ możliwość prowadzenia zajęć w języku angielskim w przypadku, gdy są zainteresowani studenci;
- ▶ uwzględnienie w programach studiów "okienek mobilności", czyli semestrów przeznaczonych na wyjazdy studentów w ramach krajowych lub międzynarodowych programów wymiany oraz podjęcie praktyk zawodowych;
- ▶ przygotowanie programów opieki nad odwiedzającymi uczelnie studentami (krajowymi i zagranicznymi) oraz ich adaptacji do zasad funkcjonowania uczelni.

9.18. Przestrzeganie zasad Procesu Bolońskiego i ocena ułatwień mobilności będą przedmiotem ewaluacji przez organ akredytacyjny.

Uzasadnienie

9.19. Organizacja studiów polegająca na sztywnym przypisaniu przedmiotów do semestrów, egzaminach po kilku semestrach prowadzenia zajęć oraz brak informacji o programach i kryteriach zaliczeń są istotnym utrudnieniem mobilności. Mimo podpisywania porozumień o programie zajęć z uczelniami partnerskimi, zdarzają się przypadki nieuznawania zaliczeń i wymagania od studentów zaliczania przedmiotów już uwzględnionych w programie uczelni macierzystej.

9.E. Utworzenie Krajowej Agencji Wymiany Akademickiej

9.20. Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej (BUWiWM) zostanie przekształcone w Krajową Agencję Wymiany Akademickiej, do której (obok dotychczasowych zadań BUWiWM) należeć będzie:

- ▶ wspieranie mobilności nauczycieli akademickich i studentów;
- ▶ upowszechnianie oferty polskich uczelni (także e-learningowych) za granicą;
- ▶ profesjonalna promocja Polski jako miejsca studiów oraz badań naukowych;
- ▶ kreowanie innowacyjnych form eksportu oferty edukacyjnej;

- ▶ wypracowywanie i transfer do uczelni *know-how* dotyczącego kluczowych aspektów procesu rozwoju współpracy z zagranicą;
- ▶ kształcenie profesjonalnych kadr i promowanie dobrych praktyk w zakresie współpracy z zagranicą.

9.21. KAWA będzie wspierać przyjazdy studentów do Polski, zarządzać środkami na granty (w ramach dotacji mobilnościowej – por. rozdz. 13) dla profesorów zagranicznych pragnących nauczać lub prowadzić badania w Polsce oraz pomagać zagranicznym naukowcom w organizacji urlopu *sabbatical* w polskiej uczelni. Może wspierać uczelnie w rekrutowaniu kadry i studentów zagranicznych na programy stypendialne finansowane ze środków publicznych.

9.22. Do zadań KAWA będzie też należeć wydawanie zaświadczeń o równoważności dyplomu uzyskanego zagranicą z dyplomem ukończenia studiów odpowiedniego stopnia wydanym przez uczelnię krajową (nostryfikacja dyplomów). W procesie nostryfikacji przewiduje się możliwość zasięgnięcia opinii na uczelni lub u indywidualnych recenzentów.

Uzasadnienie

9.23. Profesjonalne wypromowanie polskiego szkolnictwa wyższego i polskich badań naukowych za granicą wymaga pracy wyspecjalizowanej organizacji, która skupi niewielką liczbę wysokiej klasy fachowców, potrafiących programować działania w zakresie internacjonalizacji i realizować postępowania konkursowe oraz przetargi na przeprowadzenie tych działań.

9.24. W większości krajów Unii Europejskiej istnieją wyspecjalizowane organizacje (finansowane na ogół ze środków publicznych) wspierające mobilność i promujące za granicą studia w danym kraju. Są to: w Niemczech – DAAD, we Francji – Campus France, w Wielkiej Brytanii – British Council, w Holandii – Nuffic, w Finlandii – CIMO, w Szwecji – Svenska Institutet, na Węgrzech – Campus Hungary, w Estonii – Archimedes Foundation itp. Zakres ich działalności oraz status prawny są zróżnicowane. Mają jednak charakterystyczne cechy wspólne: są wyraźnie oddzielone od struktur organizacyjnych ministerstw szkolnictwa wyższego, są natomiast silnie wspierane przez resort spraw zagranicznych. Członkami tych organizacji są uczelnie i/lub ich stowarzyszenia, które wnoszą opłaty do budżetów tych organizacji (składki członkowskie) i mają zapewniony udział w decyzjach odnośnie podejmowanych przez nie działań.

9.25. Uznawanie dyplomów przez uczelnie napotyka na trudności, bowiem struktura studiów w innych krajach jest często odmienna od struktury studiów w uczelniach polskich. Utrudnia to możliwość uznania programu studiów odbytych za granicą za bezpośrednio równoważny programowi realizowanemu przez daną uczelnię polską. To samo ograniczenie dotyczy dziedzin, w których nadawane są stopnie doktora. Trudności z uznaniem dyplomów stanowią przeszkodę w przyjmowaniu na studia II i III stopnia cudzoziemców, dotyczą też Polaków, którzy odbyli studia lub otrzymali doktorat na zagranicznej uczelni.

Mierniki realizacji celu strategicznego *Mobilność*

Kod	Definicja	jednostka miary	Przekroje									Źródło danych	Rekomendacja kierunku	
			Sektor		Typ uczelni				Stopnie kształcenia					Dziedziny badań/kształcenia ⁴⁷
			publiczny	niepubliczny	uczelnie zawodowe	kolegia akademickie	uczelnie akademickie	uczelnie badawcze	I	II	III			
M1	Odsetek studentów zmieniających uczelnię przy przejściu na kolejny poziom kształcenia w całkowitej liczbie absolwentów danego stopnia kształcenia ⁴⁸	%	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Rejestr studentów	---	
M2	Odsetek studentów realizujących część studiów w uczelni innej niż macierzysta w całkowitej liczbie studentów	%	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Rejestr studentów	Wzrost	
M3	Odsetek cudzoziemców studiujących na polskich uczelniach w łącznej liczbie studentów w Polsce	%	x	x	x	x	x	x	x	x	x	MNiSW, Eurostat	Wzrost	
M4	Odsetek liczby polskich studentów, którzy wyjechali na stypendium Erasmusa za granicę w łącznej liczbie studentów w Polsce	%	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Erasmus	Wzrost	

⁴⁷ Według klasyfikacji ISCED.

⁴⁸ Jednym z celów tego wskaźnika jest obserwacja mobilności studentów pomiędzy dziedzinami kształcenia. Obserwacja wysokiego poziomu konwersji z dziedziny A do dziedziny B może być sygnałem „rynkowego” zapotrzebowania na odpowiednie studia interdyscyplinarne.

Kod	Definicja	jednostka miary	Przekroje									Źródło danych	Rekomendacja kierunku	
			Sektor		Typ uczelni				Stopnie kształcenia					Dziedziny badań/kształcenia ⁴⁷
			publiczny	niepubliczny	uczelnie zawodowe	kolegia akademickie	uczelnie akademickie	uczelnie badawcze	I	II	III			
M5	Odsetek liczby zagranicznych studentów, którzy przyjechali na stypendium Erasmusa do Polski w łącznej liczbie studentów w Polsce	%	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Erasmus	Wzrost	
M6	Liczba „osobodni” wyjazdów zagranicznych polskich pracowników naukowo-dydaktycznych w celach naukowo-dydaktycznych na jednego pracownika naukowo-dydaktycznego.	liczba	x	x	x	x	x	x				x	Erasmus	Wzrost
M7	Odsetek pracowników naukowo-dydaktycznych, którzy stopień doktora lub doktora habilitowanego uzyskali w innej uczelni w całkowitej liczbie pracowników naukowo-dydaktycznych	%	x	x	x	x	x	x				x	uczelnia	Wzrost
M8	Odsetek pracowników naukowo-dydaktycznych, którzy po doktoracie spędzili co najmniej dwa lata w innym ośrodku akademickim w kraju lub za granicą w całkowitej liczbie pracowników naukowo-dydaktycznych	%	x	x	x	x	x	x				x	uczelnia	Wzrost
M9	Odsetek pracowników naukowo-dydaktycznych uczelni, którzy uzyskali stopień doktora w uczelni zagranicznej	%	x	x	x	x	x	x				x	uczelnia	Wzrost
M10	Liczba doktorów z zagranicznych uczelni, którzy uczestniczyli w działalności polskich uczelni jako wizytujący badacze przez co najmniej miesiąc	osoby	x	x	x	x	x	x				x	MNiSW	Wzrost
M11	Liczba „osobomiesiący” spędzonych w instytucjach spoza sektora szkolnictwa wyższego przez pracowników naukowo-dydaktycznych	liczba	x	x	x	x	x	x				x	uczelnia	Wzrost
M12	Odsetek osób z tytułem doktora, którzy podjęli pracę w sektorze przedsiębiorstw w łącznej liczbie pracowników naukowo-dydaktycznych z tytułem doktora	%	x	x	x	x	x	x				x	uczelnia	Wzrost

Kod	Definicja	jednostka miary	Przekroje								Źródło danych	Rekomendacja kierunku		
			Sektor		Typ uczelni				Stopnie kształcenia				Dziedziny badań/kształcenia ⁴⁷	
			publiczny	niepubliczny	uczelnie zawodowe	kolegia akademickie	uczelnie akademickie	uczelnie badawcze	I	II				III
M13	Odsetek publikacji realizowanych ze współautorami z innych jednostek badawczych (krajowych, EU, US, inne) w całkowitej liczbie publikacji w czasopismach z listy publikacji wskazanej przez MNiSW	%	x	x	x	x	x	x				x	MNiSW, naukowe bazy danych	Wzrost

10. Konkurencja jako instrument poprawy jakości

10.1. Bezprecedensowy rozwój szkolnictwa wyższego, jaki miał miejsce w Polsce w ciągu ostatnich kilkunastu lat dotyczył głównie uczelni niepublicznych oraz studiów niestacjonarnych na uczelniach publicznych. Rozwój ten odbywał się na zasadach rynkowych, równoważąc przy pomocy ceny podaż kształcenia ze strony uczelni z popytem studentów. Pomimo nadzoru PKA nad jakością kształcenia, to właśnie w najbardziej konkurencyjnym segmencie sektora szkolnictwa wyższego koncentruje się najwięcej nieprawidłowości, które przejawiają się niską (przeciętnie) jakością kształcenia.

10.2. W obszarze badań i kształcenia finansowanego ze środków publicznych bodźce do konkurencji jakością też są zdecydowanie zbyt słabe. Sposób podziału środków finansowych między poszczególne uczelnie nie różnicuje ich w wystarczającym stopniu ze względu na jakość prowadzonego kształcenia i badań naukowych, nie tworząc motywacji do podnoszenia jakości i dostosowywania oferty edukacyjnej do potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym rynku pracy.

10.3. Zmiany proponowane w niniejszym rozdziale mają na celu zwiększenie roli mechanizmów konkurencji jakością w szkolnictwie wyższym. Oznacza to z jednej strony konieczność zwiększenia zakresu finansowania publicznego dostępnego na zasadach konkursowych (zarówno w obszarze badań, jak i dydaktyki), z drugiej zaś dostarczenia kandydatom na studia informacji pozwalających, w większym stopniu niż do tej pory, ocenić jakość oferty dydaktycznej poszczególnych uczelni.

10.A. Wprowadzenie kontraktów na zadania dydaktyczne uczelni⁴⁹

10.4. Zmienione zostaną zasady finansowania działalności dydaktycznej uczelni ze środków publicznych. Zmiany te będą polegać na zastąpieniu dotacji stacjonarnej przez **dotację dydaktyczną** oraz **dotację stabilizacyjną**.

10.5. Dotacja stabilizacyjna będzie skierowana do uczelni publicznych, a jej celem będzie zapewnienie minimalnego poziomu finansowania niezbędnego do utrzymania w stanie niepogorszonym posiadanej infrastruktury dydaktycznej i badawczej. Za pomocą tej dotacji rozdzielana będzie niewielka część środków publicznych na szkolnictwo wyższe.

⁴⁹ Szczegółowe zasady funkcjonowania proponowanego systemu finansowania zaprezentowano w rozdziale 13. W niniejszym punkcie przedstawiono jedynie te zmiany systemu finansowania, które zwiększają zakres konkurencji o środki publiczne między uczelniami.

10.6. Główna część publicznego finansowania działalności dydaktycznej będzie alokowana poprzez dotację dydaktyczną. Dotacja ta będzie kierowana do akredytowanych uczelni publicznych i niepublicznych w wyniku otwartych konkursów. Przedmiotem konkursu będzie kontrakt na wykształcenie określonej przez Ministra liczby studentów w poszczególnych grupach programów dyplomowych i na poszczególnych stopniach studiów. Kształcenie to będzie finansowane ze środków publicznych i będzie dotyczyć studiów w trybie standardowym. Spośród przedstawionych w ramach danego konkursu ofert będą wybierane najkorzystniejsze, przy czym kryteria wyboru zgłaszanych ofert będą koncentrować się na ocenie jakości kształcenia (szczegółowy zakres proponowanych kryteriów w rozdziale 13). Wyniki postępowania konkursowego będą upubliczniane w sposób umożliwiający łatwe porównanie ofert według wybranych kryteriów, a także przesłanie historii kontraktów otrzymanych przez daną uczelnię lub program dyplomowy.

10.7. Uczelnie będą mieć pełną swobodę dysponowania środkami finansowymi w ramach całości dotacji dydaktycznej i badawczej (p. 10.B). Będą rozliczane z wykonania zadań określonych w kontraktach, do których realizacji zobowiążą się przyjmując dotację, nie zaś z poszczególnych pozycji kosztowych. Opłaty pobierane od studentów studiujących w trybie standardowym na programie dyplomowym poza kontraktem nie mogą być wyższe, niż dotacja przypadająca na jednego studenta na tym samym programie dyplomowym w ramach kontraktu.

Uzasadnienie

10.8. Środki budżetowe na działalność dydaktyczną uczelni są rozdzielane obecnie w ramach dotacji stacjonarnej na podstawie tzw. algorytmu. Konstrukcja algorytmu jest praktycznie pozbawiona elementów jakościowej oceny pracy uczelni. Praktyka pokazuje, że zmiany struktury podziału puli środków publicznych w ramach tej dotacji między poszczególne uczelnie są bardzo ograniczone i premią jedynie ekstensywny wzrost uczelni. Ponadto w obecnym systemie prawo do otrzymania dotacji stacjonarnej mają jedynie uczelnie publiczne. W efekcie finansowe bodźce do podnoszenia jakości kształcenia w uczelniach publicznych są ograniczone. Powyższe tezy znajdują również odzwierciedlenie w dokumencie *„Założenia do nowelizacji ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki”*, według którego jednym z celów reformy szkolnictwa wyższego powinno być *„doprowadzenie do przełomu w jakości kształcenia w uczelniach wyższych poprzez projakościową nowelizację dotacji stacjonarnej”*.

10.9. Zmiany proponowane w zakresie publicznego finansowania działalności dydaktycznej polegają na wprowadzeniu mechanizmu konkurencji zarówno wewnątrz sektora uczelni publicznych, jak i między uczelniami publicznymi i niepublicznymi. Dostęp do środków publicznych będą miały te uczelnie, które zagwarantują najwyższą jakość oferowanego kształcenia.

10.10. Proponowany mechanizm nie tylko zapewni przejrzystość i przyczyni się do efektywnej alokacji środków publicznych, lecz wymusi także konkurowanie jakością o studentów pozakontraktowych. Nieotrzymanie kontraktu przez daną uczelnię będzie bowiem oznaczać, że oferowane przez nią kształcenie charakteryzuje się niższą jakością lub, że uczelnia oferuje studia droższe niż przeciętnie na rynku. Publiczna dostępność wyników postępowań konkursowych

ułatwi przyszłym studentom ocenę oferty dydaktycznej poszczególnych uczelni. Spowoduje również, że uczelnie, które nie uzyskają kontraktów ze względu na niespełnienie wymaganych kryteriów formalnych, a więc zbyt niską ocenę oferty złożonej w konkursie lub zbyt wysoką cenę będą musiały:

- ▶ oferować niższe ceny na studiach w trybie standardowym niż uczelnie, które otrzymały kontrakt lub
- ▶ oferować wyższe ceny niż przewidziane w ramach kontraktów, lecz przekonać kandydatów na studia, że oferta uzasadnia tę cenę.

10.11. System kontraktowy będzie narzędziem prowadzenia polityki edukacyjnej mającej na celu lepsze dopasowanie struktury kształcenia na poziomie wyższym do potrzeb społecznych, w tym rynku pracy.

10.12. Kontraktowy system finansowania uczelni (w tym finansowania działalności dydaktycznej) funkcjonuje m.in. w Australii, Austrii, Danii, Estonii, Finlandii, Grecji, na Łotwie, Słowacji oraz na Węgrzech.

Zagrożenia⁵⁰

- ▶ Niedostosowana do potrzeb gospodarki struktura kształcenia studentów ze względu na ekspercki (a nie rynkowy) sposób określania tej struktury.
- ▶ Nieprzygotowanie uczelni publicznych do działania w warunkach konkurencji.
- ▶ Trudności organizacyjne związane z wprowadzeniem procesu kontraktowania kształcenia i kalkulacji dotacji stabilizacyjnej.

10.B. Rozszerzenie konkursowego finansowania badań⁵¹

10.13. W celu zwiększenia zakresu finansowania, które będzie rozdzielane na zasadach konkursowych, proponuje się zniesienie dotacji na działalność statutową podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni i dotacji na badania własne uczelni w obecnej postaci.

10.14. Wydatki uczelni publicznych związane z utrzymaniem posiadanej infrastruktury badawczej będą w części finansowane w ramach dotacji stabilizacyjnej (por. 10.A oraz rozdział 13).

10.15. Oddzielny strumień finansowania zostanie skierowany do uczelni akademickich jako dotacja na rozwój potencjału badawczego. Dotacja ta będzie alokowana na podstawie konkursu,

⁵⁰ Przedstawione tu ryzyka opisano szczegółowo w rozdziale 13.

⁵¹ System finansowania badań ze środków publicznych został opisany szczegółowo w rozdziale 13. W rozdziale 7 przedstawiono zasady ewaluacji badań naukowych.

w którym uczelnie będą mogły występować o sfinansowanie przedsięwzięć badawczych, kosztów zatrudnienia badaczy po doktoracie (*post-doc*), finansowania infrastruktury badawczej itp. Dopuszczalne będzie połączenie przyznania dotacji z udzieleniem gwarancji finansowania realizacji tych samych zadań badawczych w kolejnych latach. Kryteria wyboru będą uwzględniać potencjał badawczy oraz dorobek naukowy uczelni ubiegającej się o dotację w odpowiedniej dziedzinie (na podstawie ewaluacji dokonywanej przez KEJN), a także merytoryczną ocenę zgłaszanych przedsięwzięć. Ponadto preferowane będą projekty, dla których uczelnie występujące o dotacje zapewniły częściowe finansowanie z innych źródeł (niepublicznych).

10.16. Znaczna część środków przekazywanych obecnie w ramach dotacji statutowej zostanie przeznaczona na finansowanie projektów badawczych zgłaszanych przez zespoły badawcze (granty badawcze). Tak jak dotąd, o granty będą mogły ubiegać się, za pośrednictwem wybranej uczelni, zespoły badawcze uczelni publicznych i niepublicznych dowolnego typu, przy czym osoby wchodzące w skład zespołu badawczego mogą pochodzić z różnych uczelni. Kryteria wyboru będą koncentrować się na merytorycznej ocenie zgłoszonych projektów oraz ocenie dorobku naukowego członków zespołu badawczego. W przyznanym finansowaniu będzie wyodrębniana premia dla kierownika zespołu badawczego i narzut dla uczelni.

Uzasadnienie

10.17. Udział środków na finansowanie projektów badawczych, przyznawanych po przeprowadzeniu postępowania konkursowego jest niski (ok. 20% środków). Obecnie około 60% publicznych środków na badania naukowe jest dystrybuowane na niezbyt klarownych zasadach w ramach dotacji na działalność statutową. Niejasne są zarówno kryteria akceptacji wniosków, jak i ustalania wysokości dotacji, w tym – sposobu uwzględniania oceny parametrycznej.

10.18. Struktura i mechanizmy finansowania badań naukowych niedostatecznie sprzyjają promowaniu wysokiej jakości badań. Postulowane zwiększenie udziału środków rozdzielanych na zasadach konkurencyjnych oraz jasne powiązanie kryteriów podziału tych środków z dokonaniem naukowymi będzie istotnym bodźcem poprawy jakości badań naukowych prowadzonych w polskich uczelniach.

Zagrożenia

- ▶ Nie jest znany model rozdysponowywania środków na badania naukowe i działalność statutową według nowego projektu ustawy o finansowaniu nauki.
- ▶ W niektórych uczelniach publicznych (szczególnie w okresie bezpośrednio po wprowadzeniu zmian) wielkość środków publicznych na badania może istotnie spaść.

10.C. Wzmocnienie niecenowych mechanizmów konkurencji o studentów

10.19. Jednym z działań prowadzących do wzmocnienia mechanizmów konkurencji opartych na jakości kształcenia będzie zdecydowane poszerzenie zbioru informacji na temat jakości kształcenia poszczególnych uczelni oraz zwiększenie ich publicznej dostępności (listę kategorii danych dotyczących szkolnictwa wyższego, które będą regularnie gromadzone i udostępniane zaproponowano w rozdziale 12.B). Udostępnione zostaną internetowe bazy danych umożliwiające łatwe porównanie uczelni, m.in. na podstawie informacji o:

- ▶ ofertach konkursowych składanych w procesie kontraktowania zadań dydaktycznych ze środków publicznych, ocenach tych ofert i przyznanych uczelniom kontraktach dydaktycznych;
- ▶ akredytacjach i ewaluacjach dokonywanych przez PKA i KEJN;
- ▶ miejscu polskich uczelni w najważniejszych rankingach krajowych i międzynarodowych.

10.20. Dodatkowo zostaną podjęte działania mające na celu wzmocnienie mechanizmów konkurencji w obszarze dopasowania oferty kształcenia uczelni do potrzeb rynku pracy i rozpoznawalności uczelni wśród pracodawców:

- ▶ Zostanie uruchomione badanie kariery absolwentów na rynku pracy. Badanie będzie miało charakter cykliczny i będzie prowadzone centralnie (w formie badania internetowego) na podstawie bazy danych zgromadzonych w rejestrze studentów i absolwentów (por. rozdz. 12.C). Udostępniane będą dane przekrojowe pozwalające łatwo porównać osiągnięcia absolwentów danej uczelni lub danej grupy programów dyplomowych na rynku pracy.
- ▶ Wyniki badań na temat przyszłego popytu na kwalifikacje absolwentów oraz bieżącego dopasowania podaży i popytu na pracę osób z wykształceniem wyższym (prowadzone dla potrzeb procesu kontraktowania zadań dydaktycznych ze środków publicznych) będą upubliczniane w formie odpowiednio zaprojektowanej bazy internetowej.
- ▶ Na podstawie wyników cyklicznego regionalnego badania satysfakcji pracodawców z przygotowania absolwentów uczelni do pracy (por. 8.D) zostanie stworzona i udostępniona ogólnopolska baza danych.
- ▶ W miejsce obecnych dyplomów państwowych potwierdzających ukończenie studiów wyższych zostaną wprowadzone dyplomy poszczególnych uczelni (sygnowane godłem uczelni).

10.21. W celu zwiększenia ochrony praw studentów na uczelni zostanie nałożony obowiązek podpisywania umów ze studentami. Częścią umowy będzie m.in. oferta kształcenia na danym programie dyplomowym upubliczniana przez uczelnię w materiałach informacyjnych i promocyjnych. Sposób wywiązywania się z zawartych ze studentami umów będzie częścią oceny akredytacyjnej i ewaluacyjnej formułowanej przez PKA.

Uzasadnienie

10.22. Rynek kształcenia na poziomie wyższym charakteryzuje się asymetrią informacji – jedna ze stron transakcji ma pełniejsze i dokładniejsze informacje dotyczące przedmiotu transakcji. W przypadku kształcenia na poziomie wyższym asymetria dotyczy informacji o jakości oferowanego kształcenia i jego przydatności na rynku pracy: w momencie podjęcia decyzji o wyborze danej uczelni kandydat na studia, w przeciwieństwie do uczelni, nie dysponuje taką informacją. Uczelnia może w tej sytuacji udostępniać potencjalnym studentom tylko te informacje, które czynią jej ofertę bardziej korzystną, a także zawrzeć w ofercie zobowiązania, których w czasie trwania umowy nie będzie realizować. W takiej sytuacji jedynym łatwo porównywalnym elementem ofert różnych uczelni jest cena, której poziom nie wiąże się jednoznacznie z oferowaną jakością kształcenia. Proponowane rozwiązania mają za zadanie ograniczenie negatywnych skutków asymetrii informacji między kandydatami na studia a uczelnią. Rozwiązania te mają poszerzyć zestaw informacji dostępnych dla studentów przed dokonaniem wyboru oferty danej uczelni, tak aby kandydat na studia mógł oprzeć swą decyzję na jak najbardziej obiektywnych kryteriach oceniających rzeczywisty zakres i jakość kształcenia dostarczanego przez uczelnię.

10.23. Obecnie informacje pozwalające na taką weryfikację są bardzo ograniczone i trudno dostępne. Na przykład wyniki badań podaży i popytu na pracę osób z wyższym wykształceniem czy poziomu bezrobocia i zarobków absolwentów nie są dzisiaj dostępne w formie odnoszącej się bezpośrednio do szkolnictwa wyższego. Monitorowanie lokalnego rynku pracy i rynku edukacyjnego należy, co prawda, do obowiązków Wojewódzkich i Powiatowych Rad Zatrudnienia, jednak ich sprawozdania nie trafiają do opinii publicznej i nie są wykorzystywane ani przez uczelnie, ani przez kandydatów na studia. W efekcie wprowadzonych zmian istotnie wzrośnie dostępność ocen jakości kształcenia w danej uczelni pochodzących nie tylko z PKA, lecz także z weryfikacji umiejętności absolwentów na rynku pracy oraz monitoringu podaży i popytu na pracę osób z wykształceniem wyższym. Zmniejszeniu asymetrii informacji i wzmocnieniu mechanizmów konkurencji mają również służyć działania zwiększające rozpoznawalność uczelni wśród pracodawców i dostosowujące ofertę w zakresie kształcenia do rzeczywistych wymagań rynku pracy.

10.24. Nałożenie na uczelnie obowiązku zawierania umów ze studentami oraz uwzględnienie stopnia realizacji umowy w procesie oceny przez PKA skłoni uczelnie do ściślejszego przestrzegania podjętych zobowiązań i odejścia od formułowania nierealistycznych ofert.

10.25. Proponowane powyżej działania stosowane są już obecnie w innych krajach. Najbardziej rozbudowane systemy zbierania danych dotyczących regionalnego rynku pracy i ich upowszechniania w powiązaniu ze szkolnictwem wyższym funkcjonują w USA: np. [system w stanie Floryda](#), który udostępnia m.in. dane o poziomie zatrudnienia oraz spodziewanych zarobkach wedle poziomu i typu wykształcenia. Istnieje również wiele wzorców badania satysfakcji studentów i absolwentów, np. brytyjski [program The National Student Survey](#), amerykański [National Student Engagement Survey](#), kanadyjski [National Graduates Survey](#), czy też australijski [Graduate Destination Survey, Course Experience Questionnaire i Australasian Survey of Student Engagement](#). Agencje prowadzące badania rynku pracy są albo częścią

instytucji statystycznych (Kanada), albo prywatną instytucją badania rynku (Wielka Brytania), albo niezależną fundacją typu *non-profit* (Australia).

Zagrożenia

- ▶ Brak wystarczającego zainteresowania kandydatów na studia weryfikacją jakości kształcenia uczelni na podstawie dostępnych informacji.
- ▶ Utrzymanie się istotnej roli ceny jako czynnika decydującego o wyborze oferty studiów.
- ▶ Niska zwrotność internetowych badań ankietowych – brak zainteresowania studentów i absolwentów uczestnictwem w dobrowolnym programie.
- ▶ Niskie zainteresowanie pracodawców współudziałem w procesie kształcenia studentów oraz ewaluacji kwalifikacji absolwentów uczelni.

Mierniki realizacji celu strategicznego *Konkurencja*

Kod	Definicja	Jednostka miary	Przekroje										Źródło danych	Rekomendacja kierunku
			Sektor		Typ uczelni				Stopnie kształcenia			Dziedziny badań/kształcenia ⁵²		
			publiczny	niepubliczny	uczelnie zawodowe	kolegia akademickie	uczelnie akademickie	uczelnie badawcze	I	II	III			
K1	Odsetek środków prywatnych w przychodach z działalności badawczej	%	x	x	x	x	x	x					uczelnie	Wzrost
K2	Odsetek środków pozyskanych z projektów UE w przychodach uczelni	%	x	x	x	x	x	x					uczelnie	Wzrost
K3	Odsetek środków publicznych na SW rozdzielanych na zasadach konkurencyjnych	%	x	x	x	x	x	x					uczelnie	Wzrost
K4	Środki z budżetu UE pozyskane przez polskie uczelnie jako procent całkowitego budżetu UE dostępnego dla europejskich uczelni	%	x	x	x	x	x	x					uczelnie	Wzrost
K5	Relacja sumy wariancji wyników matur studentów mierzonej wewnątrz uczelni do wariancji między uczelniami ⁵³	%	x	x	x	x	x	x				x	uczelnie	niższa

⁵² Według klasyfikacji ISCED.

⁵³ Im niższa wartość współczynnika, tym bardziej przeciętne wyniki matur studentów w uczelniach różnią się między uczelniami i tym mniej różnią się w ramach danej uczelni. Współczynnik ten mierzy więc efekty konkurencji uczelni o najlepszych studentów.

11. Efektywność wykorzystania zasobów

11.1. Niezbędne zmiany w szkolnictwie wyższym będą przebiegać w warunkach poważnej nierównowagi finansowej budżetu państwa. Nawet jeśli rozwój szkolnictwa wyższego i nauki zostanie uznany za priorytet polityki gospodarczej, trudno oczekiwać istotnego wzrostu obciążenia budżetu państwa tymi wydatkami (por. rozdz. 2). Ze względu na te uwarunkowania kluczowego znaczenia nabierają więc przedsięwzięcia podejmowane na poziomie całego systemu i poszczególnych uczelni, które pozwolą zwiększyć efektywność wykorzystania dostępnych środków finansowych.

11.2. Proponujemy rozszerzenie kompetencji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, polegające na przekazaniu mu uprawnień do powoływania, przekształcania i likwidacji uczelni publicznych. Ważnym zadaniem na najbliższe lata będzie dokonanie racjonalnej restrukturyzacji uczelni, w szczególności konsolidacji, co będzie sprzyjać efektywniejszemu wykorzystaniu zasobów oraz podniesieniu pozycji konkurencyjnej polskich uczelni. Ważnym narzędziem efektywniejszego wykorzystania środków finansowych będą konkurencyjne zasady finansowania uczelni opisane w rozdziale 10 (por. 10.A i 10.B).

11.3. Utrwalenie, mającej obecnie miejsce, unii personalnej ministra właściwego do spraw nauki oraz ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego ułatwi efektywne wykorzystanie środków na kształcenie i badania, bowiem w uczelniach te dwa obszary działalności są ze sobą nierozzerwalnie splecione.

11.4. Niezbędnym warunkiem efektywnego wykorzystania kadry naukowo-dydaktycznej są zmiany systemu płac, które pozwolą powiązać poziom wynagrodzenia ze stopniem i jakością realizacji zadań dydaktycznych i badawczych. Pozwoli to na odejście od systemu, w którym dochody kadry akademickiej w zbyt dużym stopniu pochodzą ze dodatkowego zatrudnienia.

11.5. Bardziej efektywne wykorzystanie zasobów materialnych i kadrowych przez uczelnie będzie również możliwe dzięki wprowadzeniu uzupełniającego semestru wakacyjnego.

11.A. Usprawnienie zarządzania strategicznego szkolnictwem wyższym przez państwo

11.6. Wprowadzona zostanie zasada, iż ten sam minister pełni funkcje ministra właściwego do spraw nauki oraz ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego.

11.7. Kompetencje powoływania, przekształcania i likwidacji uczelni publicznych zostaną przekazane ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

Uzasadnienie

11.8. W uczelniach istnieje ściśle powiązanie działalności dydaktycznej i naukowej. Trwałe połączenie nadzoru nad tymi obszarami zwiększy więc efektywność wykorzystania publicznych środków przekazywanych uczelniom. W efekcie proponowanych zmian, istniejące obecnie powiązanie obu tych funkcji nabrałoby trwałego charakteru.

11.9. Wobec spodziewanych zmian w strukturze uczelni publicznych, powierzenie kompetencji tworzenia, przekształcania i likwidacji uczelni publicznych ministrowi właściwemu ds. szkolnictwa wyższego i nauki ułatwi sprawne podejmowanie racjonalnych decyzji, zmniejszając presję populistycznych debat parlamentarnych i partykularnych interesów w regionach.

11.B. Racjonalizacja systemu publicznego szkolnictwa wyższego

11.10. Zostanie dokonana analiza celowości przekształceń w systemie uczelni publicznych, biorąca pod uwagę:

- ▶ regionalne prognozy demograficzne,
- ▶ efektywne wykorzystanie zasobów materialnych i kadrowych,
- ▶ zapewnienie studentom szerokiej oferty edukacyjnej w ramach jednej uczelni,
- ▶ podniesienie międzynarodowej pozycji polskich uczelni.

11.11. Uczelnie publiczne i niepubliczne uzyskają zdolność upadłościową.

Uzasadnienie

11.12. Polski system szkolnictwa wyższego wyróżnia się znacznym rozdrobnieniem. Wielkość uczelni publicznych jest bardzo zróżnicowana. W niewielkich ośrodkach akademickich funkcjonuje obok siebie kilka uczelni, które, wobec perspektywy niżu demograficznego w rocznikach studenckich oraz starzenia się kadry akademickiej, mogą nie mieć szans na samodzielne funkcjonowanie, szczególnie w sytuacji wprowadzenia konkurencyjnych zasad finansowania kształcenia (rozdz. 10.A). Polskim uczelniom w efektywnym funkcjonowaniu przeszkadza ich niezrównoważona struktura dziedzinowa: w uniwersytetach rozbudowane są dyscypliny podstawowe, na których opiera się bardzo niewiele dyscyplin aplikacyjnych, natomiast w uczelniach medycznych, technicznych, rolniczych i ekonomicznych struktura dziedzin kształcenia jest odwrotna.

11.13. Struktura polskich uczelni zdecydowanie odbiega od doświadczeń krajów rozwiniętych, gdzie uniwersytet jest często uczelnią obejmującą dyscypliny humanistyczne, społeczne, przyrodnicze, ścisłe, medyczne, techniczne i rolnicze, a nawet artystyczne. Kadłubowe, „branżowe” polskie uczelnie nie mają szans funkcjonować efektywnie, zapewniać szerokiej oferty

kształcenia wysokiej jakości i konkurować z uczelniami zagranicznymi. Przedstawienie szczegółowych propozycji przekształceń wychodzi poza ramy niniejszego dokumentu, jest jednak jednym z największych wyzwań, przed którymi stoi polskie szkolnictwo wyższe.

11.14. Wprowadzenie do Prawa upadłościowego i naprawczego możliwości upadłości uczelni uprości proces likwidacji i konsolidacji uczelni.

Zagrożenia

- ▶ Niechęć środowisk uczelni, które miałyby ulec przekształceniom.

11.C. Zwiększenie elastyczności systemu wynagrodzeń nauczycieli akademickich

11.15. Uczelnie publiczne uzyskają prawo samodzielnego kształtowania systemów płacowych w ramach posiadanych środków. Wynagrodzenia pracowników uczelni publicznych nie będą podlegały przepisom ustawy o kształtowaniu wynagrodzeń w sferze budżetowej.

11.16. W celu ustalania wysokości dotacji dydaktycznej w ramach kontraktów na działalność dydaktyczną (por. 10.A i rozdz. 13), corocznie określany będzie normatywny wskaźnik wzrostu wynagrodzeń nauczycieli akademickich. Wskaźnik ten nie będzie obligował uczelni do odpowiedniej regulacji płac. Zasady polityki płacowej będzie zatwierdzała rada powiernicza (por. 12.A) na wniosek kolegium rektorskiego.

Uzasadnienie

11.17. Obowiązujące przepisy uniemożliwiają elastyczne dostosowywanie systemów płacowych do potrzeb i specyfiki uczelni oraz różnicowanie płac odpowiadające jakości pracy poszczególnych pracowników naukowo-dydaktycznych. W tej sytuacji różnicowanie dochodów z pracy akademickiej jest realizowane w postaci różnego rodzaju dodatkowych umów. Zatrudnianie na uczelni twórczych osób posiadających uznany, znaczący dorobek wymaga zaoferowania im odpowiednich wynagrodzeń, co obecnie nie jest możliwe.

Zagrożenia

- ▶ Blokowanie elastycznej polityki płacowej przez związki zawodowe.

11.D. Usprawnienie systemów zarządzania uczelniami publicznymi

11.18. W uczelniach publicznych wdrożone zostaną procedury controllingu strategicznego i finansowego. Wprowadzone zostaną zintegrowane systemy informatyczne wspomagające zarządzanie kluczowymi obszarami działania uczelni. Systemy te w szczególności obejmą finanse (rachunkowość finansową i zarządczą, *controlling*), kadry i płace, zarządzanie tokiem studiów i sprawami studenckimi, zarządzanie zasobami lokalowymi oraz systemy informacji strategicznej.

11.19. Zostaną stworzone programy kształcenia administracji akademickiej (jako studia II stopnia lub podyplomowe), oparte na dobrych praktykach zagranicznych.

11.20. Uruchomione zostaną programy wymiany najlepszych praktyk raportowania strategicznego pomiędzy kadrą zarządczą, także z uczelni zagranicznych.

Uzasadnienie

11.21. Warunkiem efektywnego gospodarowania uczelniami są sprawnie funkcjonujące procedury controllingu finansowego i strategicznego umożliwiające budżetowanie kosztów i przychodów według zdefiniowanych reguł oraz analizy odchyleń realizacji od planu.

11.22. Efektywne zarządzanie tak skomplikowaną organizacją, jaką jest uczelnia wymaga korzystania z systemów informatycznych, dostosowanych do specyfiki jej funkcjonowania. Klarowne raportowanie kluczowych wskaźników jest niezbędne zarówno dla zarządzających, jak też organów nadzoru.

11.23. Dotkliwym problemem szkolnictwa wyższego jest brak profesjonalnej kadry administracyjnej. Wprowadzenie dedykowanych programów kształcenia, opartych na doświadczeniach zagranicznych, może służyć podniesieniu kwalifikacji dotychczasowych pracowników administracji, jak też przyciągnąć do tej pracy nowe osoby. W efekcie wprowadzenia proponowanych zmian, decydenci dysponować będą narzędziami oraz wykwalifikowanym personelem, co umożliwi zarządzanie strategiczne oparte na faktach oraz monitoring postępów w realizacji strategii.

Zagrożenia

- ▶ Wysokie koszty wdrożeń zintegrowanych systemów informatycznych, przy niskiej świadomości długookresowych korzyści związanych z ich zastosowaniem.
- ▶ Brak kultury zarządzania strategicznego (operacjonalizacja celów, *controlling* finansowy etc.) na polskich uczelniach.
- ▶ Brak doświadczeń w obszarze wykorzystania systemów informacji strategicznej na uczelniach wyższych.

11.E. Wprowadzenie semestru wakacyjnego

11.24. Zajęcia w uczelniach będą odbywały się w systemie trójsemestralnym, czyli w dwóch tradycyjnych semestrach trwających po 15 tygodni: jesienno-zimowym i wiosenno-letnim oraz dodatkowym, krótszym semestrze wakacyjnym. Przez rok akademicki będzie się nadal rozumieć semestr zimowy i wiosenny.

Uzasadnienie

11.25. System podziału roku akademickiego na trzy okresy studiowania zwiększa efektywność wykorzystania zasobów przestrzennych uczelni i umożliwia bardziej elastyczną organizację czasu pracy kadry dydaktycznej. Semestr letni – traktowany jako rezerwowowy – daje możliwość studentom trybu standardowego uzupełnienia brakujących zaliczeń, a studentom trybu przedłużonego umożliwia studiowanie mniej intensywne, ale rozłożone na cały rok kalendarzowy. W wielu krajach uczelnie prowadzą działalność dydaktyczną przez cały rok – w uczelniach amerykańskich semestr letni, czyli *summer session* jest standardem. W Wielkiej Brytanii system trójsemestralny stosuje wiele uczelni – uzupełniające studia magisterskie trwają 12 miesięcy. W systemie trójsemestralnym działa także prestiżowa Ecole Supérieure de Commerce de Paris.

Mierniki realizacji celu strategicznego *Efektywność*

Kod	Definicja	jednostka miary	Przekroje										Źródło danych	Rekomendacja kierunku
			Sektor		Typ uczelni				Stopnie kształcenia			Dziedziny badań/kształcenia ⁵⁴		
			publiczny	niepubliczny	uczelnie zawodowe	kolegia akademickie	uczelnie akademickie	uczelnie badawcze	I	II	III			
E1	Prywatna wartość bieżąca netto (NPV) dla osoby z wyższym wykształceniem ⁵⁵	USD PPS	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	OECD	Wzrost
E2	Publiczna wartość bieżąca netto (NPV) dla osoby z wyższym wykształceniem ⁵⁶	USD PPS	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	OECD	Wzrost
E3	Liczba cytowań publikacji, których współautorem jest pracownik naukowo-dydaktyczny afiliowany w polskiej uczelni w czasopismach z listy określonej przez MNiSW na 100 pracowników naukowo-dydaktycznych	Liczba	x	x	x	x	x	x				x	bazy naukowe (typu TWK ⁵⁷)	Wzrost
E4	Liczba polskich uczelni na liście rankingowej <i>Academic Ranking of World Universities</i> (ARWU) wśród pierwszych 500 uczelni	Liczba											ARWU	Wzrost
E5	Liczba publikacji, których współautorem jest pracownik naukowo-dydaktyczny afiliowany w polskiej uczelni w czasopismach z listy określonej przez MNiSW na 100 pracowników naukowo-dydaktycznych	liczba	x	x	x	x	x	x				x	uczelnie	Wzrost

⁵⁴ Według klasyfikacji ISCED.

⁵⁵ Opis metodologiczny w opracowaniu OECD *Education at a Glance*, 2009, s. 152 i następne.

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ TWK - Thomson Web of Knowledge.

Kod	Definicja	jednostka miary	Przekroje								Źródło danych	Rekomendacja kierunku		
			Sektor		Typ uczelni				Stopnie kształcenia				Dziedziny badań/kształcenia ⁵⁴	
			publiczny	niepubliczny	uczelnie zawodowe	kolegia akademickie	uczelnie akademickie	uczelnie badawcze	I	II				III
E6	Odsetek uczelni posiadających wdrożony zintegrowany system informatyczny w kluczowych obszarach (finanse, controlling, obsługa studenta) w całkowitej liczbie uczelni ⁵⁸	%	x	x	x	x	x	x				uczelnie	Wzrost	
E7	Odsetek uczelni posiadających wdrożone system controllingu strategicznego i finansowego w całkowitej liczbie uczelni	%	x	x	x	x	x	x				uczelnie	Wzrost	
E8	Procent czasu, w którym powierzchnia dydaktyczna, biurowa i socjalna uczelni jest wykorzystana	%	x	x	x	x	x	x				uczelnie	Wzrost	
E9	Liczba nierozpatrzonych wniosków do PKA o akredytację programu dyplomowego pozostałych na koniec roku kalendarzowego ⁵⁹	Liczba	x	x								uczelnie	Spadek	
E10	Odsetek studentów studiujących w trzecim semestrze w łącznej liczbie studentów	%	x	x	x	x	x	x	x	x		x	uczelnie	Wzrost ⁶⁰

⁵⁸ Wdrożenie zintegrowanego systemu informatycznego (klasy ERP: Enterprise Resource Planning) wymusza w praktycznie każdej organizacji (w szczególności: uczelni wyższej) przegląd i optymalizację kluczowych procesów biznesowych. Z tego względu można przyjąć, że organizacje, które **z sukcesem** przeszły wdrożenie takich systemów mają lepiej zorganizowane procesy, co z kolei istotnie wpływa na jakość zarządzania. Należy tu jednak podkreślić, że bardzo istotne jest praktyczne i umiejętne wykorzystanie systemów informacji strategicznej przez władze uczelni.

⁵⁹ Kluczowa dla poprawy efektywności systemu SW w obszarze różnorodności jest nie tylko wysoka aktywność uczelni w opracowywaniu wysokiej jakości programów nauczania, ale również sprawność PKA w rozpatrywaniu odpowiednich wniosków. PKA, dbając oczywiście o jakość, nie może być „wąskim gardłem” w procesie uruchamiania nowych programów. Z tego względu proponujemy (umownie) koniec roku jako moment, który określi liczbę nierozpatrzonych wniosków jako miarę efektywności PKA w tym obszarze.

⁶⁰ Docelowo: stabilizacja na poziomie gwarantującym optymalne wykorzystanie bazy dydaktycznej.

12. Przejrzystość działania

12.1. Warunkiem przejrzystości funkcjonowania uczelni publicznych jest jawność, czyli publiczny dostęp do danych o działalności, zasobach i sytuacji finansowej uczelni oraz rozliczalność, czyli odpowiedzialność władz uczelni, przede wszystkim wobec właściciela i sponsorów, za wykorzystanie środków zgodnie z misją uczelni. Ważnymi elementami przejrzystości jest też klarowny podział kompetencji i stabilne, zrozumiałe dla interesariuszy kryteria podejmowania decyzji.

12.2. Przejrzystość uczelni jest nie tylko obowiązkiem instytucji finansowanej przez podatnika, ale i ważnym instrumentem poprawy efektywności i jakości. Jawność pomaga kandydatom na studia podejmować decyzje o wyborze uczelni na podstawie łatwych do uzyskania i możliwych do weryfikacji danych. Rozliczalność sprawia, że zarówno uczelnie, jak i system szkolnictwa wyższego muszą, działać zgodnie z jasno określoną misją, wizją oraz strategią z precyzyjnie określonymi, mierzalnymi celami.

12.3. W krajach wysokorozwiniętych rozliczalność z wydatkowania środków publicznych, środków pochodzących od sponsorów oraz uzyskanych z czesnego, jak również przejrzystość zarządzania i jawność działań są dziś powszechnie uznawanym standardem funkcjonowania autonomicznych uczelni.

12.A. Wprowadzenie przejrzystego ustroju uczelni opartego na czytelnej odpowiedzialności jej organów

12.4. W uczelniach publicznych zostaną rozdzielone funkcje nadzoru właścicielskiego, zarządzania uczelnią i przedstawicielstwa grup społeczności akademickiej poprzez ukonstytuowanie ich ustroju na współdziałaniu:

- ▶ rady powierniczej,
- ▶ rektora, kanclerza i kwestora wchodzących w skład kolegium rektorskiego stanowiącego władzę wykonawczą uczelni,
- ▶ senatu akademickiego,
- ▶ rady pracowniczej,
- ▶ samorządu studentów.

12.5. Do najważniejszych zadań rady powierniczej będzie należało:

- ▶ nadawanie statutu uczelni na podstawie wniosku kolegium rektorskiego, zaopiniowanego przez senat akademicki, radę pracowniczą i samorząd studentów;
- ▶ powoływanie – na podstawie postępowania konkursowego – rektora, kanclerza i kwestora oraz innych władz uczelni wskazanych w statucie;

- ▶ ocena działania członków kolegium rektorskiego i innych władz uczelni wskazanych w statucie;
- ▶ odwoływanie członków kolegium rektorskiego oraz, na wniosek kolegium rektorskiego, innych wskazanych w statucie władz uczelni;
- ▶ uchwalanie wieloletniego planu strategicznego na podstawie wniosku kolegium rektorskiego, zaopiniowanego przez senat, radę pracowniczą i samorząd studentów, a także ocena realizacji strategii uczelni;
- ▶ wyrażanie zgody na operacje kapitałowe i majątkowe o wartości określonej przepisami wyższego rzędu;
- ▶ ustalanie zasad wynagradzania i premiowania pracowników.

12.6. Rady powiernicze będą powoływane przez Ministra, przy udziale interesariuszy (w tym ze środowiska uczelni). Kandydaci będą wybierani spośród osób spełniających określone wymagania kwalifikacyjne (np. posiadanie stopnia naukowego lub udział w zarządzie instytucji o nie mniejszym budżecie niż uczelnia). Kandydaci na członków rady powierniczej nie mogą piastować innych stanowisk we władzach uczelni.

12.7. Władza wykonawcza uczelni będzie sprawowana w zakresie określonym w statucie przez rektora i kanclerza uczelni. Do kompetencji władzy wykonawczej, na zasadach określonych w statucie, będzie należeć m.in.:

- ▶ powoływanie, przekształcanie i likwidacja jednostek organizacyjnych oraz powoływanie i odwoływanie i kierowników jednostek, a także określanie ich kompetencji;
- ▶ podejmowanie decyzji personalnych;
- ▶ ustalanie regulaminów wewnętrznych, w tym regulaminu studiów – po zasięgnięciu opinii senatu akademickiego i samorządu studentów;
- ▶ reprezentowanie uczelni na zewnątrz, w tym przedkładanie organom akredytacyjnym projektów programów dyplomowych.

12.8. W skład senatu akademickiego będą wchodzić przedstawiciele nauczycieli akademickich oraz, z głosem doradczym przedstawiciele samorządu studentów. Rektor będzie przewodniczącym senatu. Liczebność senatu będzie ustawowo ograniczona (np. do 30 osób). Do kompetencji senatu będzie należała dbałość o jakość kadry naukowo-dydaktycznej, kształcenia oraz badań naukowych, a w szczególności opiniowanie:

- ▶ regulaminu studiów i innych regulaminów, wskazanych w statucie,
- ▶ projektów programów dyplomowych,
- ▶ dużych projektów badawczych,
- ▶ wniosków o powoływanie jednostek organizacyjnych,
- ▶ kandydatów na stanowiska kierowników jednostek organizacyjnych,
- ▶ wniosków o zatrudnienie na stanowiska profesorskie.

12.9. Samorząd studentów i rada pracowników będą reprezentować, odpowiednio, ogół studentów i pracowników uczelni.

12.10. Władze wykonawcze uczelni będą informować radę pracowniczą o:

- ▶ działalności uczelni i jej sytuacji ekonomicznej oraz przewidywanych w tym zakresie zmianach;
- ▶ stanie, strukturze i przewidywanych zmianach zatrudnienia oraz działaniach mających na celu utrzymanie jego poziomu;
- ▶ działaniach, które mogą powodować istotne zmiany w organizacji pracy lub podstawach zatrudnienia.

12.11. Władze wykonawcze uczelni będą:

- ▶ informować samorząd studentów o projektowanych zmianach dotyczących organizacji i warunków studiowania z wyprzedzeniem umożliwiającym wyrażenie opinii przez samorząd;
- ▶ zasięgać opinii samorządu w sprawach dotyczących działalności dydaktycznej uczelni;
- ▶ włączać samorząd studentów do działań w ramach uczelnianego systemu zapewniania jakości;
- ▶ egzekwować przepisy wewnętrznego systemu dyscyplinarnego samorządu studentów.

Uzasadnienie

12.12. Sprawny ład wewnętrzny polega na tym, że organy władzy w organizacji są reprezentowane przez trzy różne podmioty: właściciela, nadzór i zarząd. Funkcje właściciela w uczelniach publicznych powinien sprawować minister powołujący radę powierniczą, odpowiedzialną z kolei za funkcje nadzoru wewnętrznego i powoływanie władz uczelni. W takim modelu funkcje zarządu sprawuje kolegium rektorskie. Zewnętrzny nadzór merytoryczny powinny sprawować organy akredytacji i ewaluacji badań i kształcenia, natomiast zewnętrzny nadzór finansowy – organy kontroli państwowej.

12.13. Jasne rozdzielenie odpowiedzialności i funkcji, stosowane od dawna w uczelniach w USA, jest stopniowo wprowadzane w krajach europejskich. Sposoby powoływania rad i ich skład znacznie się różnią w poszczególnych krajach, jednak ich zadania są podobne. W Austrii, Czechach, Holandii i Słowacji rada powiernicza składa się tylko z zewnętrznych członków (tzn. nie ma w niej pracowników uczelni). W Danii, Irlandii, Włoszech i Szwecji większość członków rady pochodzi z zewnątrz uczelni. Na Litwie, w Portugalii, Słowenii i Norwegii rada składa się z równej liczby członków wewnętrznych i zewnętrznych.

Zagrożenia

- ▶ Trudności z pozyskaniem dostatecznej liczby kandydatów do rad powierniczych ze względu na niski poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce.

12.B. Poszerzenie obowiązków informacyjnych

12.14. Rozszerzone zostaną obowiązki podawania do publicznej wiadomości (w szczególności ogłaszania w Internecie) danych o działalności uczelni oraz o ocenach tej działalności. Informacje te będą publikowane w zakresie użytecznym dla otoczenia społecznego uczelni, a w szczególności kandydatów na studia, dla wszystkich osób (z kraju i zagranicy) zainteresowanych działalnością dydaktyczną i badaniami prowadzonymi w uczelni, dla przedsiębiorstw i instytucji publicznych współpracujących z uczelnią, instytucji (uczelni) partnerskich itp. Wszystkie informacje będą gromadzone i udostępniane w funkcjonalnych bazach danych umożliwiających łatwe porównanie informacji w różnych wymiarach (według typu i formy własności uczelni, lat, województw itp.).

12.15. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego będzie ogłaszać:

- ▶ podstawowe dane statystyczne i wskaźniki dotyczące polskich uczelni i systemu szkolnictwa wyższego;
- ▶ roczne sprawozdania z działalności uczelni publicznych i niepublicznych (w tym o kapitale intelektualnym); sprawozdania uczelni badawczych będą ogłaszane także w języku angielskim;
- ▶ informację o miejscu polskich uczelni w najważniejszych rankingach krajowych i międzynarodowych;
- ▶ informacje o miejscu Polski w rankingach badań naukowych i innowacyjności;
- ▶ informacje o ofertach złożonych przez poszczególne uczelnie, ocenach tych ofert oraz kontraktach przyznanych poszczególnym uczelniom (w ramach konkursów na finansowanie zadań dydaktycznych ze środków publicznych); odpowiednia baza będzie umożliwiać łatwe porównanie uczelni według wybranych kryteriów;
- ▶ wyniki badania karier absolwentów (por. rozdz. 10.C).

12.16. PKA będzie ogłaszać decyzje akredytacyjne i oceny kształcenia, w racjonalnym zakresie, także w języku angielskim.

12.17. KEJN będzie ogłaszać oceny badań naukowych w uczelniach w obrębie poszczególnych dziedzin i dyscyplin; w racjonalnym zakresie, także w języku angielskim.

12.18. Uczelnie będą ogłaszać szczegółową informację o:

- ▶ prowadzonych studiach (programach dyplomowych), zasadach rekrutacji na studia, regulaminie studiów i pobieranych opłatach;
- ▶ systemie zapewniania jakości kształcenia;
- ▶ kadrze nauczającej i jej dorobku badawczym i praktycznym;
- ▶ prowadzonych badaniach naukowych, finansowanych z środków publicznych;
- ▶ projektach realizowanych we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym;

12.19. Uczelnie badawcze powyższe informacje będą publikować także w języku angielskim.

Uzasadnienie

12.20. Podejmowanie właściwych, świadomych decyzji edukacyjnych przez kandydatów na studia i ich rodziców możliwe jest jedynie pod warunkiem uporządkowania i poszerzenia informacji o działalności i ocenie uczelni. Jest to szczególnie istotne dla zwiększenia dostępności studiów i wyrównywania szans edukacyjnych, a więc zwiększenia szeroko rozumianej społecznej efektywności systemu szkolnictwa wyższego.

12.21. Jedną z najczęściej wskazywanych przyczyn słabej współpracy pomiędzy sektorem przedsiębiorstw a uczelniami jest brak wiedzy przedsiębiorców o ofercie badawczej. W wielu analizach porównawczych kapitału intelektualnego na świecie brak jest Polski. Jedną z przyczyn takiego stanu jest brak dostępu do informacji o badaniach i innowacyjności.

12.22. Kompletny system informacji jest również niezbędny do efektywnego zarządzania poszczególnymi uczelniami oraz systemem szkolnictwa wyższego jako całością.

Zagrożenia

- ▶ Niechęć środowiska akademickiego do porównywania się z innymi oraz niechęć do ocen przez otoczenie zewnętrzne.
- ▶ Brak precyzyjnych wytycznych oraz nieefektywny system gromadzenia i prezentacji informacji.
- ▶ Zła promocja zmian: brak wskazania realnych korzyści, jakie mogą odnieść zarówno uczelnie, jak i interesariusze z informacji zawartych w raportach.

12.C. Wprowadzenie ogólnopolskiego rejestru studentów i systemu rejestracji kandydatów na studia

12.23. Zostanie utworzony ogólnopolski rejestr studentów, którego celem będzie gromadzenie danych o sfinansowanych publicznie studiach, które odbyła dana osoba i pomocy materialnej, którą otrzymała w czasie trwania studiów.

12.24. Punktem wyjścia do stworzenia rejestru będzie centralny system rejestracji kandydatów na studia I stopnia we wszystkich uczelniach publicznych i niepublicznych, powiązany z bazą danych wyników egzaminów maturalnych. System będzie obsługiwał kryteria rekrutacyjne poszczególnych uczelni i przekazywał kandydatom informacje o przyjęciu na studia. Kandydat będzie mógł zarejestrować się w jednym serwisie internetowym na wszystkie interesujące go kierunki studiów, we wszystkich uczelniach, a zgłoszenia uszeregować w kolejności preferencji. Pobierając wyniki matury wprost z bazy Komisji Egzaminacyjnej, system będzie wyliczał ranking kandydata dla każdej uczelni i programu dyplomowego według ustalonych przez uczelnię zasad.

Po zakończeniu działania automatycznej procedury każdy kandydat otrzyma informację o zakwalifikowaniu na studia. Dalsza część procedury immatrykulacji będzie przebiegała w wybranej uczelni.

12.25. Za pośrednictwem systemu rejestracji kandydatów będzie można składać podania o promesę stypendium.

Uzasadnienie

12.26. Centralny rejestr studentów jest niezbędnym narzędziem realizacji zadań związanych z proponowanymi zmianami systemu finansowania kształcenia studentów ze środków publicznych. Zgromadzone dane ułatwią również prowadzenia badania ścieżek kariery absolwentów (por. rozdz. 10C).

12.27. Centralny system rejestracji kandydatów na studia ułatwi im porównanie ofert uczelni, pozwoli także znacznie obniżyć koszty rekrutacji, zarówno dla kandydata (brak wielokrotnej opłaty rekrutacyjnej), a także dla uczelni. Będzie też cennym źródłem informacji dla MNiSW, wspomagającym politykę zawierania kontraktów, o których mowa w rozdz. 10A i 13. Centralne systemy rekrutacji na uczelnie publiczne funkcjonują od dawna we Francji, Szwecji i Wielkiej Brytanii, a od niedawna także w Chinach. W wielu uczelniach w Polsce działają internetowe systemy rekrutacji, które mogą być podstawą budowy zintegrowanego systemu dla całego kraju.

12.D. Wprowadzenie przejrzystych zasad polityki kadrowej

12.28. W uczelniach zostanie zachowana dotychczasowa drabina stanowisk: asystent, adiunkt, profesor nadzwyczajny, profesor zwyczajny, a także profesor wizytujący oraz równoległa: lektor lub instruktor, wykładowca, starszy wykładowca, docent. Wymienione stanowiska określane są dalej jako merytoryczne. Zostanie zniesiony ustawowy podział na stanowiska dydaktyczne, naukowo-dydaktyczne i naukowe. Kryteria zatrudnienia na poszczególnych stanowiskach merytorycznych będą określane w statucie.

12.29. Stosunek pracy na stanowiskach merytorycznych będzie nawiązywany w drodze umowy o pracę, przy czym umowa z profesorami zwyczajnymi będzie zawierana na stałe. Umowa będzie określała proporcję zadań dydaktycznych (w tym liczbę godzin zajęć), badawczych i administracyjnych lub innych (np. usług leczniczych lub weterynaryjnych, porad prawnych itp.), do której wykonywania zobowiązuje się pracownik. Zostanie zniesiona ustawowa regulacja tzw. pensum dydaktycznego.

12.30. Umowy o pracę na stanowiskach asystenta i adiunkta będą zawierane na czas określony, łącznie w jednej uczelni nie dłuższy niż 10 lat z okresem wypowiedzenia jak w umowach na czas nieokreślony. Powołanie na stanowisko adiunkta będzie okresem próby przed powołaniem na stanowisko profesora nadzwyczajnego (*tenure track*) lub na stanowisku starszego wykładowcy.

12.31. Zatrudnienie na stanowiskach adiunkta, profesora nadzwyczajnego, profesora zwyczajnego oraz starszego wykładowcy i docenta będzie wymagało posiadania stopnia doktora oraz spełnienia warunków mobilności, o których mowa w rozdz. 9.A. Na stanowiskach starszego wykładowcy, docenta i profesora wizytującego będą mogli być zatrudniani praktycy nieposiadający stopnia doktora. W wyjątkowych przypadkach wybitni praktycy bez stopnia doktora będą mogli być zatrudniani na stanowiskach profesorskich.

12.32. Wykonywanie zadań dydaktycznych lub badawczych poza uczelnią przez pracownika zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy, niezależnie od formy prawnej, wymaga uzyskania zgody władz uczelni w trybie określonym w statucie. Ograniczenie to nie dotyczy prac badawczych wykonywanych w okresie urlopów naukowych.

12.33. Pracownicy merytoryczni będą pracować w nieregulowanym czasie pracy, poza godzinami wynikającymi z konkretnych zadań zleconych przez przełożonych. Pracownicy merytoryczni zatrudnieni w pełnym wymiarze czasu pracy będą mogli podejmować pracę u innego pracodawcy w wymiarze co najwyżej $\frac{1}{2}$ etatu.

12.34. Statut uczelni może uzależnić pierwsze powołanie pracownika merytorycznego na stanowisko profesora od przejścia przez niego procedury habilitacyjnej według procedury opisanej w statucie. Możliwość powołania na stanowisko profesora zwyczajnego nie będzie uzależniona od posiadania tytułu naukowego, aczkolwiek w statucie może być wprowadzona taka zasada.

12.35. Zatrudnianie kadry akademickiej w uczelniach publicznych będzie się odbywało w drodze konkursu. Zasady przeprowadzania konkursu określi statut uczelni. Ogłoszenia o konkursach będą publikowane na stronach internetowych uczelni oraz ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego co najmniej miesiąc przed terminem składania zgłoszeń. Ogłoszenia o konkursach na stanowiska profesorskie w uczelniach akademickich będą publikowane także w języku angielskim.

Uzasadnienie

12.36. Obecna struktura stanowisk pracowników merytorycznych jest nieklarowna, zaliczenie do kategorii pracowników naukowo-dydaktycznych lub dydaktycznych zależy od rodzaju uczelni. Proponuje się odejść od ustawowego ustalania podziału na rodzaje stanowisk i pozostawienie tej kwestii do uznania uczelni. Ustawowe regulowanie wysokości pensum dydaktycznego bardzo utrudnia efektywne wykorzystanie zasobów kadrowych, a zróżnicowanie faktycznej pracochłonności zajęć i innych obowiązków pracownika odbywa się poprzez nieczytelny system zniżek w ramach pensum. Propozycja indywidualnego regulowania proporcji obciążeń pracowników ma wyeliminować powyższe problemy. Należy też zaznaczyć, że ustawowe regulowanie pensum dydaktycznego jest rzadkością w funkcjonujących systemach szkolnictwa wyższego.

12.37. Szanując przywiązanie środowiska akademickiego do habilitacji, proponujemy pozostawienie możliwości przeprowadzania przez uczelnię postępowania habilitacyjnego według ustalonych przez nią zasad, jako wymagania przy zatrudnieniu na stanowisku profesora.

Wymaganie posiadania tytułu naukowego profesora przy zatrudnieniu na stanowisku profesora zwyczajnego pozostawiamy uznaniu uczelni.

12.38. Radykalne ograniczenie wielozatrudnienia ma nastąpić poprzez zakaz podejmowania pracy poza macierzystą uczelnią w wymiarze większym niż 1/2 etatu oraz obowiązek uzyskiwania zgody rektora na prowadzenie działalności dydaktycznej i badawczej poza uczelnią, niezależnie od jej formy prawnej.

12.39. Wymaganie ogłaszania konkursów na zatrudnianie kadry akademickiej na stronach ministerstwa ma służyć nie tylko przejrzystości, ale także zwiększać konkurencję między kadrami akademicką.

Zagrożenia

- ▶ Zbyt mało konkurencyjne wynagrodzenia mogą spowodować, że w dalszym ciągu do konkursów nie będą przystępowały osoby z innych ośrodków.

Mierniki realizacji celu strategicznego *Przejrzystość*

Kod	Definicja	jednostka miary	Przekroje									Źródło danych	Rekomendacja kierunku	
			Sektor		Typ uczelni				Stopnie kształcenia					Dziedziny badań/kształcenia ⁶¹
			publiczny	niepubliczny	uczelnie zawodowe	kolegia akademickie	uczelnie akademickie	uczelnie badawcze	I	II	III			
P1	Odsetek uczelni regularnie (raz w roku) raportujących poziom realizacji celów strategicznych oraz publikujących plany działań na kolejne okresy w całkowitej liczbie uczelni	%	x	x									MNiSW	Wzrost do100%
P2	Odsetek uczelni regularnie (raz w roku) przedstawiających kluczowe dla beneficjentów informacje o swojej działalności oraz kapitale intelektualnym w całkowitej liczbie uczelni ⁶²	%	x	x									MNiSW	Wzrost do 100%
P3	Odsetek uczelni posiadających publicznie dostępną bazę danych o prowadzonych badaniach i publikacjach naukowych pracowników uczelni w całkowitej liczbie uczelni	%	x	x									MNiSW	Wzrost 100%
P4	Liczba użytkowników publicznie (przez Internet) dostępnej centralnej bazy informacji o efektywności uczelni oraz całego systemu SW ⁶³	liczba	x	x									MNiSW	Wzrost 100%

⁶¹ Według klasyfikacji ISCED.

⁶² Rekomendowany zakres raportowanych informacji przedstawiono w punkcie 12B.

⁶³ Zakres publikowanych informacji powinien być określony przez MNiSW. Punktem odniesienia mogą być w szczególności wskaźniki rekomendowane w niniejszej strategii.

Kod	Definicja	jednostka miary	Przekroje								Źródło danych	Rekomendacja kierunku		
			Sektor		Typ uczelni				Stopnie kształcenia				Dziedziny badań/kształcenia ⁶¹	
			publiczny	niepubliczny	uczelnie zawodowe	kolegia akademickie	uczelnie akademickie	uczelnie badawcze	I	II				III
P5	Odsetek uczelni regularnie publikujących dane w rejestrze studentów w całkowitej liczbie uczelni	%	x	x								MNiSW	Wzrost 100%	
P6	Odsetek pracowników naukowo-dydaktycznych posiadających zatrudnienie (dodatkowe) poza uczelnią w łącznej liczbie pracowników naukowo-dydaktycznych	%	x	x								MNiSW	Spadek	

13. System finansowania SW

Główne cele i założenia

13.1. Głównym zadaniem systemu finansowania szkolnictwa wyższego jest podział środków finansowych w sposób gwarantujący z jednej strony wykonanie określonych zadań dydaktycznych i badawczych, z drugiej zaś wykorzystanie środków zgodne z rachunkiem ekonomicznym. Dotychczasowy system finansowania SW w Polsce nie wypełnia tych zadań (por. rozdz. 10 oraz „Diagnoza SW w Polsce” rozdz. 6), stąd jego struktura i sposób rozdziału środków wymaga daleko idących zmian. Zmiany te powinny realizować następujące cele:

- ▶ wspierać dążenie do podniesienia jakości kształcenia i badań naukowych;
- ▶ umożliwiać, w stopniu większym niż do tej pory, konkurowanie uczelni i zespołów badawczych w ubieganiu się o środki na kształcenie i prowadzenie badań naukowych;
- ▶ zapewniać efektywne wykorzystanie środków przeznaczanych na SW;
- ▶ wspierać dywersyfikację źródeł finansowania SW;
- ▶ gwarantować, że środki publiczne przeznaczone na SW będą rozdzielane w sposób przejrzysty i wykorzystywane zgodnie z potrzebami rozwojowymi kraju i aspiracjami społeczeństwa;
- ▶ gwarantować możliwie najszerszy dostęp do edukacji na poziomie wyższym.

13.2. Ze względu na konieczność realizowania przez system finansowania powyższych celów, a także na uwarunkowania finansowe i społeczno-gospodarcze (por. rozdz. 2), zmodyfikowany system finansowania będzie oparty na następujących założeniach:

- ▶ środki publiczne pozostaną głównym źródłem finansowania SW; oznacza to w szczególności, że utrzymana zostanie – choć z istotnymi modyfikacjami – zasada finansowania studiów stacjonarnych (obecnie: w trybie standardowym) ze środków publicznych;
- ▶ suma środków publicznych na finansowanie SW jest określana w procesie konstruowania budżetu państwa i uwzględnia bieżące uwarunkowania sytuacji sektora finansów publicznych;
- ▶ minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki będzie upoważniony do dokonywania przeniesień między działami budżetu państwa „szkolnictwo wyższe” i „nauka” środków budżetowych przeznaczonych na finansowanie działalności szkół wyższych;
- ▶ alokacja środków publicznych będzie w większym niż do tej pory stopniu bazować na rzeczywistych kosztach ponoszonych przez uczelnie i skali realizowanych przez nie zadań dydaktycznych i badawczych;
- ▶ zostaną poszerzone uprawnienia uczelni publicznych w zakresie prowadzenia własnej polityki finansowej, szczególnie kształtowania systemów płacowych;
- ▶ uczelnie niepubliczne uzyskają równoprawny dostęp do środków publicznych dystrybuowanych na zasadach konkursowych.

Proponowane zmiany

Zakres finansowania kształcenia ze środków publicznych.

13.3. Studia w trybie standardowym wszystkich stopni (I, II i III) będą finansowane ze środków publicznych w ramach kontraktów zawartych przez Ministra z uczelniami publicznymi i niepublicznymi.

13.4. Zakres finansowania publicznego będzie określony przez liczbę punktów ECTS przewidzianych w danym programie dyplomowym. Na każdy semestr trwania programu finansowanie będzie obejmować maksymalnie 30 punktów ECTS, przy czym w całym cyklu studiów danego stopnia finansowane będzie dodatkowo 30 punktów ECTS na przedmioty uzupełniające.

13.5. Prawo do publicznego finansowania studiów będzie miała każda osoba spełniająca kryteria określone w ustawie prawo o szkolnictwie wyższym. Nie przewiduje się kilkukrotnego finansowania ze środków publicznych studiów tego samego stopnia tej samej osobie⁶⁴.

13.6. Zarówno uczelnie publiczne, jak i niepubliczne będą miały możliwość pobierania opłat za studia w trybie standardowym wszystkich stopni w wymiarze nieobjętym kontraktem.

13.7. Studia w trybie przedłużonym wszystkich stopni będą finansowane z opłat za studia (tzw. czesnego).

Sposób podziału środków publicznych na finansowanie SW

13.8. Z budżetu państwa wypłacane będą uczelniom trzy główne rodzaje dotacji na:

- ▶ utrzymanie infrastruktury dydaktycznej i badawczej uczelni publicznych (dotacja stabilizacyjna);
- ▶ działalność dydaktyczną (dotacja dydaktyczna);
- ▶ działalność naukową (dotacja badawcza).

13.9. Za pomocą tych trzech typów dotacji alokowana będzie zdecydowana większość środków publicznych na szkolnictwo wyższe. Uczelnie będą miały pełną swobodę dysponowania środkami finansowymi przekazanymi w ramach tych dotacji, będą natomiast rozliczane z wykonania zadań określonych w kontraktach, do których realizacji zobowiążą się przyjmując dotację.

⁶⁴ Ustawa może określać wyjątki, w których będzie to dopuszczalne np. w przypadku rezygnacji studenta z kontynuowania studiów ze względu na nieprzewidziane zdarzenia losowe.

13.10. Z budżetu państwa będą również przyznawane dotacje celowe, w tym – dotacje na:

- ▶ wspieranie mobilności i współpracy międzynarodowej (dotacja mobilnościowa);
- ▶ inwestycje (dotacja inwestycyjna);
- ▶ pomoc materialną dla studentów (dotacja stypendialna);
- ▶ zadania określone przez Ministra (dotacja zadaniowa).

13.11. Z właściwych terytorialnie budżetów jednostek samorządu terytorialnego uczelnie publiczne będą mogły otrzymywać finansowanie na:

- ▶ stypendia fundowane,
- ▶ inwestycje objęte kontraktami wojewódzkimi,
- ▶ inwestycje uczelni utworzonych na wniosek władz samorządowych.

13.12. Poniżej omówiono założenia poszczególnych rodzajów dotacji przekazywanych z budżetu państwa.

Dotacja stabilizacyjna

13.13. Dotacja stabilizacyjna będzie skierowana do uczelni publicznych, a jej celem będzie zapewnienie minimalnego poziomu stabilnego finansowania niezbędnego do utrzymania w stanie niepogorszonym posiadanej infrastruktury dydaktycznej i badawczej. Za pomocą tej dotacji rozdzielana będzie niewielka część środków publicznych na szkolnictwo wyższe.

13.14. Poziom dotacji będzie wyznaczany za pomocą formuły sumującej nominalne wartości kosztów kwalifikowanych do dotacji. Wynikiem formuły będą wartości dotacji, a nie jak w obecnie stosowanym algorytmie, proporcje podziału dotacji pomiędzy uczelnie. Kwalifikacja będzie się odbywała na podstawie opracowanego przez wydzieloną jednostkę organizacyjną (Biuro Finansowania Szkolnictwa Wyższego, dalej: BFSW)⁶⁵ katalogu kosztów określającego, jakie kategorie i jaki odsetek kosztów w ramach poszczególnych kategorii będzie finansować dotacja.

13.15. Koszty, należące do kategorii podanych w katalogu, będą ustalone na podstawie sprawozdawczości finansowej dostarczanej przez uczelnie (której zakres będzie poszerzony w stosunku do obowiązującego). W większości kategorii wysokość kosztów będzie wyznaczana na podstawie odniesienia do ich przeciętnego rzeczywistego poziomu (np. w odniesieniu do kosztów utrzymania metra kwadratowego powierzchni biurowej itp.). W przypadku pozostałych kategorii, w których takie odniesienie nie będzie możliwe, poziom kosztów będzie wyznaczany na podstawie kosztów historycznych ponoszonych przez daną uczelnię. Zasadność kosztów zakwalifikowanych przez uczelnię do danej kategorii będzie podlegać ocenie.

⁶⁵ Jednostka ta może być wydzieloną organizacyjnie komórką MNiSW lub oddzielną instytucją publiczną (agencją).

13.16. Dotacja będzie pomniejszona o część dochodów uzyskiwanych przez uczelnię z wynajmu podmiotom zewnętrznym (w tym publicznym) posiadanej infrastruktury dydaktycznej i badawczej.

13.17. Formuła obliczania dotacji stabilizacyjnej (DS) dla uczelni będzie miała następującą postać:

$$DS_i = \sum_{j=1}^k w_j \cdot kn_j \cdot z_{ji} + \sum_{l=k+1}^m w_l \cdot kh_{li} \cdot z_{li} - (1-x) \cdot D_i$$

gdzie:

- DS_i - wysokość dotacji stacjonarnej przyznanej i -tej uczelni;
- k, m - liczba kategorii kosztów, odpowiednio, wyznaczanych na podstawie odniesienia do przeciętnego poziomu rzeczywistego oraz na podstawie kosztów historycznych uczelni;
- w_j, w_l - część, w jakiej koszt kategorii j lub l jest pokrywany z dotacji (np. 20%);
- kn_j - koszt jednostkowy kategorii o numerze j wyznaczany na podstawie odniesienia do przeciętnego poziomu rzeczywistego (np. przeciętny rzeczywisty koszt utrzymania metra kwadratowego powierzchni biurowej);
- kh_{li} - koszt jednostkowy kategorii o numerze l wyznaczany na podstawie kosztów historycznych uczelni i ;
- z_{ji}, z_{li} - mnożnik kosztu kategorii j lub l dla uczelni i (mnożnik wprowadza do formuły wykorzystanie danego składnika kosztów, np. liczba metrów kwadratowych powierzchni biurowej posiadanej przez uczelnię);
- x - część, w jakiej dochody uczelni z wynajmu bazy dydaktycznej i badawczej podmiotom zewnętrznym pozostają w dyspozycji uczelni (wskaźnik ustalany przez Ministra na jednolitym poziomie dla wszystkich uczelni);
- D_i - łączny poziom dochodów uzyskiwanych przez uczelnię z wynajmu bazy dydaktycznej i badawczej podmiotom zewnętrznym.

Dotacja dydaktyczna

13.18. Dotacja ta będzie kierowana do uczelni publicznych i niepublicznych z przeznaczeniem na pokrycie kosztów kształcenia. W ramach tej dotacji będzie alokowana zdecydowana większość środków publicznych na kształcenie w szkolnictwie wyższym. Dotacja ta będzie przyznawana na podstawie otwartych konkursów, w których będą mogły brać udział wszystkie uczelnie posiadające odpowiednie uprawnienia i spełniające warunki gwarantujące odpowiednią jakość kształcenia (posiadające akredytację). Będą one deklarowały wykształcenie określonej liczby studentów na określonym programie dyplomowym i stopniu studiów. Konkursami zostaną objęte odrębnie studia I, II i III stopnia. Przyznana dotacja będzie się wiązać z gwarancją otrzymywania środków przez kolejne lata, odpowiednio do czasu trwania zakontraktowanego rodzaju studiów.

13.19. Na proces ustalania dotacji dydaktycznej składać się będą cztery etapy.

ETAP I: Określenie liczby miejsc w poszczególnych grupach programów dyplomowych finansowanych ze środków publicznych

13.20. Na podstawie rekomendacji Biura Finansowania Szkolnictwa Wyższego, Minister określa liczbę studentów w poszczególnych grupach programów dyplomowych (według klasyfikacji ISCED), których kształcenie zostanie sfinansowane ze środków publicznych (każdy program dyplomowy, w momencie akredytacji, będzie przypisany do odpowiedniej grupy). Przy określaniu limitów bierze się pod uwagę następujące uwarunkowania:

- ▶ potrzeby edukacyjne wynikające m.in. z celów rozwojowych kraju, zapotrzebowania ze strony administracji publicznej, preferencji społecznych (historyczna popularność poszczególnych grup programów dyplomowych);
- ▶ ograniczenia finansowe wynikające ze:
 - (1) stawek dotacji przypadających na studenta obliczonych dla każdej z grup programów dyplomowych na podstawie normatywnych kosztów kształcenia; stawki dotacji dla danej grupy programów dyplomowych będą takie same dla wszystkich uczelni publicznych i niepublicznych; dla wybranych grup programów dyplomowych studiów w trybie standardowym II i III stopnia prowadzonych w uczelniach akademickich stawki te mogą być wyższe z powodu dodatkowych kosztów wynikających z badawczego charakteru tych studiów; dodatkowo stawki będą mnożone przez współczynnik odzwierciedlający zróżnicowanie regionalne niektórych grup kosztów (np. płac, wynajmu powierzchni itp.);
 - (2) łącznej puli środków budżetowych dostępnych na dotację dydaktyczną; uwzględnienie tego ograniczenia będzie powodować, że liczba studentów w danej grupie programów dyplomowych będzie dostosowywana do możliwości budżetu państwa.

ETAP II: Konkurs ofert

13.21. Na podstawie ustaleń etapu I Minister ogłasza konkursy na składanie ofert wykształcenia określonej liczby studentów w określonej grupie programów dyplomowych na danym stopniu studiów, podając jednocześnie wysokość jednostkowej stawki dotacji przewidzianej w danym konkursie. Konkurs ogłaszany jest do czerwca danego roku i dotyczy rekrutacji prowadzonej w następnym roku.

13.22. Spośród przedstawionych ofert BFSW dokonuje wyboru najkorzystniejszych ofert, aż do zakontraktowania określonej liczby miejsc lub wyczerpania przewidzianej w danym konkursie dotacji.

13.23. Kryteria wyboru spośród zgłaszanych ofert będą obejmować m.in.:

- ▶ oceny PKA i innych instytucji akredytacyjnych;
- ▶ oceny KEJN (dla studiów II i III stopnia);
- ▶ zakres stosowania przez uczelnie systemów wewnętrznej oceny jakości;
- ▶ bazę dydaktyczną i warunki studiowania;
- ▶ plan i zakres studiów proponowanych w ramach programu dyplomowego;
- ▶ plan i program praktyk zawodowych (w niektórych grupach programów dyplomowych);
- ▶ wysokość oferty cenowej (uczelnia może zaproponować wykonanie zadania edukacyjnego określonego w kontrakcie za mniejszą kwotę niż wysokość przewidzianej na ten cel dotacji);
- ▶ oceny dotyczące stopnia i jakości wykonania zobowiązań przewidzianych kontraktami w ramach wcześniejszych konkursów (por. etap IV).

13.24. Przy wyborze ofert bierze się również pod uwagę, czy liczba studentów, których uczelnia podejmuje się kształcić w ramach oferty, nie przekracza określonej w akredytacji pojemności programów dyplomowych.

13.25. Dokonując wyboru, uwzględnia się także kryteria regionalnego rozkładu kontraktowanych studiów.

13.26. Wyniki postępowania konkursowego są upubliczniane w sposób umożliwiający łatwe porównanie ofert według wybranych kryteriów, a także prześledzenie historii kontraktów otrzymanych przez daną uczelnię lub program dyplomowy (por. rozdz. 12.B).

ETAP III: Kontrakty z uczelniami.

13.27. Na podstawie rozstrzygnięć konkursowych BFSW zawiera kontrakty z uczelniami na wykształcenie określonej liczby studentów. W kontraktach mogą być zawarte dodatkowe

wymagania wobec uczelni. Warunki te mogą dotyczyć oczekiwań wynikających z potrzeb regionu, w którym funkcjonuje uczelnia, konieczności podjęcia działań naprawczych w danej uczelni itp.

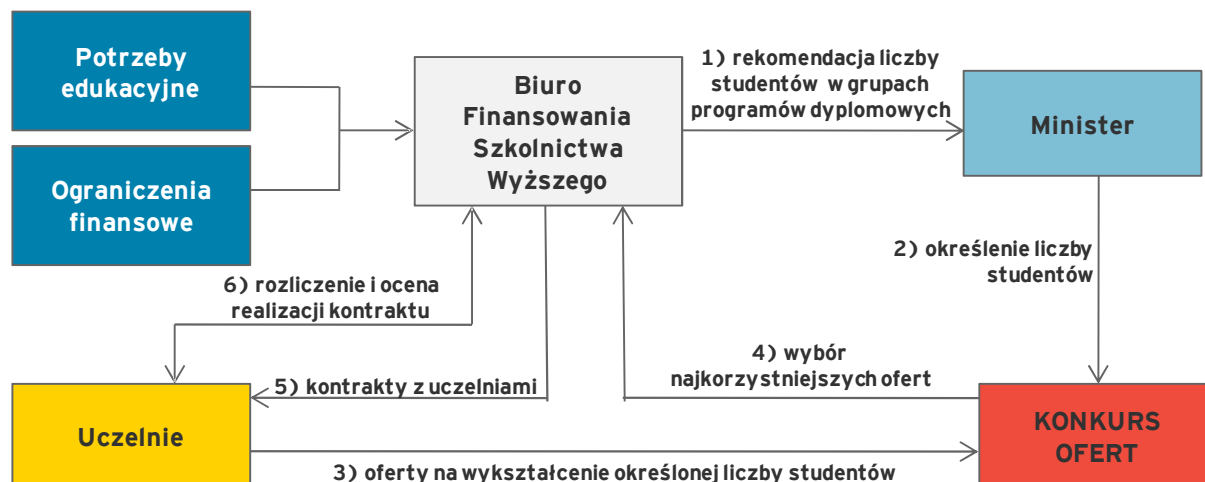
13.28. W ramach zawartego kontraktu, uczelnie przeprowadzają nabór na studia II i III stopnia na podstawie samodzielnie ustalanych kryteriów, a na studia I stopnia na podstawie wyników matur.

13.29. W sytuacji, w której zakwalifikowane w danym konkursie oferty nie wyczerpią przewidzianej w kontrakcie liczby studentów lub przeprowadzony nabór nie wyczerpie liczby zakontraktowanych miejsc, BFSW może przydzielić dodatkowe kontrakty uczelni (lub uczelniom) wybranym w drodze negocjacji indywidualnych.

13.30. Gdy zakontraktowana liczba studentów będzie mniejsza od określonej w akredytacji maksymalnej liczby studentów, których może kształcić dana uczelnia, będzie ona mogła dodatkowo prowadzić nabór na płatne studia w trybie standardowym na tych samych programach dyplomowych, co studia zakontraktowane. Wysokość opłat pobieranych od studentów studiujących w trybie standardowym na programie dyplomowym poza kontraktem nie może być wyższa, niż wysokość dotacji przypadającej na jednego studenta na tym samym programie dyplomowym w ramach kontraktu, a łączna liczba studentów nie może przekroczyć określonej w akredytacji maksymalnej liczby studentów, których może kształcić dana uczelnia.

ETAP IV: Rozliczenie i ocena realizacji kontraktu.

13.31. Pobrana dotacja dydaktyczna będzie podlegać rozliczeniu po upływie czasu trwania zakontraktowanych studiów. Jeśli liczba absolwentów zakontraktowanych studiów będzie niższa od 90% liczby przewidzianej kontraktem, uczelnia będzie zobowiązana do zwrotu odpowiedniej części otrzymanych dotacji. Dodatkowo BFSW będzie przeprowadzać ocenę jakości wykonania kontraktu. Pod uwagę będzie brany stopień realizacji zobowiązań przedstawionych w ofercie, a także oceny formułowane przez absolwentów. Oceny te będą rzutować na ewaluację ofert danej uczelni zgłaszanych w konkursach przeprowadzanych w następnych okresach. Pozwoli to m.in. zapobiegać sytuacjom, w których uczelnie, chcąc wypełnić przyjęte kontraktem zobowiązania, stosują wobec studentów objętych finansowaniem kontraktowym zaniżone wymagania. Rozliczane będzie także wykonanie dodatkowych warunków kontraktowych.

Schemat procesu ustalania dotacji dydaktycznej.

Źródło: Opracowanie własne

Dotacja badawcza

13.32. Dotacja badawcza będzie stanowił główne narzędzie alokacji publicznych środków finansowych na badania naukowe w szkolnictwie wyższym.

13.33. Dotacja będzie przyznawana na podstawie dwóch typów konkursów:

- ▶ na rozwój potencjału badawczego;
- ▶ na projekty badawcze.

13.34. W konkursach na rozwój potencjału badawczego, projekty będą zgłaszane przez uczelnie akademickie (instytucjonalnie). Konkurs będzie dotyczył nowych przedsięwzięć badawczych (nieobjętych grantami przyznanymi zespołom badawczym działającym na uczelni), zatrudniania badaczy po doktoracie (post-doc), finansowania infrastruktury badawczej itp. Dopuszczalne będzie połączenie przyznania dotacji z udzieleniem gwarancji finansowania realizacji tych samych zadań badawczych w kolejnych latach. Kryteria wyboru powinny uwzględniać potencjał badawczy oraz dorobek naukowy uczelni ubiegającej się o dotację, a także merytoryczną ocenę zgłaszanych przedsięwzięć. Ponadto preferowane powinny być programy, dla których uczelnie występujące o dotację zapewniły częściowe finansowanie z innych źródeł (niepublicznych, zagranicznych, itp.).

13.35. W konkursach na projekty badawcze, projekty będą zgłaszane – za pośrednictwem uczelni – przez zespoły badawcze uczelni publicznych i niepublicznych, przy czym członkowie zespołu badawczego mogą pochodzić z różnych uczelni. Kryteria wyboru powinny koncentrować się na merytorycznej ocenie zgłoszonych projektów oraz ocenie dorobku naukowego zespołu

badawczego. W przyznanym finansowaniu będzie wyodrębniana premia dla kierownika zespołu badawczego i narzut dla uczelni.

Dotacja mobilnościowa

13.36. Dotacja ta będzie udzielana w trybie konkursowym uczelniom publicznym i niepublicznym na sfinansowanie m.in.:

- ▶ stanowisk profesorskich dla wybitnych kandydatów z innych ośrodków krajowych i zagranicznych (tylko w uczelniach publicznych);
- ▶ stypendiów umożliwiających długoterminowy pobyt w Polsce wybitnych naukowców;
- ▶ programów zwiększania mobilności studentów.

Dotacja inwestycyjna

13.37. Dotacja inwestycyjna będzie przeznaczona dla uczelni publicznych na finansowanie zadań inwestycyjnych objętych programami wieloletnimi ustanowionymi przez Radę Ministrów.

Dotacja stypendialna

13.38. Pomoc materialna dla studentów pozostanie zadaniem finansowanym środkami publicznymi. Proponowane poniżej zmiany powinny jednak w istotny sposób zmodyfikować obecny system, a podstawowymi kierunkami tych zmian powinny być:

- ▶ rozszerzenie zakresu pomocy zwrotnej (kredytów i pożyczek);
- ▶ rozszerzenie oferty stypendiów związanych bezpośrednio ze studiowaniem i działalnością badawczą studentów;
- ▶ zrównanie uprawnień studentów uczelni publicznych i niepublicznych w zakresie dostępu do pomocy socjalnej.

13.39. Studentom i doktorantom wszystkich uczelni będą przyznawane następujące rodzaje stypendiów:

- ▶ stypendia i zapomogi socjalne przyznawane studentom studiów w trybie standardowym i przedłużonym uczelni publicznych i niepublicznych, których sytuacja materialna uniemożliwia samodzielne utrzymanie się podczas studiów;
- ▶ stypendia na sfinansowanie studiów i staży zagranicznych studentów studiów trybie standardowym i przedłużonym uczelni publicznych i niepublicznych;

- ▶ stypendia na sfinansowanie innych działań (naukowych, kulturalnych, sportowych) podejmowanych przez studentów studiów trybie standardowym i przedłużonym uczelni publicznych i niepublicznych.

13.40. Zniesione zostaną stypendia za wyniki w nauce, stypendia mieszkaniowe i na wyżywienie. Środki przeznaczane na te stypendia zostaną przesunięte do wymienionych wyżej trzech kategorii stypendiów.

13.41. Utrzymany i rozbudowany zostanie system kredytów studenckich. Zmiany systemu będą iść w kierunku:

- ▶ podwyższenia kwoty kredytu w taki sposób, by otrzymanie kredytu umożliwiałoby utrzymanie się podczas studiów bez konieczności podejmowania stałej pracy;
- ▶ uproszczenia procedur związanych z otrzymaniem kredytu, w tym zwiększenia liczby poręczeń kredytowych udzielanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego;
- ▶ wyeliminowania limitu dochodu na osobę jako warunku ubiegania się o kredyt.

13.42. Przyznawanie stypendiów i zapomóg socjalnych powierzone zostanie gminom, jako zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej. Środki na ten cel planowane będą w budżetach wojewodów, stosownie do zgłoszonych i zweryfikowanych potrzeb. Niezależnie od stypendiów przyznawanych ze środków budżetowych, jednostki samorządu terytorialnego będą mogły ustanawiać własne systemy stypendiów fundowanych.

13.43. Osoba spełniająca warunki do otrzymania stypendium socjalnego (określą je ministrowie właściwi do spraw szkolnictwa wyższego i polityki społecznej) będzie mogła otrzymać od gminy promesę otrzymania stypendium. Sprawdzenie spełniania kryteriów otrzymania stypendium będzie się odbywać raz na rok, przy czym kryteria te odnosząc się będą zarówno do sytuacji materialnej studenta, jak i do jego wyników w nauce.

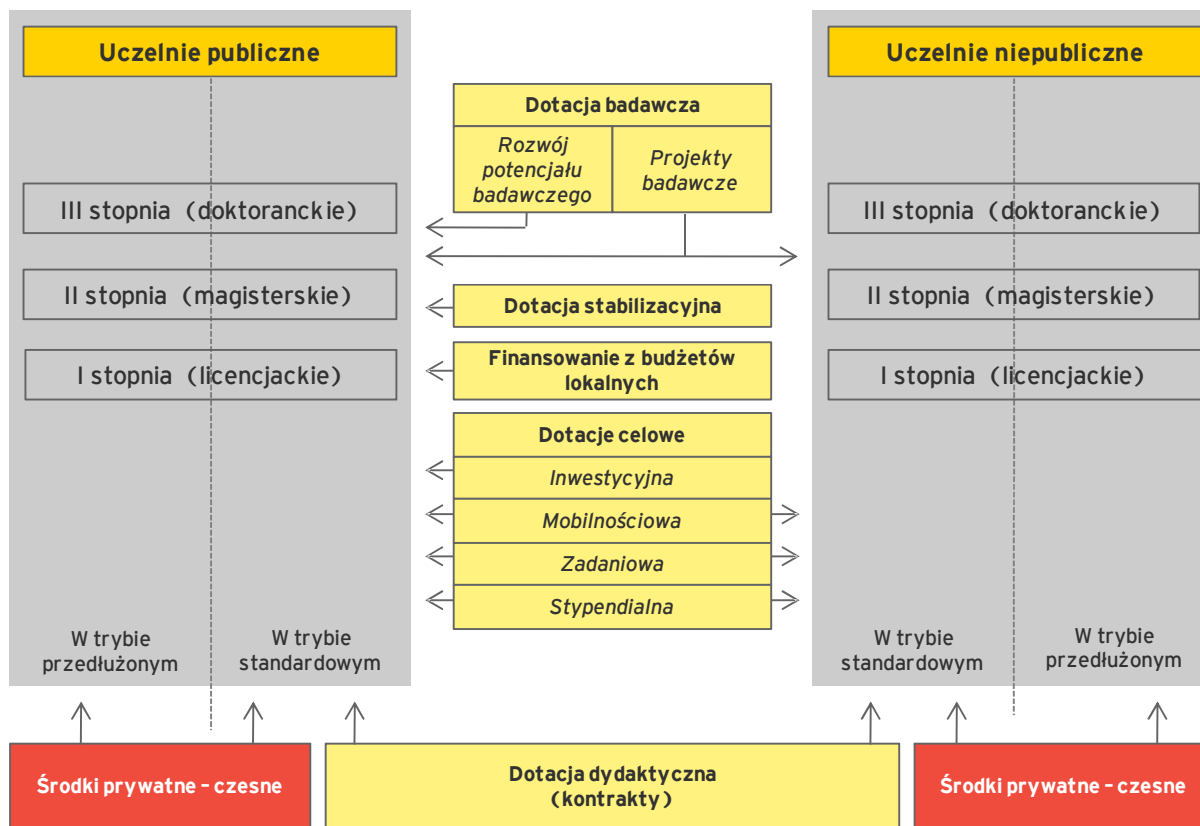
13.44. Środki na inne formy pomocy materialnej dla studentów/doktorantów przekazywane będą uczelniom w formie odrębnych dotacji. Wysokość dotacji kalkulowana będzie według algorytmu dzielącego kwotę przeznaczoną na te stypendia pomiędzy uczelnie. Wysokość środków dla konkretnej uczelni powinna być uzależniona od typu i oceny uczelni, liczby studentów, a także od udokumentowanych osiągnięć poprzednich stypendystów.

Dotacje zadaniowe

13.45. Dotacje tego typu będą finansować lub dofinansowywać koszty realizacji zadań zleconych przez Ministra, nieobjętych innymi dotacjami. Dotacje te mogą być przyznawane uczelniom publicznym i niepublicznym po przeprowadzeniu konkursu wniosków, między innymi na takie zadania jak:

- ▶ wdrażanie nowoczesnych systemów zarządzania;
- ▶ tworzenie innowacyjnych spółek typu *spin-off*;
- ▶ finansowanie kosztów postępowań patentowych;
- ▶ wspieranie działania uczelnianych centrów transferu technologii lub parków naukowych i naukowo-technologicznych, których zadaniem jest wszechstronna pomoc administracyjna, prawna (i ograniczona pomoc finansowa) w przygotowaniach do komercjalizacji wyników badań naukowych;
- ▶ zakup dostępu do płatnych serwisów internetowych;
- ▶ pomoc uczelniom w usuwaniu skutków nadzwyczajnych wydarzeń.

13.46. Dotacje zadaniowe powinny mieć charakter jedynie uzupełniający w stosunku do innych dotacji otrzymywanych przez uczelnie. Łączna pula środków na tego typu dotacje powinna być ograniczona do 2-3% wszystkich wydatków publicznych na szkolnictwo wyższe. Minister powinien mieć uprawnienia do modyfikowania (w miarę potrzeb) rodzajów tych dotacji.

Schemat dotacji na finansowanie SW w Polsce

Źródło: Opracowanie własne.

Zagrożenia

Niedopasowana do potrzeb gospodarki struktura kształcenia studentów.

13.47. Sposób ustalania liczby studentów (w poszczególnych grupach programów dyplomowych i na stopniach studiów), których kształcenie będzie finansowane ze środków publicznych w ramach dotacji dydaktycznej, ma charakter ekspercki, a nie rynkowy. Zamawiający będzie musiał posługiwać się szeregiem narzędzi (modele i analizy własne i zamawiane, konsultacje z organizacjami pracodawców prywatnych i publicznych, współpraca z instytucjami rynku pracy itp.) pozwalających prognozować strukturę przyszłego popytu na pracę. Charakter tego typu prognoz (pomimo istnienia rozbudowanej i szeroko stosowanej metodologii) pociąga za sobą możliwość popełnienia błędów, które nie występują w przypadku kontraktowania bazującego na rozwiązaniach rynkowych.

13.48. Istnieje jednak szereg argumentów za tym, że opisane ryzyko nie musi być bardzo wysokie, a korzyści z proponowanego systemu mogą być większe od potencjalnych kosztów wprowadzenia innych rozwiązań.

- ▶ Funkcjonowanie rozwiązań rynkowych w obszarze szkolnictwa wyższego nie zawsze prowadzi do struktury kształcenia optymalnego z punktu widzenia rozwoju gospodarki. Analiza przedstawiona w „Diagnozie szkolnictwa wyższego w Polsce” wskazuje, że duża część niekorzystnych zjawisk w SW koncentruje się w sektorze uczelni niepublicznych, które funkcjonują na zasadach zbliżonych do rynkowych. Wolumen podaży absolwentów koncentruje się na kierunkach z grup „kształcenie”, „nauki społeczne, handel i prawo” oraz „usługi” w stopniu przekraczającym potrzeby gospodarki, a struktura programów kształcenia odbiega od tego, co ma miejsce w innych krajów. Popyt na te kierunki nie wynika jednak ze szczególnie wysokiego popytu na umiejętności kończących je absolwentów, lecz raczej z faktu, iż są to studia stosunkowo tanie, łatwe do ukończenia i dostępne lokalnie w regionie.
- ▶ Czynnikiem ograniczającym skalę błędów w zakresie prognozowania pożądanej struktury absolwentów jest trójstopniowy system studiów. Kontraktowanie dotyczy (przeciętnie) znacznie krótszego okresu, niż w przypadku dotychczasowego systemu dwustopniowego. Dodatkowo, zaletą proponowanych programów multidyscyplinarnych jest odsunięcie o trzy lata decyzji o wyborze magisterskich programów dyplomowych przez niezdecydowaną młodzież. W efekcie skala możliwych do popełnienia błędów w ocenie struktury popytu na absolwentów poszczególnych specjalności licencjackich jest mniejsza, niż gdyby kontraktowanie dotyczyło studiów jednolitych w dotychczasowym kształcie. Kontraktowanie na krótszy okres (maksimum trzy lata porównaniu ze dotychczasowym pięcioletnim systemem) umożliwia również bardziej elastyczne reagowanie na zmieniające się uwarunkowania gospodarcze.
- ▶ System zamawiania kształcenia na poziomie wyższym w ramach kontraktów jest praktykowany w wielu krajach (np. Austria, Holandia, Francja, Niemcy, Estonia, Finlandia, Słowacja), gdzie jak dotąd nie obserwuje się większego niż w innych krajach niedopasowania struktury absolwentów do rynku pracy.

Nieprzygotowanie uczelni publicznych do działania w warunkach konkurencji.

13.49. Uczelnie publiczne są przyzwyczajone do otrzymywania corocznie podobnego strumienia finansowania bez względu na sposób, w jaki wypełniają związane z tym finansowaniem zadania edukacyjne i badawcze. Proponowane zmiany systemu finansowania mają na celu spowodowanie, aby o alokacji środków publicznych między poszczególne uczelnie decydowały mechanizmy konkurencyjne bazujące głównie na różnicach w jakości świadczonych przez nie usług, a także wymuszające zarządzanie zgodne z rachunkiem ekonomicznym. Niektóre uczelnie publiczne, szczególnie w okresie bezpośrednio po wprowadzeniu proponowanych rozwiązań, mogą napotkać problemy z dostosowaniem swojej polityki finansowej do potrzeb wynikających z tak zdefiniowanego systemu. Kadra uczelni (zarówno akademicka, jak i administracyjna) może również okazać się w niewystarczającym stopniu przygotowana do uczestniczenia w procesie składania ofert na działalność dydaktyczną i badawczą. W celu zmniejszenia tego ryzyka w harmonogramie wprowadzanych zmian trzeba przewidzieć cykl szkoleń w zakresie przygotowywania ofert konkursowych, a także wsparcie uczelni w działaniach zmierzających do podniesienia efektywności zarządzania. Pomocne w ograniczeniu tego rodzaju ryzyka mogą się również okazać doświadczenia zdobyte przez niektóre uczelnie z udziału w konkursach o środki publiczne w ramach procedury zamawiania przez MNiSW kształcenia na kierunkach technicznych, matematycznych i przyrodniczych ze środków Unii Europejskiej. Część z uczelni publicznych może napotkać trudności z uzyskaniem finansowania na poziomie zbliżonym do obecnego,

w wyniku konkurencji ze strony niektórych uczelni niepublicznych, znacznie lepiej przygotowanych do działania w takich warunkach. Efektem może być konieczność konsolidacji uczelni lub upadłość najsłabszych pod względem jakości kształcenia i efektywności ekonomicznej uczelni publicznych.

Trudności organizacyjne związane z wprowadzeniem procesu kontraktowania kształcenia i kalkulacji dotacji stabilizacyjnej na szczeblu centralnym.

13.50. Zaprojektowanie procedur pozwalających na efektywne wprowadzenie opisanego procesu kontraktów na kształcenie, stanowi poważne wyzwanie organizacyjne i merytoryczne. Pomimo iż kontraktowanie kształcenia na poziomie wyższym funkcjonuje w wielu krajach, nie istnieje jeden uniwersalny model postępowania. W chwili obecnej żadna instytucja w Polsce nie dysponuje odpowiednim zapleczem kadrowym i merytorycznym pozwalającym na implementację zaproponowanych rozwiązań. Ograniczenie ryzyka organizacyjnego związanego z procesem kontraktowania kształcenia wymaga wczesnego podjęcia działań zmierzających do zbudowania odpowiednich zasobów kadrowych i kompetencji w tym obszarze.

13.51. Podobne ryzyko jest związane z koniecznością opracowania katalogu kosztów stosowanego do obliczania dotacji stabilizacyjnej oraz procedur naliczania tej dotacji dla poszczególnych uczelni. Procedury te muszą gwarantować, że dotacja stabilizacyjna będzie rzeczywiście ograniczona do wąskiego, ściśle zdefiniowanego katalogu kosztów.

14. Zestawienie najważniejszych zmian w systemie szkolnictwa wyższego

14.1. W poniższych tabelach zestawiono najważniejsze zmiany w systemie szkolnictwa wyższego pomiędzy chwilą obecną a rokiem 2020, przy założeniu wprowadzenia w życie proponowanych w Strategii rozwiązań. Zmiany te zestawiamy w trzech przekrojach: wybrane kompetencje organów państwa i ciał ponaduczelnianych (w pierwszej tabeli), rozwiązania systemowe dotyczące ustroju uczelni i organizacji studiów (w drugiej tabeli) oraz system finansowania (w trzeciej tabeli).

14.2. Tabela.

Wybrane kompetencje organów państwa i ciał ponaduczelnianych

2010	2020
Parlament	
Tworzy i likwiduje akademickie uczelnie publiczne	(minister)
Rada Ministrów	
Tworzy i likwiduje zawodowe uczelnie publiczne	(minister)
Minister	
Właściwy do spraw szkolnictwa wyższego	Właściwy do spraw nauki i szkolnictwa wyższego
(parlament)	Tworzy i likwiduje uczelnie publiczne
Udziela pozwolenia na utworzenie uczelni niepublicznej	Udziela pozwolenia na utworzenie uczelni niepublicznej
Kontroluje zgodność działalności uczelni z prawem i statutem	Powołuje w uczelniach publicznych rady powiernicze, które pełnią funkcje nadzorcze i kontrolne
Określa nazwy kierunków studiów i standardy kształcenia	(uczelnie/PKA)
PKA	
(obecnie RGSW)	Opiniuje ustalane przez Ministra kryteria akredytacji uczelni oraz ustala ramowe kryteria akredytacji programów dyplomowych
Opiniuje tworzenie uczelni	Opiniuje tworzenie i przekształcanie uczelni publicznych
(nowe zadanie)	Akredytuje uczelnie, w tym określa typ uczelni; (uwzględniając ocenę badań przez KEJN)
Opiniuje przyznawanie uprawnień do prowadzenia studiów na danym kierunku	Akredytuje programy dyplomowe na studiach I, II i III stopnia (uwzględniając ocenę badań przez KEJN)
Ocena kształcenie na kierunku	Monitoruje realizację i ocenia (okresowe odnawianie akredytacji) programy dyplomowe

KEJN	
<i>(MNiSW dokonuje kategoryzacji podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni)</i>	Dokonuje ewaluacji badań naukowych w zakresie dziedzin nauki i przekazuje wyniki oceny do PKA
RGSW	
Proponuje nazwy kierunków, projektuje standardy kształcenia	(uczelnie/PKA)
Wymiana akademicka	
Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej	Krajowa Agencja Wymiany Akademickiej

Źródło: Opracowanie własne.

14.3. Tabela.

Ustrój uczelni i organizacja studiów

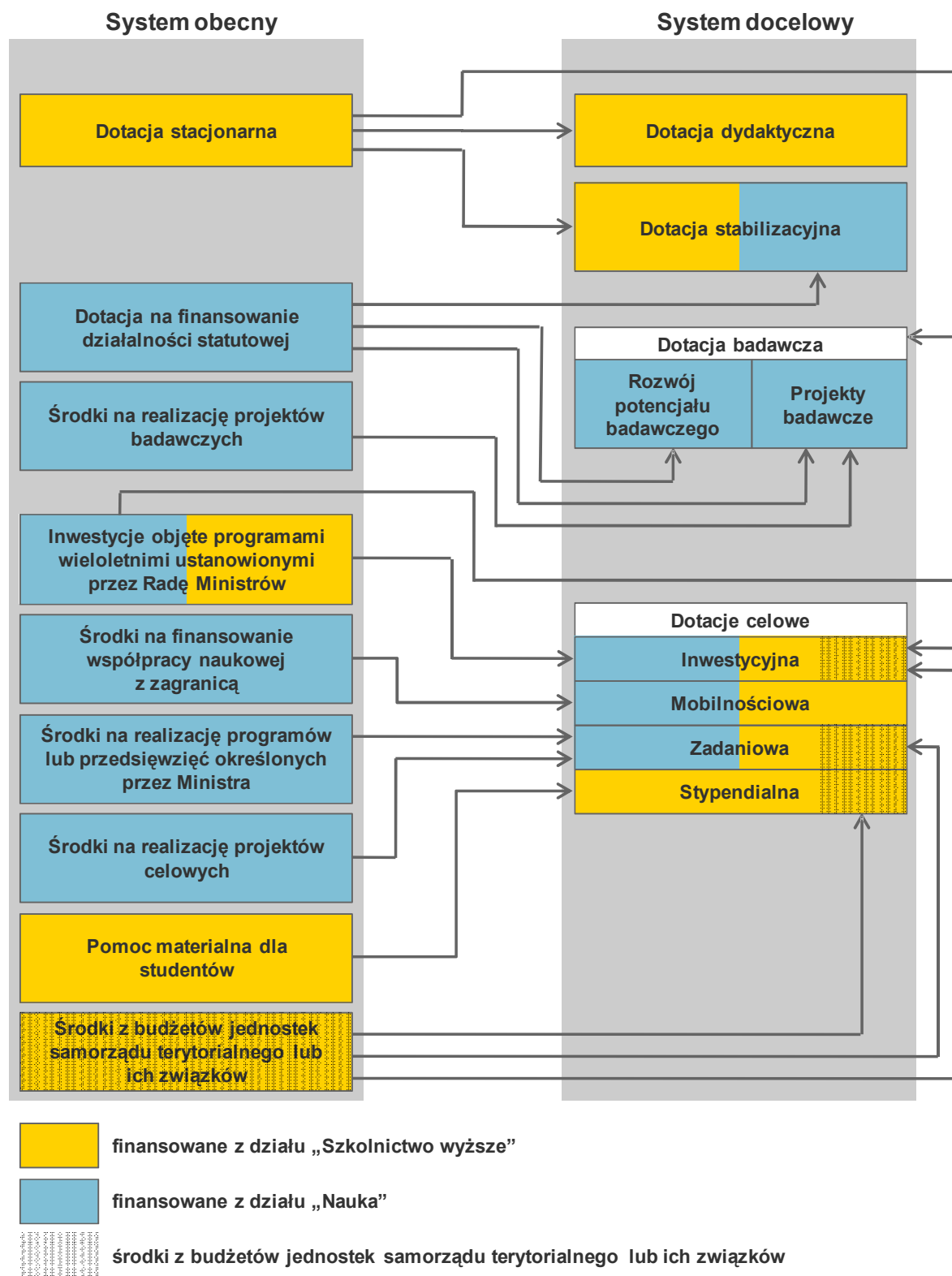
2010	2020
Rodzaje uczelni	
	Badawcze
Akademickie	Akademickie
Zawodowe	Zawodowe
	Kolegia akademickie
Struktura organizacyjna	
PSW określa ustrój uczelni publicznych, w szczególności definiuje podstawową jednostkę organizacyjną	Strukturę wewnętrzną uczelni określa jej statut
Ustrój samorządowy; zarządzanie pozostawione samorządowi pracowników i studentów	Rady powiernicze w uczelniach publicznych; sprawują funkcje nadzorcze, powołują władze wykonawcze uczelni, w tym rektora
Programy studiów	
Listę kierunków studiów i standardy kształcenia określa Minister	Uczelnie same projektują programy dyplomowe i przedkładają je PKA do akredytacji
Minima kadrowe dla kierunków (odpowiednia liczba osób posiadających tytuły i stopnie naukowe)	Ocena adekwatności zasobów kadrowych w kategoriach aktywności badawczej (ewaluacja KEJN) i doświadczenia zawodowego
Organizacja studiów	
Studia stacjonarne (dawniej: dzienne) lub niestacjonarne (dawniej: zaoczne lub wieczorowe)	Studia w trybie standardowym lub przedłużonym
Jednolite studia magisterskie na niektórych kierunkach (prawo, medycyna)	Promowanie studiów I stopnia
Dwa semestry: zimowy i letni	Dodatkowy semestr wakacyjny
Dyplomy zagraniczne nostryfikują uczelnie	Dyplomy zagraniczne nostryfikuje KAWA
Kadra	
Ustawowy wymóg tytułu naukowego lub habilitacji przy zatrudnianiu na stanowisko profesora	Zniesienie ustawowego wymagania tytułu naukowego lub habilitacji przy zatrudnianiu na stanowisko profesora
Zatrudnienie na więcej niż jednym dodatkowym etacie wymaga zgody rektora, brak ograniczeń zatrudnienia w formie umów cywilnoprawnych	Na każdą dodatkową pracę (badawczą lub dydaktyczną) trzeba mieć zgodę rektora, dodatkowe zatrudnienie ograniczone do ½ etatu
(brak ograniczeń)	Zakaz zatrudniania własnych doktorów (bezpośrednio po uzyskaniu doktoratu) Wymaganie mobilności profesorów

Źródło: Opracowanie własne.

14.4. Tabela.
Finansowanie SW

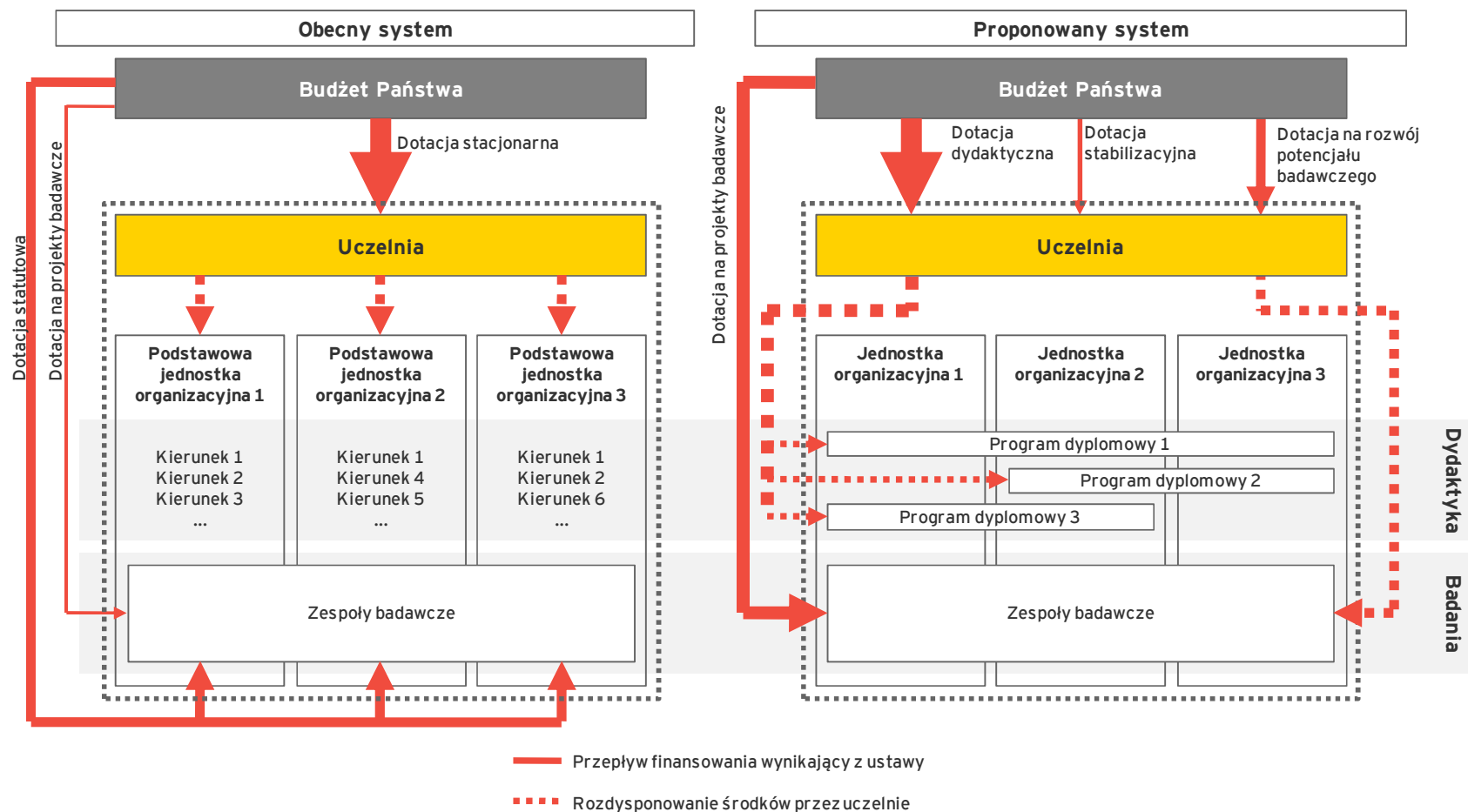
2010	2020
Dydaktyka	
Środki publiczne na finansowanie działalności dydaktycznej dostępne dla uczelni publicznych	Dotacja dydaktyczna dostępna na równych zasadach dla uczelni publicznych i niepublicznych
Alokacja środków publicznych z dotacji stacjonarnej określana na podstawie algorytmu pozbawionego jakościowej oceny pracy uczelni	Alokacja środków publicznych z dotacji dydaktycznej na podstawie konkursu ofert uwzględniającego jakość kształcenia
Algorytm abstrahuje od wysokości uzasadnionych kosztów kształcenia	Stawka dotacji na wykształcenie studenta danego programu dyplomowego określana jest na podstawie rzeczywistych kosztów
Duży udział stałej przeniesienia w algorytmie (70%)	Brak stałej przeniesienia, wybór najkorzystniejszych ofert niezależny od wyborów z poprzednich lat.
Badania	
Dotacja na działalność statutową przyznawana podstawowym jednostkom organizacyjnym	Brak dotacji na działalność statutową
Ograniczona rola dotacji na projekty badawcze	Kluczowa rola dotacji na projekty badawcze
Pozostałe	
Ograniczona swoboda kształtowania polityki finansowej (zwłaszcza płacowej) przez uczelnie publiczne; konieczność oddzielnego rozliczania wykorzystania środków na dydaktykę i kształcenie	Duża swoboda kształtowania polityki finansowej przez uczelnie publiczne; autonomia uczelni w zakresie alokacji środków na dydaktykę i badania
Struktura finansowania (środki na dydaktykę vs. środki na badania) odzwierciedlają w niewielkim stopniu różnicę w roli danego obszaru działalności w poszczególnych uczelniach	Struktura finansowania (środki na dydaktykę vs. środki na badania) ściśle związana z profilem działalności uczelni
Źle funkcjonujący system pomocy materialnej dla studentów	Pomoc materialna dla studentów istotnie zwiększa dostęp do studiów osobom w gorszej sytuacji materialnej

Źródło: Opracowanie własne.

Schemat. Źródła finansowania docelowego systemu SW.

Źródło: Opracowanie własne.

Schemat. Struktura organizacyjna SW a jego finansowanie.

Źródło: Opracowanie własne.

15. Harmonogram realizacji Strategii

15.1. Przedstawiony poniżej harmonogram realizacji strategii szkolnictwa wyższego w Polsce zakłada, że w 2010 r. ostateczny kształt Strategii zostanie przyjęty przez Radę Ministrów, a w 2012 r. zostaną wprowadzone kluczowe zmiany prawne związane z jej realizacją. Założono również, że znaczna część zmian, zarówno o charakterze legislacyjnym, jak i związanych z pozostałymi działaniami, zacznie obowiązywać od 2015 r. W kolejnych latach uwaga zostanie skupiona na bieżącym monitorowaniu postępów w osiąganiu celów strategicznych oraz, gdy zajdzie taka potrzeba, wprowadzaniu działań mających na celu eliminowanie zagrożeń w realizacji strategii.

Nr.	Działanie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Działania poprzedzające, równoległe
1	Przyjęcie SSW2020 przez Radę Ministrów												
2	Wprowadzenie programów dyplomowych												
3	Przygotowanie programów dyplomowych przez uczelnie i ich akceptacja												1, 14
4	Pierwszy rok funkcjonowania programów dyplomowych												3, 18
5	Pełne wdrożenie programów dyplomowych, całkowite wygaśnięcie kierunków studiów*												dwa lata od 4
6	Wprowadzenie studiów w trybie standardowym i przedłużonym												
7	Pierwszy rok funkcjonowania studiów w trybie standardowym i przedłużonym												4
8	Pełne wdrożenie studiów w trybie standardowym i przedłużonym*												dwa lata od 7
9	Wprowadzenie nowej typologii uczelni												
10	Pierwsza ocena KEJN i decyzja PKA o akredytacji i typie uczelni												3, 14
11	Pierwszy okres funkcjonowania nowej typologii uczelni												10
12	Pierwsze odnowienie akredytacji												pięć lat od 10

Nr.	Działanie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Działania poprzedzające, równoległe
13	Wzmocnienie i powiązanie systemów akredytacji kształcenia oraz ewaluacji badań												
14	Powołanie KEJN i zmiana przepisów dot. PKA												1
15	Zmiana systemu finansowania SW												
16	Powołanie Biura Finansowania Szkolnictwa Wyższego												1
17	Nowe zasady dotacji badawczej, przygotowanie katalogów kosztów												16
18	Konkursy i kontrakty na kształcenie studentów I roku studiów												3
19	Studenci I roku wg. nowych zasad, nowe konkursy na kształcenie studentów I roku												4, 18
20	Studenci I i II roku wg. nowych zasad, ostatni rok funkcjonowania starych zasad												19
21	Wszyscy studenci wg. nowych zasad finansowania*												20
22	Racjonalizacja systemu publicznego SW												
23	Analiza celowości przekształceń, działania przygotowawcze												1
24	Wdrożenie wyników analiz												23
25	Wprowadzenie semestru wakacyjnego												
26	Pierwszy rok funkcjonowania semestru wakacyjnego												7
27	Wprowadzenie przejrzystego ustroju uczelni												
28	Proces powoływania nowych organów w uczelniach												1
29	Pełne wdrożenie zmian												28
30	POZOSTAŁE DZIAŁANIA												
31	Różnorodność												
32	Upowszechnienie trójstopniowego systemu studiów												1
33	Promowanie studiów I stopnia												1
34	Wprowadzenie kursów wyrównawczych												1
35	Otwartość												
36	Wzmocnienie i usprawnienie systemu pomocy materialnej dla studentów												1
37	Uruchomienie nowych form kształcenia dla osób w niestandardowym wieku studenckim												4

Nr.	Działanie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Działania poprzedzające, równoległe
38	Ustanowienie programów współpracy uczelni ze szkołami ponadgimnazjalnymi												1
39	Ustanowienie programu Partnerstwo Transferu Wiedzy												1
40	Utworzenie Centrów Aktywności Społecznej												1
41	Mobilność												
42	Wprowadzenie badawczych stanowisk podoktorskich												1
43	Wprowadzenie obowiązku mobilności do polityki zatrudnienia												42
44	Uwzględnienie mobilności w organizacji studiów												1
45	Wprowadzenie państwowej nostryfikacji zagranicznych dyplomów akademickich												1
46	Utworzenie KAWA												1
47	Konkurencja												
48	Wprowadzenie obowiązku podpisywania umów uczelnia-student												4 (do realizacji)
49	Efektywność												
50	Usprawnienie zarządzania strategicznego SW przez państwo												1
51	Zwiększenie elastyczności systemu wynagrodzeń nauczycieli akademickich												29
52	Usprawnienie systemów zarządzania uczelniami publicznymi												1
53	Przejrzystość												
54	Poszerzenie obowiązków informacyjnych uczelni												1
55	Wprowadzenie ogólnopolskiego rejestru studentów i kandydatów na studia												1
56	Wprowadzenie przejrzystych zasad polityki kadrowej												1

* za wyjątkiem studiów prowadzonych w trybie jednolitym

działania wstępne, przygotowawcze
działania główne, realizacja
nowa ustawa PSW, zmiany w innych ustawach i przepisach

Źródło: Opracowanie własne.

16. Zmiany prawne niezbędne do realizacji Strategii

16.1. Realizacja celów strategicznych nakreślonych w rozdz. 7–12 wymaga głębokich zmian w przepisach prawa dotyczących szkolnictwa wyższego, a w szczególności w przepisach obowiązującego Prawa o Szkolnictwie Wyższym z 2005 roku. Nowe przepisy powinny nie tylko wprowadzić do polskiego porządku prawnego zasady określone w „Strategii” i umożliwić jej realizację, ale i powinny doprowadzić do pełnej zgodności prawa polskiego z dyrektywami organów Unii Europejskiej.

Prawo o szkolnictwie wyższym

Ład zewnętrzny

16.2. Konieczne jest ustawowe ustanowienie porządku instytucjonalnego uczelni poprzez:

- ▶ utrzymanie podziału dychotomicznego na uczelnie publiczne i niepubliczne;
- ▶ wprowadzenie przepisu stanowiącego, że powoływanie, przekształcanie i likwidowanie uczelni publicznych należy do kompetencji ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego;
- ▶ zdefiniowanie nowych typów uczelni i podziału uczelni w ramach poszczególnych typów, w tym unormowanie nowego rodzaju uczelni – kolegów akademickich;
- ▶ wprowadzenie przepisu stanowiącego, że typ uczelni określa decyzja o akredytacji wydawana po przeprowadzeniu postępowania w trybie akredytacji instytucjonalnej przez właściwy organ akredytujący, z zastrzeżeniem, że typ uczelni może ulec zmianie z inicjatywy uczelni lub w wyniku działań PKA;
- ▶ wprowadzenie powiązania ocen dotyczących działalności dydaktycznej w uczelniach dydaktyczno-badawczych z ewaluacją działalności badawczej;
- ▶ zakreślenie kryteriów standaryzacji podziału na dyscypliny naukowe;
- ▶ dokonywania ocen badań naukowych prowadzonych w uczelni w ramach dziedzin i dyscyplin naukowych.

16.3. Istotne zwiększenie roli i rozszerzenie uprawnień PKA oraz wprowadzenie obligatoryjnego współdziałania z KEJN, powinno być spójnie uregulowane w odpowiednich przepisach ustawowych poprzez:

- ▶ wprowadzenie dwóch odrębnych organów: Polskiej Komisji Akredytacyjnej (PKA, będącej organem administracji państwowej) oraz Komitetu Ewaluacji Jednostek Naukowych (KEJN), którego status został określony w projekcie nowej ustawy o zasadach finansowania nauki;
- ▶ ustalenie trybu i zasad wzajemnej współpracy PKA i KEJN;
- ▶ ustalenie kompetencji PKA (akredytacja uczelni i programów dyplomowych);
- ▶ przeniesienie do statutu PKA rozstrzygnięć co do struktury wewnętrznej PKA;

- ▶ ustalenia kompetencji KEJN.

Ład wewnętrzny uczelni

16.4. Przepisami ustawowymi powinny być ustanowione podstawowe zasady ustroju wewnętrznego uczelni, a w szczególności – nowy układ organów uczelni, którymi powinny być:

- ▶ rada powiernicza (jako organ nadzoru) powoływana przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego,;
- ▶ kolegium rektorskie, jako organ zarządzający uczelnią z rektorem jako przewodniczącym kolegium,
- ▶ senat akademicki – organ stanowiący i nadzoru w zakresie kształcenia i badań naukowych (p.12.A).

Programy dyplomowe

16.5. W kwestii programów studiów zmiany ustawy muszą prowadzić do uchylecia obowiązujących obecnie regulacji dotyczących kierunków studiów i zastąpieniu ich podstawowymi zasadami dotyczącymi programów dyplomowych. Ustawa winna więc określić typologię kierunków dyplomowych, a ponadto stanowić, że:

- ▶ opracowanie, wdrożenie i prowadzenie programów dyplomowych stanowi zadanie uczelni (podmiot odpowiedzialny);
- ▶ uczelnia przedkłada programy dyplomowe organowi akredytującemu wraz ze studium wykonalności obejmującym zasoby kadrowe i materialne przeznaczone do realizacji programu;
- ▶ uzyskanie pozytywnej decyzji o akredytacji stanowi podstawę do wdrożenia programu objętego decyzją;
- ▶ uczelnia może przekazać do prowadzenia dany program (programy) albo istniejącej jednostce organizacyjnej, albo jednostce powołanej ad hoc w tym celu (np. radzie programu dyplomowego).

Organizacja studiów

16.6. W osobnym rozdziale ustawy należy uregulować nowy system studiowania. Przepisy zawarte w tym rozdziale powinny w szczególności wprowadzać:

- ▶ Standardowy i przedłużony tryb studiów (z jednoczesnym uchyleniem przepisów odnoszących się do studiów niestacjonarnych)
- ▶ trójstopniowy systemu studiów, z możliwością prowadzenia przez uczelnie studiów zintegrowanych II i III stopnia;

- ▶ zasadę pełnej drożności pomiędzy poszczególnymi typami programów i dziedzinami studiów na kolejnych stopniach kształcenia, pod warunkiem spełnienia wymagań określonych przez uczelnię;
- ▶ możliwość prowadzenia zajęć w semestrze wakacyjnym;
- ▶ możliwość zastąpienia części zajęć przez tzw. e-learning;
- ▶ zasadę wyłączności uczelni lub innych jednostek prowadzących studia III stopnia w danej dziedzinie do przyznawania stopnia naukowego doktora (konieczna zmiana w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym);
- ▶ możliwość uruchamiania i prowadzenia przez uczelnie programów adaptacyjnych realizowanych w drodze tzw. kursów wyrównawczych, mających na celu wyrównania szans i ułatwianie zmiany dziedziny studiów;
- ▶ zasadę, że kursy wyrównawcze mogą być prowadzone w dowolnej formule tradycyjnej, e-learningu, mieszanej, przy zachowaniu kontraktowego minimum programowego;
- ▶ zasadę odpłatności za kursy wyrównawcze.

Partnerstwo uczelni z przedsiębiorcami

16.7. Dla zbliżenia szkolnictwa wyższego do potrzeb gospodarczych i społecznych proponuje się ustawowe:

- ▶ wprowadzenie zespołu przepisów regulujących współpracę uczelni z przedsiębiorcami oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność edukacyjną i naukowo-badawczą niebędącymi szkołami wyższymi lub instytutami PAN albo jednostkami badawczo-rozwojowymi (zakres, który może być finansowany ze środków publicznych umawiających się stron i tryb zawarcia umowy poza sektorem zamówień publicznych z ewentualnym odesłaniem do trybu z ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie);
- ▶ sprecyzowanie prawa do swobodnego wyboru partnerów tak w sektorze prywatnym, jak i publicznym oraz z organizacji pozarządowych;
- ▶ wprowadzenie instytucji praktycznych stażów podoktorskich współfinansowanych z środków na naukę oraz przedsiębiorstwa, instytucje publiczne lub organizacje pozarządowe;
- ▶ określenie form współpracy w postaci:
 - wspólnych przedsięwzięć prowadzonych jako wydzielone jednostki organizacyjne na odrębnym rozrachunku (programy, projekty);
 - tworzenia przedsięwzięć w oparciu o spółkę komandytową, w której uczelnia jest komandytariuszem;
 - tworzenia spółek celowych kapitałowych o charakterze inwestycyjnym (patrz Dyrektywa Rady Wspólnoty Europejskiej z 10 maja 1993 roku o usługach inwestycyjnych w zakresie papierów wartościowych (93/22/EEC));
 - wprowadzenie obowiązku dla ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego prowadzenia publicznej bazy danych w systemie informatycznym (BIP) zawierającej informację o pracujących programach i zespołach badawczych uczelni publicznych

oraz zgłoszonych z uczelni niepublicznych i różnego typu ośrodków badawczo-rozwojowych, instytutów; a także bazy danych o zapotrzebowaniu i propozycjach, ofertach badawczych, know-how przedsiębiorców i podmiotów publicznych.

16.8. Komplementarnie do powyższych przepisów powinny funkcjonować przepisy proponowane do wprowadzenia lub zmiany prawa własności przemysłowej, prawa autorskiego, ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, ustawy o Polskiej Akademii Nauk, oraz przepisy ustawy o rachunkowości.

Monitorowanie losów absolwentów

16.9. Obserwacja, badanie potrzeb rynku pracy, przedsiębiorców i z drugiej strony struktury zatrudniania absolwentów powinno stać się obowiązkiem tak ministra właściwego ds. pracy i polityki społecznej jak i ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego oraz innych podmiotów. Do kompetencji ministra właściwego ds. pracy i polityki społecznej (ustawa kompetencyjna o działach administracji) powinien zostać wprowadzony obowiązek prowadzenia jednostki mającej za zadanie badania ankietowe w ramach programów absorpcji studentów na rynku pracy oraz w ramach programu ogólnopolskiego absolwentów bezpośrednio po studiach oraz po kilku latach, a także obowiązek zbierania i opracowywania danych oraz ich publikowania.

16.10. Uczelnie powinny być zobowiązane przepisem ustawowym do monitoringu w zakresie swoich absolwentów i na swoich rynkach lokalnych oraz upubliczniania tych informacji.

Zatrudnienie w uczelni

16.11. Na poziomie ustawy konieczne jest stworzenie systemu spójnego z kodeksem pracy co do form i warunków zatrudniania, w szczególności odesłanie do instytucji zatrudniania na czas wykonania określonej pracy lub na czas określony, z likwidacją co do zasady powołania. Ustawa określi podstawowe zasady i tryb przeprowadzania konkursu na wszystkie stanowiska nauczycieli akademickich. Konieczne jest wprowadzenie ustawowej zasady, że na ustalany łącznie zakres pracy naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej pracownik powinien być zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy (pełen etat), a wyjątkowo – ze względu na wiek lub pracę w innych jednostkach – w niepełnym wymiarze.

16.12. W ustawie powinny zostać określone minimalne obowiązkowe postanowienia kontraktów (umów o pracę na czas określony lub na czas wykonania pracy) oraz zakres postanowień fakultatywnych.

16.13. Ponadto, dla wdrożenia „Strategii” niezbędne będzie:

- ▶ wprowadzenie regulacji umożliwiających określanie dla pracowników pensum dydaktycznego uzależnionego od intensywności, czasochłonności i efektów przeprowadzanych badań;

- ▶ wprowadzenie możliwości nakładania w stosunku uczelnia – pracownicy wykonujący zadania naukowo-dydaktyczne obowiązków w zakresie minimum publikacyjnego i ewentualnego wykupu praw,
- ▶ wprowadzenie przepisami na poziomie ustawy w uczelniach publicznych wymogów mobilności w stosunku do nowo zatrudnianych pracowników naukowo-dydaktycznych i awansowanych na stanowiska profesorskie.

16.14. Celowe jest ustawowe wyłączenie możliwości dodatkowego zatrudniania (ograniczenie) pracowników uczelni publicznych w zakresie dydaktyki i badań, poza pracami na rzecz przedsiębiorstw w zakresie wdrożeń i obowiązek uczestnictwa w takich pracach, gdy są prowadzone na podstawie kontraktów uczelnia – przedsiębiorca lub wspólnych przedsięwzięć. Dotychczasowe ograniczenie z art. 109 ust. 2 ustawy o szkolnictwie wyższym nie obejmuje ograniczenia stałych zleceń i umów o dzieło, tak co do dydaktyki jak i licencji, na wykłady lub efekty prac badawczych. Wprowadzenia do nowej ustawy wymagają również odpowiednie uregulowania zakazujące zatrudnienia w dowolnej formie jak i umów o dzieło, prace badawcze lub opracowywania wykładów, podręczników w kilku uczelniach, bez dopuszczenia umową lub indywidualnej zgody uczelni, z jednoczesnym wprowadzeniem mechanizmów umożliwiających kontrolę wykonywania dyspozycji ustawowych przez władze uczelni.

Ustawa o pożyczkach i kredytach studenckich oraz pomocy społecznej

16.15. Zasadnym jest objęcie nową, jedną ustawą pomocy bezzwrotnej, pożyczek i kredytów studenckich polegające na przebudowie ustawy o pożyczkach i kredytach studenckich w kierunku:

- ▶ zwiększenia zakresu bezzwrotnej pomocy materialnej dla studentów jako pomocy społecznej uzależnionej od uwarunkowań i kryteriów majątkowych, niezależnie od wieku studenta. Stypendia te powinny zostać również zróżnicowane w zależności od normatywnych kosztów utrzymania w siedzibie uczelni;
- ▶ przeniesienia kompetencji przyznawania stypendiów społecznych przez ośrodki pomocy społecznej w miejscu zamieszkania, zarabkowania bądź dotychczasowej nauki studenta; przy czym przepisy powinny przewidzieć instytucję i tryb przyznawania promes stypendialnych z okresem ważności do 1 roku, zapewniających przyznanie stypendium społecznego z chwilą podjęcia studiów. Stypendia te powinny być przyznawane i wypłacane na wniosek studenta na podstawie, obok kryterium majątkowego (dochodowego), kryterium ciągłości procesu studiowania i uzyskiwania minimum wyników określonych ustawowo;
- ▶ wprowadzenia systemu wypłat stypendiów społecznych przez podstawowe jednostki samorządu terytorialnego, które realizowały by to jako zadanie zlecone administracji rządowej. Finansowanie tych stypendiów powinno być prowadzone z funduszu stypendialnego tworzonego z dotacji celowych budżetu państwa, gmin, powiatu czy województwa;
- ▶ pozostawienia uczelniom możliwości przyznawania nagród za szczególne osiągnięcia w aktywności badawczej (twórcze), społecznej i kulturalnej. Przepisy powinny umożliwiać

tworzenie uczelnianego funduszu nagród ze środków tak dotacji celowych, jak i darowizn bądź przychodów uczelni z jej działalności komercyjnej;

- ▶ system kredytów studenckich powinien zakładać w większym zakresie otwarcie na kredyty i pożyczki gwarantowane, poręczane lub udzielane przez sektor przedsiębiorstw, jak i jednostki badawczo-rozwojowe, instytuty. Przepis powinien wyraźnie umożliwiać łączenie pomocy w zakresie stypendiów socjalnych i kredytów.

Zmiany innych ustaw

Prawo pracy

16.16. W kodeksie pracy zasadnym byłoby wprowadzenie normy modyfikującej zatrudnienie na czas wykonania określonej pracy lub na czas określony w ten sposób, aby taka umowa dla pracowników dydaktycznych i naukowych była możliwa do zawarcia na czas prowadzenia badań, semestry, z zastrzeżeniem, że na czas nie dłuższy niż np. pięć lat akademickich z możliwością wypowiedzania tylko z przyczyn dyscyplinarnych i określonych w umowie o pracę.

16.17. Dla nowego typu umowy o pracę pracownika wykonującego zadania dydaktyczne i dydaktyczno-naukowe należałoby zastrzec określanie w umowie:

- ▶ czasu czynności dydaktycznych, w tym wykładów;
- ▶ czasu pracy ze studentami indywidualnie (dyżury);
- ▶ czasu pracy dla uczelni (wydziału).

Ustawa o rachunkowości

16.18. Konieczne jest zapewnienie przejrzystego, prostego systemu finansowego, finansowania i rozliczeń, połączonego z rozróżnieniem źródeł finansowania przy zachowaniu konstytucyjnych zasad autonomii uczelni i nieodpłatności kształcenia:

- ▶ wprowadzenie odrębnych zasad sprawozdawczości finansowej i zasad rachunkowości pozwalających na rozliczenia zadaniowe i procesów z przypisaniem odrębnych źródeł finansowania z funduszy i kapitałów własnych (tworzenie funduszy celowych), środków budżetowych i opłat czesnego;
- ▶ wprowadzenie możliwości finansowania projektów, jako przedsięwzięć wspólnych samodzielnie bilansowanych i rozliczanych poza majątkiem własnym (pozabilansowo).

16.19. W przepisach prawa finansowego prywatnego (bilansowego) zasadnym dla realizacji celów byłoby:

- ▶ w przepisach art. 80 ust. 3 i art. 82 wprowadzenie upoważnienia wraz z wytycznymi dla ministra finansów do odrębnego określenia w drodze rozporządzenia zasad rachunkowości dla uczelni co najmniej w trzech standardach:
 - uczelni, która nie prowadzi wspólnych przedsięwzięć z przedsiębiorcami, ani działalności gospodarczej lub projektów badawczych o zróżnicowanych źródłach finansowania, lecz wyłącznie działalność dydaktyczną i własną naukową finansowaną tylko ze środków, o których jest mowa w ustawie o zasadach finansowania nauki
 - uczelni, która prowadzi działalność gospodarczą lub badawczą w formie wspólnych przedsięwzięć z przedsiębiorcami lub innymi podmiotami oraz która pozyskuje środki na finansowanie inne niż budżetowe
 - uczelni, która prowadzi programy dydaktyczne jako wspólne przedsięwzięcia z innymi uczelniami, instytutami PAN bądź jednostkami badawczo-rozwojowymi

16.20. W zależności od rozwiązań przyjętych w ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie konieczne będzie odesłanie do stosowania zasad rachunkowości i przepisów ustawy o rachunkowości odnoszących się do działalności i organizacji pożytku publicznego lub takiej działalności w zakresie wyodrębnionych jednostek jako odrębnie rozliczanych (na pełnym lub ograniczonym wewnętrznym rozrachunku albo samobilansujących się) projektów, przedsięwzięć wspólnych oraz działalności odpłatnej pożytku publicznego niezaliczanej do działalności gospodarczej.

16.21. Jeżeli ustawa o systemie szkolnictwa wyższego nie odeśle do odpowiedniego stosowania przepisów ustawy o działalności pp i wolontariacie do prowadzenia odrębnych działalności w zakresie dydaktycznym, naukowo-dydaktycznym, badawczym i działalności gospodarczej, to zasadnym byłoby, aby na podstawie podstawowych reguł zapisanych w ustawie o systemie szkolnictwa wyższego, w ustawie o rachunkowości wprowadzić przepis, który będzie pozwalał na stosowanie w uczelniach zasad sporządzania łącznych sprawozdań finansowych dla wewnętrznych jednostek samodzielnie sporządzających sprawozdania finansowe, a prowadzących zróżnicowaną działalność dydaktyczną, naukowo-dydaktyczną, badawczą, gospodarczą (wdrożeń przemysłowych).

Prawo upadłościowe

16.22. W prawie upadłościowym niezbędne jest uzupełnienie art. 5 ust. 2, aby zapewnić uczelniom publicznym i niepublicznym zdolność upadłościową.

Prawo autorskie

16.23. Dla swobody warunków kontraktowych pracowników dydaktycznych, dydaktyczno-naukowych i naukowych uczelni, jak i zwiększenia zaangażowania pracowników uczelni konieczne jest:

- ▶ zapisanie zasady swobodnego kształtowania praw majątkowych autorskich do utworów powstałych w trakcie wykonywania obowiązków pracownika dydaktyczno-naukowego;

- ▶ umożliwienie swobody kształtowania podmiotowo praw autorskich do utworów, które zaliczane by były do pracowniczych na podstawie pensum i stosunku pracy wykładowcy, oraz do efektów prac badawczych własności przemysłowej pracowników naukowych w ramach badań wykonywanych w ramach badań uczelni.
- ▶ umożliwienie obrotu prawami do licencjonowania i prawami majątkowych do utworów poza działalnością gospodarczą w rozumieniu VAT (art. 15 ust. 3 pkt. 3).

16.24. W prawie autorskim niezbędna jest jedna, lecz istotna zmiana: wprowadzenie wyjątku w zakresie zasad wynikających z art. 12 prawa autorskiego odnośni utworów pracowniczych, tak aby wprowadzić domniemanie odwrotne tzn. że jeżeli z pracownikiem dydaktycznym, naukowo-dydaktycznym czy badawczym zawarta jest umowa na dydaktykę, naukę, badania; to prawa do utworów które powstały przy wykonywaniu i dla realizacji zadań objętych umową nabywa pracownik, chyba że umowa stanowi inaczej.

Prawo własności przemysłowej

16.25. W przypadku twórców w ramach nauki prac badawczych i wdrożeniowych wykonujących swoją pracę w zakresie nauki i badań oraz wdrożeń przemysłowych na podstawie umów o pracę lub innych (cywilnych) z uczelniami, instytutami PAN, jednostkami badawczo-rozwojowymi lub w ramach przedsięwzięć wspólnych z innymi uczelniami, instytutami, jednostkami bądź przedsiębiorcami przy wdrożeniach przemysłowych, zasada z art. 11 ust. 3 tej ustawy powinna być odwrócona; a więc prawo ochronne do wynalazku, wzoru użytkowego albo wzoru przemysłowego, know-how powinno przysługiwać twórcy, chyba że z umowy o pracę lub kontraktu wynika coś innego.

Uwzględnienie regulacji Unii Europejskiej

16.26. Dyrektywa Rady 2004/114/WE z 13 grudnia 2004 r. w sprawie warunków przyjmowania obywateli państw trzecich w celu odbywania studiów, udziału w wymianie młodzieży szkolnej, szkoleniu bez wynagrodzenia lub wolontariacie DUUE L 375 PL: Konieczne jest pełne wdrożenie (pełna implementacja) określonych w tej Dyrektywie:

- ▶ warunków przyjmowania obywateli państwa trzecich na terytorium Państwa Członkowskich na okres przekraczający trzy miesiące w celu odbywania studiów, udziału w wymianie młodzieży szkolnej, szkoleniu bez wynagrodzenia lub wolontariacie,
- ▶ zasad dotyczących procedur przyjmowania obywateli państw trzecich w tych celach na terytorium Państwa Członkowskich.

W szczególności konieczne jest wprowadzenie przejrzystej przyspieszonej procedury wydawania dokumentów pobytowych lub nic studentom i młodzieży szkolnej zgodnie z art. 19 Dyrektywy. Zasadnym byłoby wprowadzenie przepisu łączącego tryb wydawania dokumentu pobytowego wydawanego wolontariuszom z prawem do aplikacji na „wolnego słuchacza” w ramach programów wolontariatu (art. 11 i 15 Dyrektywy).

16.27. Dyrektywa 205/36/WE Parlamentu Europejskiego Rady z 7 września 2005 roku w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych DUUE L 255/22 PL: W szczególności dla przejrzystego stosowania w powszechnym obrocie i przy zatrudnianiu tytułów określających wykształcenie zasadnym byłoby wprowadzenie do ustawy o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz w ustawie o systemie szkolnictwa wyższego zasady używania tytułów określających wykształcenie zgodnie z art. 54 Dyrektywy.

16.28. Decyzja nr 2241/2004/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 15 grudnia 2004 roku w sprawie jednolitych ram wspólnotowych dla przejrzystości kwalifikacji i kompetencji DUUE L390/6 PL. Niezbędne jest wprowadzenie jednolicie i przejrzystość do porządku krajowego postanowienia Decyzji ustanawiających jednolite ramy wspólnotowe dla osiągnięcia przejrzystości kwalifikacji i kompetencji poprzez stworzenie osobistego, tworzącego jedną całość portfolio dokumentów, zwane „Europass”, które obywatele będą mogli stosować na zasadzie dobrowolności w celu lepszego dokumentowania i prezentowania swoich kwalifikacji i kompetencji na obszarze całej Europy. Zasadnym byłoby wprowadzenie do obrotu krajowego pojęć i standardów dokumentów, o których mowa w art. 6-9 Dyrektywy.

16.29. Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 czerwca 2009 roku w sprawie ustanowienia europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym DUUE C155/11. Zalecenia zobowiązują, aby kraje członkowskie stworzyły niezbędne warunki, a w stosownych przypadkach przyjęły odpowiednie środki, tak aby od 2012 roku – zgodnie z krajowym ustawodawstwem i krajową praktyką oraz na podstawie testów i prób – możliwe było stopniowe stosowanie systemu ECVET w odniesieniu do kwalifikacji VET na wszystkich poziomach EQF, i używany do celów transferu, uznawania i akumulacji indywidualnych efektów uczenia się, uzyskanych w kontekście formalnym oraz – tam gdzie to stosowne – w kontekście pozaformalnym i nieformalnym.

17. Studium wykonalności Strategii

17.1. W niniejszym rozdziale przedstawiono studium wykonalności Strategii, składające się z dwóch obszarów analiz: określenia zgodności proponowanych przedsięwzięć z celami strategicznymi oraz szacunku kosztów wdrażania Strategii. Pozostałe elementy studium wykonalności, a więc zewnętrzne i wewnętrzne zagrożenia realizacji poszczególnych działań zostały przedstawione w rozdziale 2 (uwarunkowania zewnętrzne) oraz w rozdziałach 7-12.

Zgodność proponowanych działań z celami strategicznymi

17.2. Przedsięwzięcia zaproponowane w rozdz. 7-12 mają przede wszystkim przyczyniać się do realizacji celów strategicznych, do których zostały przypisane. Jednakże znaczna ich część, ze względu na swój charakter, będzie miała również istotny wpływ na inne cele określone w Strategii. W związku z tym, poniżej przedstawiono syntetyczną ocenę zakresu oddziaływania wszystkich działań proponowanych w Strategii. Pozwala ona stwierdzić:

- ▶ w jak szerokim zakresie poszczególne cele strategiczne będą realizowane przez różne działania,
- ▶ jak duża jest rola poszczególnych działań w realizacji całej Strategii.

	Różnorodność	Otwartość	Mobilność	Konkurencja	Efektywność	Przejrzystość
Cel strategiczny RÓŻNORODNOŚĆ						
Wprowadzenie programów dyplomowych w miejsce kierunków studiów						
Wprowadzenie studiów w trybie standardowym i przedłużonym w miejsce studiów stacjonarnych i niestacjonarnych						
Upowszechnienie trójstopniowego systemu studiów						
Promowanie studiów I stopnia						
Wprowadzenie kursów wyrównawczych						
Wprowadzenie nowej typologii uczelni						
Wzmocnienie i powiązanie systemów akredytacji kształcenia i ewaluacji badań						

	Różnorodność	Otwartość	Mobilność	Konkurencja	Efektywność	Przejrzystość
Cel strategiczny OTWARTOŚĆ						
Wzmocnienie i usprawnienie systemu pomocy materialnej dla studentów						
Rozszerzenie oferty edukacyjnej uczelni dla osób w różnym wieku						
Wsparcie współpracy uczelni ze szkołami ponadgimnazjalnymi						
Wzmocnienie partnerstwa uczelni z przedsiębiorstwami						
Pobudzenie aktywności i wrażliwości społecznej studentów						
Cel strategiczny MOBILNOŚĆ						
Wprowadzenie obowiązku mobilności do polityki zatrudniania						
Upowszechnienie badawczych stanowisk podoktorskich						
Pobudzanie mobilności międzysektorowej kadry akademickiej						
Uwzględnienie mobilności w organizacji studiów						
Utworzenie Krajowej Agencji Wymiany Akademickiej						
Cel strategiczny KONKURENCJA						
Wprowadzenie kontraktów na zadania dydaktyczne uczelni						
Rozszerzenie konkursowego finansowania badań						
Wzmocnienie niecenowych mechanizmów konkurencji o studentów						
Cel strategiczny EFEKTYWNOŚĆ						
Usprawnienie zarządzania strategicznego szkolnictwem wyższym przez państwo						
Racjonalizacja systemu publicznego szkolnictwa wyższego						
Zwiększenie elastyczności systemu wynagrodzeń nauczycieli akademickich						
Usprawnienie systemów zarządzania uczelniami publicznymi						
Wprowadzenie semestru wakacyjnego						

	Różnorodność	Otwartość	Mobilność	Konkurencja	Efektywność	Przejrzystość
Cel strategiczny PRZEJRZYSTOŚĆ						
Wprowadzenie przejrzystego ustroju uczelni opartego na czytelnej odpowiedzialności jej organów						
Poszerzenie obowiązków informacyjnych						
Wprowadzenie ogólnopolskiego rejestru studentów i systemu rejestracji kandydatów na studia						
Wprowadzenie przejrzystych zasad polityki kadrowej						

Legenda:

- - realizacja danego działania w umiarkowanym stopniu przyczynia się do osiągnięcia danego celu strategicznego
- - realizacja danego działania istotnie przyczynia się do osiągnięcia danego celu strategicznego

Możliwości finansowania szkolnictwa wyższego ze środków publicznych

17.3. Przy założeniu, że proponowana strategia rozwoju szkolnictwa wyższego zostanie zrealizowana, finanse szkolnictwa wyższego kształtować będą w najbliższych latach dwie zasadnicze tendencje:

- ▶ wzrost niektórych wydatków na szkolnictwo wyższe i naukę niezbędny dla osiągnięcia celów strategii,
- ▶ zmniejszanie się liczby studentów, wywołane czynnikami demograficznymi oraz skróceniem średniego czasu studiowania, które będzie wymagało dostosowań po stronie kosztów działalności dydaktycznej.

17.4. Prognozy makroekonomiczne wskazują, że wdrażanie nowej strategii szkolnictwa wyższego odbywać się będzie w warunkach poprawiającej się koniunktury gospodarczej, powodującej – między innymi – wzrost dochodów publicznych. Pozytywne dla instytucji sektora finansów publicznych efekty dobrej sytuacji gospodarczej będą jednak redukowane przez konieczność szybkiego ograniczania deficytu budżetowego. Mimo to wyniki przeprowadzonych symulacji wskazują, że sfinansowanie działań niezbędnych dla efektywnego wdrożenia reformy SW nie będzie powodować nadmiernych obciążeń dla sektora finansów publicznych.

17.5. Prezentowana poniżej prognoza finansów szkolnictwa wyższego skonstruowana została przy założeniu, że po roku 2010 dynamika wzrostu PKB (w ujęciu realnym) będzie stopniowo rosła, aż do osiągnięcia trwałego poziomu 4% wzrostu rocznie od roku 2014. Założono ponadto,

że od roku 2014 inflacja utrzymywać się będzie na stałym poziomie 2,5% rocznie. Przyjęto wreszcie, że do roku 2020 nie będzie istotnych zmian relacji dochodów publicznych do produktu krajowego brutto, co oznacza, że dochody publiczne będą rosły w tempie identycznym jak produkt krajowy brutto mierzony w cenach bieżących. Wolniej, ze względu na konieczność redukcji deficytu finansów publicznych, będą natomiast rosły wydatki publiczne.

17.6. W kwestiach dotyczących bezpośrednio szkolnictwa wyższego przyjęto, że:

- ▶ w całym okresie do roku 2020 utrzymana zostanie stała liczba studentów przyjmowanych na pierwszy rok studiów, których koszty studiów pokrywane będą ze środków publicznych; ze względu na rosnący udział studentów kończących naukę po studiach I stopnia, średnioroczna liczba studentów, których studia będą finansowane środkami publicznymi, będzie pod koniec okresu lekko malała;
- ▶ w strukturze studentów według kierunków studiów wzrośnie udział studentów studiujących na kierunkach technicznych i kierunkach matematycznych (ze statystyką i informatyką), biologicznych i fizycznych, przy jednoczesnym spadku udziału na kierunkach humanistycznych, ekonomicznych i prawniczych; powodować to będzie, niezależnie od innych czynników kosztowych, wzrosty średnich kosztów studiów przypadających na jednego studenta;
- ▶ realne wynagrodzenia pracowników naukowo-dydaktycznych rosnąć będą w latach 2010-2014 w tempie równym połowie realnego wzrostu PKB, a w latach 2015-2020 - o 4% rocznie;
- ▶ przeciętne koszty studiów w programach w trybie przedłużonym wzrosną do poziomu prawie 90% kosztów analogicznych programów na studiach w trybie standardowym;
- ▶ dotacja stabilizacyjna stanowić będzie około 7,8% środków publicznych finansujących działalność dydaktyczną uczelni publicznych w latach 2015-2020;
- ▶ wydatki publiczne na naukę będą rosły w tempie wzrostu PKB, bez uwzględnienia środków pochodzących z budżetu UE;
- ▶ w latach 2013 - 2017 zostaną stopniowo zwiększone - łącznie o ok. 50% - środki na pomoc materialną dla studentów;
- ▶ zasadnicza większość środków publicznych na dydaktykę i około 63% wydatków na działalność naukowo-badawczą rozdzielane będą w drodze konkursów;
- ▶ w planie wydatków budżetu państwa uwzględnione zostaną dodatkowe środki na koszty instytucjonalnego wsparcia strategii szkolnictwa wyższego - środki te przeznaczone będą m.in. na wzmocnienie instytucji akredytujących, na wdrożenie centralnego rejestru studentów, a także na wsparcie - w formie dotacji celowych - uczelni wdrażających nowe metody zarządzania; średnio w latach 2013-2020 wydatki na ten cel stanowić będą ok. 2,4% łącznych wydatków na szkolnictwo wyższe i naukę.

17.7. Tabela.
Najważniejsze założenia symulacji wydatków na szkolnictwo wyższe na lata 2008-2020

Treść	2008	2009	2010	2012	2015	2020
Założenia makroekonomiczne						
Tempo wzrostu PKB (w cenach stałych)	5,0	1,7	2,2	3,0	4,0	4,0
Indeks wzrostu cen towarów i usług	4,2	3,4	2,8	2,8	2,5	2,5
Elastyczność dochodów publicznych względem PKB	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Deficyt sektora finansów publicznych (w % PKB)	3,9	3,5	5,1	3,0	3,0	3,0
Założenia dotyczące nauki i szkolnictwa wyższego						
Liczba (w tys.) studentów ogółem	1 928	1 884	1 841	1 754	1 624	1 264
w tym: finansowanych ze środków publicznych	815	815	815	815	815	776
w tym: rozpoczynający studia	214	214	214	214	214	214
Realny wzrost (w %) wynagrodzeń pracowników naukowo-dydaktycznych	2,5	0,7	1,1	1,5	4,0	4,0
Tempo wzrostu wydatków publicznych na badania naukowe prowadzone w uczelniach ¹	5,3	4,7	5,1	5,9	47,1	6,6
Udział (w %) środków rozdzielanych w konkursach na granty w łącznej kwocie środków na działalność naukowo-badawczą uczelni					63,3	63,3
Wzrost realny (w %) przychodów uczelni publicznych z prowadzenia prac badawczych zleconych przez przedsiębiorstwa	24,4	3,3	2,8	2,8	5,6	7,6
Wzrost realny (w %) wydatków samorządu terytorialnego na szkolnictwo wyższe	0,0	0,0	0,0	0,0	5,0	5,0

¹ Wysoki wzrost wydatków na naukę w 2015 roku wynika z przypisania do tego działu 8% dotacji na działalność dydaktyczną, którą do 2014 roku prezentujemy w całości jako kategorię wydatków w dziale szkolnictwo wyższe.

Źródło: obliczenia własne.

17.8. Przy podanych powyżej założeniach wydatki publiczne i prywatne na szkolnictwo wyższe (łącznie z wydatkami na naukę kierowanymi do uczelni) wzrosną pomiędzy rokiem 2008 i 2020 w ujęciu nominalnym dwukrotnie, a w ujęciu realnym o 45%, przy czym szybszy wzrost odnotują wydatki na działalność naukowo-badawczą uczelni, których wielkość w relacji do PKB wzrośnie ponad dwukrotnie. Realna wartość wydatków publicznych na szkolnictwo wyższe będzie w roku 2020 o 42% wyższa niż w roku 2008, w tym wartość publicznych nakładów na działalność dydaktyczną wzrośnie o 32%, a nakładów na działalność naukowo-badawczą – o 206%.

17.9. Należy zaznaczyć, że istotny wzrost wydatków na szkolnictwo wyższe będzie następował w okresie, w którym szybko zmniejszać się będzie liczba studentów, a średni czas studiowania będzie się skracał – na skutek upowszechnienia studiów licencjackich. Oznacza to, że zwiększone nakłady przeznaczone będą nie na ekstensywny wzrost sektora szkolnictwa wyższego, lecz na

zwiększenie nakładów przypadających na jednego studenta. Konieczność takiego zwiększenia wynika z kilku przyczyn, z których najważniejsze to:

- ▶ zmiana struktury studentów według grup studiów,
- ▶ założona poprawa konkurencyjności szkół wyższych jako miejsca głównego zatrudnienia, wymagająca w szczególności znaczącego zwiększenia wynagrodzeń pracowników naukowo-dydaktycznych,
- ▶ zaostrzenie wymagań formalnych wobec programów realizowanych w trybie przedłużonym.

17.10. Tabela

Wydatki publiczne na szkolnictwo wyższe (wraz z wydatkami na pomoc materialną) i naukę w uczelniach w latach 2008–2020

Treść	2008	2009	2010	2012	2015	2020	
	mln zł, ceny bieżące						2008=100
Szkolnictwo wyższe i nauka	12 619	13 106	13 590	14 879	18 457	24 536	194,4
Dział Szkolnictwo wyższe	10 894	11 299	11 692	12 754	14 926	19 676	180,6
Dział Nauka	1 725	1 807	1 898	2 124	3 531	4 860	281,8
	mln zł, ceny stałe z 2008 roku						2008=100
Szkolnictwo wyższe i nauka	12 619	12 687	12 797	13 258	15 273	17 945	142,2
Dział Szkolnictwo wyższe	10 894	10 938	11 010	11 365	12 351	14 390	132,1
Dział Nauka	1 725	1 749	1 788	1 893	2 922	3 555	206,1
	Struktura wydatków						2008=100
Szkolnictwo wyższe i nauka	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Dział Szkolnictwo wyższe	86,3	86,2	86,0	85,7	80,9	80,2	92,9
Dział Nauka	13,7	13,8	14,0	14,3	19,1	19,8	144,9
	PKB = 100						2008=100
Szkolnictwo wyższe i nauka	1,0	1,0	1,0	0,9	1,0	0,9	95,2
Dział Szkolnictwo wyższe	0,9	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	88,5
Dział Nauka	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	138,0

Źródło: obliczenia własne.

17.11. Mimo tak znaczącego wzrostu realnej wartości publicznych nakładów na szkolnictwo wyższe i naukę w uczelniach, relacja nakładów do PKB nie zmieni się znacząco, gdyż według obliczeń w 2020 roku będą one równe 0,9% PKB, a wliczając koszty instytucjonalne strategii – niemal 1,0% PKB, czyli tyle samo, co w roku 2008. Oznacza to, że koszty reformy nie będą poważnym obciążeniem dla budżetu państwa, z którego pochodzi (i będzie pochodzić) ponad 99% publicznych wydatków na szkolnictwo wyższe. W relacji do łącznej kwoty wydatków budżetu państwa udział nakładów na szkolnictwo wyższe i naukę w 2008 r. i 2020 r. będzie taki sam – 4,5%. Obciążenie sektora finansów publicznych kosztami proponowanych reform będzie więc bardzo umiarkowane.

17.12. Zmianom rozmiarów wydatków na szkolnictwo wyższe i naukę towarzyszyć będą istotne zmiany struktury tych wydatków. Odnotować tu należy przede wszystkim:

- ▶ - zmniejszenie udziału wydatków finansujących działalność dydaktyczną i wzrostu publicznych wydatków na działalność naukowo-badawczą uczelni;
- ▶ - niewielką zmianę (wzrost) udziału wydatków na pomoc materialną,
- ▶ - zasadniczy wzrost udziału wydatków dokonywanych w trybie konkurencyjnym tzn. po przeprowadzeniu konkursu.

17.13. Tabela

Struktura wydatków budżetu państwa na działalność dydaktyczną i naukowo-badawczą uczelni oraz na pomoc materialną i koszty instytucjonalne strategii w latach 2008-2020

Treść	2008	2009	2010	2012	2015	2020	
	%%						2008=100
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Działalność dydaktyczna	69,5	69,5	69,5	69,7	61,5	61,3	88,1
Dotacja stacjonarna	69,5	69,5	69,5	69,7	0,0	0,0	0,0
Dotacja stabilizacyjna	0,0	0,0	0,0	0,0	5,1	4,6	x
Kontrakty	0,0	0,0	0,0	0,0	56,4	56,7	x
Działalność naukowo-badawcza	13,7	13,8	14,0	14,3	18,8	19,4	142,2
Dotacja na rozwój potencjału badawczego	0,0	0,0	0,0	0,0	4,7	4,9	x
Dotacje celowe	0,0	0,0	0,0	0,0	3,8	3,9	x
Granty badawcze	0,0	0,0	0,0	0,0	10,3	10,7	x
Inne	16,8	16,7	16,6	16,0	19,7	19,3	115,0
Pomoc materialna dla studentów	16,8	16,7	16,6	16,0	17,8	17,4	103,7
Koszty instytucjonalne realizacji strategii	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	1,9	x
Udział (w %) środków publicznych dla szkół wyższych rozdzielanych w procedurach konkursowych	7,4	7,5	7,5	7,6	85,1	85,5	1 156,3

Źródło: obliczenia własne.

17.14. Oprócz środków z budżetu państwa uczelnie publiczne i niepubliczne będą uzyskiwały przychody również z innych źródeł publicznych (przychody z jednostek samorządu terytorialnego, przychody z Unii Europejskiej) oraz prywatnych (m.in. przychody z czesnego, przychody od przedsiębiorstw, przychody z wydzielonej działalności gospodarczej). W związku ze spadkiem łącznej liczby studentów oraz z zachowaniem stałej liczby przyjęć na studia finansowane z budżetu państwa realne wpływy z czesnego będą w 2020 r. o 7,3% niższe niż w 2008 r. Wzrośnie za to koszt studiowania na studiach w trybie przedłużonym w związku ze zrównaniem wymagań programowych względem studentów studiów w trybie standardowym.

17.15. Wpływy uczelni ze sprzedaży prac badawczych przedsiębiorstwom wzrosną w ujęciu realnym o 35,4%. Zasadniczy wzrost wpływów z tego tytułu nastąpi w latach 2016-2020, co będzie efektem podjęcia opisanych w strategii działań. W 2020 r. uczelnie otrzymają w ujęciu

realnym o 27,6% większe wpływy ze sprzedaży prac badawczych przedsiębiorstwom niż w 2015 roku. W okresie 2010 – 2015 wpływy te wzrosną zaledwie o 6,1%.

17.16. Znaczącym źródłem przychodów uczelni będą środki z Unii Europejskiej, zasilające przede wszystkim uczelnie publiczne. Szacujemy, że wpływy uczelni z Unii Europejskiej wzrosną z 224,2 mln zł w 2008 roku do 1 350,2 w roku 2020 w ujęciu nominalnym. W ciągu najbliższej dekady uczelnie będą dysponowały, w ujęciu realnym, środkami z Unii Europejskiej w wysokości około 24,1 mld zł.

17.17. Tabela
Przychody uczelni publicznych i niepublicznych z działalności operacyjnej w latach 2008-2020

Treść	2008	2009	2010	2012	2015	2020	
	mln zł (ceny bieżące)						2008=100
Ogółem	17 506	19 822	21 274	22 184	26 737	34 012	194
Z działalności dydaktycznej	14 239	14 632	15 004	16 034	17 837	22 930	161
z budżetu państwa	8 774	9 109	9 440	10 376	11 579	15 319	175
z czesnego	4 459	4 452	4 431	4 390	4 768	5 651	127
z JST	31	32	32	34	39	56	183
pozostałe	977	1 039	1 100	1 234	1 452	1 904	195
Z działalności naukowej	2 092	2 186	2 288	2 536	4 885	6 756	323
z budżetu państwa	1 725	1 807	1 898	2 124	4 414	6 075	352
ze sprzedaży prac i usług badawczych przedsiębiorstwom	367	380	390	412	471	680	185
Z Unii Europejskiej	224	2 023	2 973	2 548	2 868	3 028	1 350
Pozostałe przychody operacyjne	950	981	1 009	1 066	1 148	1 299	137
	mln zł (ceny stałe 2008 roku)						2008=100
Ogółem	17 506	19 189	20 034	19 768	22 124	24 875	142
Z działalności dydaktycznej	14 239	14 164	14 130	14 287	14 760	16 770	118
z budżetu państwa	8 774	8 818	8 890	9 246	9 581	11 204	128
z czesnego	4 459	4 310	4 173	3 912	3 946	4 133	93
z JST	31	31	31	31	32	41	134
pozostałe	977	1 006	1 036	1 099	1 201	1 392	143
Z działalności naukowej	2 092	2 117	2 155	2 260	4 042	4 941	236
z budżetu państwa	1 725	1 749	1 788	1 893	3 652	4 443	258
ze sprzedaży prac i usług badawczych przedsiębiorstwom	367	367	367	367	390	498	135
Z Unii Europejskiej	224	1 958	2 800	2 271	2 373	2 214	988
Pozostałe przychody operacyjne	950	950	950	950	950	950	100
	w %						2008=100
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Z działalności dydaktycznej	81,3	73,8	70,5	72,3	66,7	67,4	82,9
z budżetu państwa	50,1	46,0	44,4	46,8	43,3	45,0	89,9
z czesnego	25,5	22,5	20,8	19,8	17,8	16,6	65,2
z JST	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	94,3
pozostałe	5,6	5,2	5,2	5,6	5,4	5,6	100,3
Z działalności naukowej	12,0	11,0	10,8	11,4	18,3	19,9	166,2
z budżetu państwa	9,9	9,1	8,9	9,6	16,5	17,9	181,3
ze sprzedaży prac i usług badawczych przedsiębiorstwom	2,1	1,9	1,8	1,9	1,8	2,0	95,3
Z Unii Europejskiej	1,3	10,2	14,0	11,5	10,7	8,9	694,9
Pozostałe przychody operacyjne	5,4	4,9	4,7	4,8	4,3	3,8	70,4

Źródło: obliczenia własne.

17.18. Z przeprowadzonych obliczeń wynika, że w zreformowanym systemie szkolnictwa wyższego udział studentów, których studia będą finansowane środkami publicznymi znacząco wzrośnie w najbliższych latach. W 2020 roku aż 61,4% studentów skorzysta z oferty dydaktycznej finansowanej z budżetu państwa. Dla porównania w 2008 r. udział studentów, których studia były finansowane środkami publicznymi, wynosił 42,3%.

17.19. Jednocześnie istotnie wzrośnie poziom finansowania przypadającego na jednego studenta. Świadczy to o tym, że gwałtowne zmniejszenie liczby studentów, które nastąpi w najbliższych latach z przyczyn demograficznych, choć stawia przed uczelniami poważne wyzwania, jest zarazem szansą na wdrożenie ważnych reform tego sektora.

17.20. Tabela.

Wybrane parametry finansowania szkolnictwa wyższego w latach 2008-2020

Treść	2008	2009	2010	2012	2015	2020	
	%%						2008=100
Udział studentów finansowanych środkami publicznymi w ogólnej liczbie studentów	42,3	43,2	44,2	46,4	50,2	61,4	145,2
	zł na 1 studenta, ceny bieżące						2008=100
Wydatki uczelni na działalność dydaktyczną	7 025	7 573	8 039	8 908	10 747	17 715	252
Wydatki z budżetu państwa na pomoc materialną	1 100	1 162	1 223	1 356	2 061	3 447	313
	zł na 1 studenta w cenach stałych 2008 r.						2008=100
Wydatki uczelni na działalność dydaktyczną	7 025	7 331	7 570	7 938	8 893	12 956	184
Wydatki z budżetu państwa na pomoc materialną	1 100	1 125	1 152	1 208	1 706	2 521	229
	na 1 studenta, PKB na 1 mieszkańca = 100						2008=100
Wydatki uczelni na działalność dydaktyczną	21,0	21,6	21,9	21,6	21,6	25,8	122,6
Wydatki z budżetu państwa na pomoc materialną	3,3	3,3	3,3	3,3	4,2	5,0	152,4

Źródło: obliczenia własne.

Informacja o projekcie

„Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego w Polsce do roku 2020” opracowana została na zlecenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego przez konsorcjum Ernst & Young Business Advisory oraz Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową w ramach projektu *„Organizacyjna i merytoryczna koordynacja procesu opracowania projektów sektorowej strategii rozwoju szkolnictwa wyższego do 2020 roku, ze szczególnym uwzględnieniem okresu do 2015 roku”*.

Punktem wyjścia do konstrukcji „Strategii” była ocena obecnego stanu szkolnictwa wyższego, a także analiza nadrzędnych wobec niej państwowych dokumentów strategicznych oraz czynników zewnętrznych – demograficznych, ekonomicznych i prawnych, które w najbliższym dziesięcioleciu będą w znaczący sposób determinowały sytuację szkolnictwa wyższego w Polsce.

W pracach nad strategią uczestniczyli zaproszeni eksperci, wśród których znaleźli się zarówno praktycy – osoby czynnie zaangażowane w funkcjonowanie polskich uczelni, jak i naukowcy specjalizujący się w problematyce szkolnictwa wyższego.

Niniejsza „Strategia” zostanie poddana szerokim konsultacjom. Po ich zakończeniu i po analizie zgłoszonych wniosków opracowana zostanie druga, ostateczna wersja „Strategii”.

Zespół projektowy:

Kierownictwo projektu:

- ▶ prof. SGH Krzysztof Rybiński (Ernst & Young, Szkoła Główna Handlowa)
- ▶ dr Bohdan Wyżnikiewicz (Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową)

Koordynacja:

- ▶ prof. Stefan Jackowski (Uniwersytet Warszawski) - koordynator merytoryczny
- ▶ dr Piotr Ciżkowicz (Ernst & Young, Szkoła Główna Handlowa) - koordynator organizacyjny

Eksperti i współpracownicy:

- ▶ prof. Andrzej Jajszczyk (Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie)
- ▶ prof. Marek Kwiek (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)
- ▶ prof. Leszek Pacholski (Uniwersytet Wrocławski)
- ▶ prof. Leszek Pawłowicz (Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową)
- ▶ dr Wojciech Duczmał (Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu)
- ▶ dr Wojciech Misiąg (Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową)
- ▶ dr Jerzy Thieme (Polsko-Amerykańska Izba Handlowa)

- ▶ dr Andrzej Wodecki (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie),
- ▶ Magdalena Krawczyk-Radwan (Uniwersytet Warszawski)
- ▶ Paweł Opala (Ernst & Young)
- ▶ Marcin Tomalak (Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową)

Pomocy i konsultacji w realizacji projektu udzielili:

Aleksandra Borowicz (Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową), Barbara Gawęł, Beata Kaczmarczyk, Marcin Nowicki (Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową), dr hab. arch. Tomasz Parteka (Politechnika Gdańska), Bianka Siwińska (Uniwersytet Warszawski, Fundacja "Perspektywy"), mec. Jan A. Stefanowicz, Małgorzata Stompór (Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową), Prof. UW Urszula Sztanderska (Uniwersytet Warszawski), arch. Hubert Trammer (Politechnika Lubelska), Dominika Walczak (Uniwersytet Warszawski), Marcin Węgrzynowicz (Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową), Jakub Wojnarowski (Fundacja na rzecz Nauki Polskiej), prof. UW Maria Wójcicka (Uniwersytet Warszawski).

Zespół projektowy dziękuje za pomoc i zaangażowanie wszystkim osobom, które miały wpływ na ostateczny kształt Strategii, a także za wszystkie uwagi i komentarze zgłoszone do tej pory na stronie www.uczelnie2020.pl. Jednocześnie zapraszamy do dalszych dyskusji.